

SZTE JGYPK
TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI
DIÁKKÖRI ANZIX

Szerkesztette:
Dr. Molnár Andor
Alattyányi István

Szeged, 2016.

**SZTE JGYPK
TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI
DIÁKKÖRI ANZIX**

Pályázat címe:

Tudományos diákköri munka az SZTE JGYPK-n
a 2015/2016-os tanévben

Pályázati azonosító:

NTP-HHTDK-15-0053

Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Szeged, 2016.

Tartalomjegyzék

Dékáni köszöntő	9. oldal
Szerkesztői köszöntő	11. oldal
Az SZTE JGYPK TDK és MDK csoportjai	14. oldal
Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet	11. oldal
Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék	16. oldal
Alkalmazott Társadalomismereti és Kisebbségpolitikai Intézet	17. oldal
SZTE JGYPK Művészeti Intézet Ének-Zene Tanszék	19. oldal
Gyógypedagógus-képző Intézet	24. oldal
Képző- és Iparművészeti Diákkör a Rajz és Művészettörténeti Tanszéken	25. oldal
Alkalmazott Természettudományi intézet Környezet – Biológia és Környezeti Nevelési Tanszék Tudományos Diákköre	28. oldal
Testnevelési és Sporttudományi Intézet	29. oldal
Tanító- és Óvóképző Intézet	30. oldal
Művészettel az Oktatásért Kutatócsoport	32. oldal
Felnőttképzési Intézet	34. oldal
Szemelvények a sikeres SZTE JGYPK hallgatói pályamunkák absztraktjaiból	37. oldal

HRONYECZ KATALIN

Kukorelly Endre [Rengete] című versének

- verbális és vizuális környezetének –
deszkriptív -explikatív elemzése

38. oldal

*BUDAI IBOLYA, SULUMÁN ÁDÁM,
HEGYI PÉTER*

Környezeti feltételváltozások és rendszerdinamika

– *környezetrendszer változás –
követés új megközelítéssel*

39. oldal

BORSI ZSÓFIA, KURUNCZI REBEKA

A Művészettel az Oktatásért Kutatócsoport
empirikus kutatási eredményei, 2012-2015

40. oldal

KUTI BARBARA, LOCHER DÓRA

A MOME TechLab *Kiskakas* adaptációjának
empirikus vizsgálatai óvodások
és kisiskolások körében

42. oldal

MOLNÁR SZIMONETTA, VERES DORINA

A hallott és a látott mese különbségei
a befogadás folyamatában

44. oldal

*MÁTÉ POZOJEVICH, KLÁRA SZIGETI,
KRISZTINA TÓTH*

Presence of eating disorders among
regular gym visitors

45. oldal

ARNOLD NAGY

The exercise intensity of Hungarian
A-level motocross athletes

47. oldal

LENGYELNÉ CZAKÓ PATRÍCIA

A számfogalom kialakultságának vizsgálata
az iskolába készülő gyerekek körében

48. oldal

<i>MEHMET ERMAN METE, HASAN KARADAĞ,</i> <i>PIECZARKA FLÓRA</i> Divane asik gibi turkish anonim folk music	50. oldal
<i>NÉMETH ANNA MÁRTA</i> Opera + Film = Operafilm?!	51. oldal
<i>ORBÁN KORNÉLIA</i> A rendszeres testmozgás preventív medicinális hatásainak komplex monitorizálása menopauzában	52. oldal
<i>RÓZSA ZSÓFIA BORBÁLA, FINTA KOLOS</i> Zöld oktatási intézmények környezetközpontú fejlesztési lehetőségei	53. oldal
<i>KÉMENES NÓRA ANIKÓ</i> Bozay Attila <i>Az öt utolsó szín</i> című operájának kritikai fogadtatása	55. oldal
<i>VIDA ÉVA</i> Drámajátékba integrált matematikai nevelés az óvodában	56. oldal
<i>VARGA JOHANNA KATALIN</i> Fejlesztő játékok mozaikkal	57. oldal
<i>SZABÓ BOGLÁRKA</i> Matematikai képességfejlesztés az óvodában	58. oldal
Válogatás a sikeres SZTE JGYPK hallgatói pályamunkák kivonataiból	60. oldal
<i>BESZÉDES VIKTÓRIA</i> A felnőttképzési rendszer Szerbiában, különös tekintettel a vajdaságra	61. oldal

NAGY SZABINA

Liszt Ferenc és a Commedia

75. oldal

KISPÁL RICHÁRD

Hová tűntek a németjeink? A magyarországi
német kisebbség története és kálváriája
a XX. században

90. oldal

HOPENTHALER DÓRA

Környezetünk „elektroszmog”terheléseinek
vizsgálata biológiai rendszereken

110. oldal

**Képes szemelvények a Rajz és Művészettörténeti
Tanszék tudományos diákköri munkáiból**

123. oldal

Dékáni Köszöntő

A Szegei Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kara számára hagyományaiból fakadó kötelesség, hogy a tanárképzés tradíciói mellett fenntartsa az erős alapképzésben – elsősorban a pedagógusképzésben – elfoglalt, országosan is kiemelkedő pozícióit. Már az alapképzésben is, de különösen az erre épülő mesterképzésben kiemelt feladatunk a tehetséggondozás, melynek fontos területe a hallgatók bevonása a karon folyó kutatási feladatokba, művészeti és sporttevékenységbe. Ahogyan a kari oktatásban, úgy a kutatásban is kiemelt szerepet kap a gyakorlat-orientált szemlélet, ami a kari szakmai műhelyek munkájába a kötelező tanulmányi feladatokon túl is bekapcsolódó hallgatók munkaerő-piaci elvárásokhoz alkalmazkodó felkészülését – végeredményben elhelyezkedését hatékonyan támogatja. Az is nyomon követhető, hogy a tudományos diákkörökben végzett munka számos hallgatónk érdeklődését irányította a kutatói pálya felé, az itt elért első sikerek motiválták elhatározásukat, hogy a mesterdiploma megszerzése után doktori iskolában folytassák tanulmányaikat és tudományos fokozatot szerezzenek. Mind a gyakorlati, mind a tudományos pályán elhelyezkedők számára meghatározóak az erőfeszítéseiket visszaigazoló díjak, megerősíti elhivatottságukat, hogy elismerésként lehetőséget kapnak első tudományos közleményeik megjelentetésére, tárlatokon, hangversenyeken való bemutatkozásra.

A tudományos és művészeti diákkörök tevékenységében részt vevő hallgatókkal való szorosabb együttműködés ugyanakkor fontos visszajelzés az oktatók számára is. A tematikák fejlesztéséhez, a módszertani korszerűsítéshez a témavezetők gyakran kapnak inspirációt a közös munkából.

A kari minőségteremtő tradíció integráns részévé váltak a tudományos diákköri munkában végzett tehetséggondozási programok. Az oktatási programokban rögzített kurzuskövetelményeken messze túlmutató szakmai munka sikere többféleképpen mérhető. Számon tartjuk a díjakat, okleveleket, de hasonló értéket képvisel az a statisztikák szempontjából nehezebben mérhető minőségi-szemléletbeli fejlődés, amely a hallgatók egész pályájára hatást gyakorol. Valljuk, hogy az intézményünkben folyó munka minőségét az oktatók és a hallgatók tudományos és művészeti alkotó tevékenysége együttesen határozza meg. A tehetséggondozási programok e hatékony közös munka fontos színterei, így méltán hivatkozunk az itt elért eredményekre a kar minőségi indikátorainak bemutatása során is.

A „*Tudományos diákköri munka az SZTE JGYPK-n*” című programmal olyan iránymutatást kívánunk adni, amely reprezentálja a felsőoktatás minőségi szintjét meghatározó, az egyetemen és a karunkon aktívan működő eddigi tehetséggondozási formák eredményességét, elősegítve ezzel a tehetséggondozás folyamatosságát, motivációt nyújtva a fiatalabb generáció számára a tehetséggondozás továbbfejlesztésében való részvételre.

Az egész kart átfogó központi, továbbá az intézeti és tanszéki koordinálással működő, a projektben megvalósított diákköri és tehetséggondozó munka összetettségében és szervezettségében egyedülálló mintaprogram. E helyen is meg szeretném köszönni a kötet összeállításában és a programok lebonyolításában aktívan részt vállaló kollégáim közreműködését, amely nélkül sem a pályázat, sem a kiadvány nem jöhetett volna létre.

Dr. Marsi István

dékan

Szegedi Tudományegyetem

Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Szerkesztői Köszöntő

A hazai felsőoktatási tehetséggondozás leghatékonyabb formája, a tudományos és művészeti diákkör 2011-ben ünnepelte hat évtizedes fennállását. Az első intézményi diákköri konferenciákat ugyanis 1951-ben rendezték az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, valamint a Veszprémi Vegyipari Egyetemen. Ezt követően vált országos mozgalommá a diákköri konferencia. Így 1955-ben Tudományos Diákkörök Első Országos Konferenciája néven már országos konferencia lebonyolítására is sor kerülhetett. 2017-ben már a 33. Országos Tudományos Diákköri Konferenciához érkezünk, melynek Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekcióját az SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézete rendezi meg.

Egy egyetemi, főiskolai hallgató diákköri munkába való bekapcsolódása azt jelenti, hogy az átlagosnál érdeklődőbb, szorgalmasabb és céltudatosabb a saját szakterületén. Ez a hozzáállás, ez a „kötelezőn túli szabadon választott” tevékenység meg is hozza a gyümölcsét. A diákköri munka egy szakdolgozat, diplomamunka, vagy akár egy doktori disszertáció kiindulási alapja is lehet. A diákköri kutatási eredmények, művészeti alkotások az intézményi, illetve országos, sőt nemzetközi diákköri konferenciákon is bemutatásra kerülhetnek, helyezéseket, díjakat nyerhetnek. A nívósabb hallgatói pályamunkák hazai vagy nemzetközi szakmai konferenciákon történő prezentálása sem elérhetetlen cél. Az ilyen konferenciákon való részvétel segít megismerni a hasonló profilú képzőhelyek kutató-, illetve alkotómunkáját is, továbbá kapcsolatépítési lehetőséget is ad, ami nem elhanyagolható egy felsőoktatási hallgató jövőjének szempontjából.

A legkiemelkedőbb pályamunkák esetében publikálásuk, szélesebb körben történő megismertetésük elengedhetetlen. Ehhez próbálunk jelen kötetünkkel segítséget nyújtani. Az SZTE JGYPK-n működő diákkörök tehetséggondozó munkájának, illetve eredményeinek bemutatása mellett olyan diákkörös hallgatóink pályamunkáiból válogattunk, akik dolgozataikkal, prezentációikkal, alkotásaikkal elismerésre méltóan szerepeltek különböző konferenciákon az elmúlt években.

Természetesen a hallgatók témavezetőinek, konzulenseinek is fontos szerepe volt a pályamunkák létrejöttében, őket is köszönet illeti. Tovább az intézeti, tanszéki TDK és MDK felelős kollégák szervezőmunkájáért is hálásak vagyunk.

Reméljük, hogy az *SZTE JGYPK tudományos és művészeti diákköri anszix* hűen tükrözi a Karunkon folyó diákköri munka színvonalát és eredményességét.

Dr. Molnár Andor
az SZTE JGYPK
Tudományos Diákköri Tanács
elnöke

Az SZTE JGYPK TDK és MDK csoportjai

ALKALMAZOTT EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI ÉS EGÉSZSÉGFEJLESZTÉSI INTÉZET

Az Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet megalakulása óta az egészség egyfajta komplex, multidiszciplináris szemléletének képviselőjére vállalkozott. Az egészség értelmezése, fejlesztése és megőrzése, valamint az egészségvédelem, mentálhigiéné feladatainak, irányának meghatározása egymással szorosan összefügg.

Ahhoz, hogy ez az átfogó feladat megvalósuljon, az egyik kulcstényező az, hogy magas színvonalon képzett szakemberek álljanak rendelkezésre. Intézetünk ennek a célnak kíván megfelelni azáltal, hogy feladatot vállal a tehetséges hallgatók felkarolásában.

A tehetséggondozás fő pillére az Intézetben folyó tudományos diákköri munka, mely folyamatosan fejlődő tendenciát mutat. 2002-ben 1, 2004-ben 2 hallgató nyújtott be pályamunkát, amelyek közül 1-1 az országos tudományos diákköri konferenciára is alkalmasnak bizonyult.

A 2002-ben megírt pályamunka szakmai folyóiratban is megjelent (Seres Katalin és Tarkó Klára (2004): Kudarc nélkül az iskolában. *Fejlesztő Pedagógia*. 3. sz.)

2006-ban már 4 hallgató pályázott 3 pályamunkával, amelyek közül 1 jutott tovább a 2007. évi országos fordulóra, ahol a dolgozat szóbeli dicséretben részesült.

A 2007-es évben 2 pályamunka került benyújtásra, melyek közül az egyik továbbjutott a 2008-as országos fordulóra, a másik hallgató anyaga pedig publikálásra került.

2011-ben 5 hallgató nyújtott be tudományos diákköri dolgozatot, közülük az egyik hallgató továbbjutott a XXX. Országos Diákköri Konferenciára, és ott első helyezést ért el.

A 2012-es helyi fordulón már 10 pályamunkát nyújtottak be hallgatóink, melyből 4 továbbjutott az OTDK-ra, s belőlük egy hallgató 3. helyezést ért el.

2014-ben 8 pályamunkát mutattak be, 3 továbbjutott az OTDK-ra és ebből egy 2. helyezést ért el.

Egy pályázat eredményeképpen az intézet elindított egy szabadon választható tehetséggondozó kurzust „Szabadidő és egészség” címmel, melynek célja, hogy mind mennyiségileg, mind minőségében javítsa és segítse a tudományos diákköri konferencián való részvételt, ösztönzést és szakmai iránymutatást nyújtson a kurzus keretén belül a mentorált hallgatók számára. A programban részt vevő hallgatók pedig a munka folyamán elsajátítják a csoporttal való együttműködés képességét, s ezzel párhuzamosan szakmailag gyarapodva felkészülnek az OTDK-n való minél eredményesebb szereplésre, illetve az MA-, esetleg PhD-tanulmányokra.

A kurzus a 2015-2016-os tanév 2. felében indul el hetedik alkalommal, évről évre növekvő hallgatói létszámmal.

A kurzus minden olyan hallgató előtt nyitva áll, aki nappali vagy levelező tagozaton tanul az Intézetben, de elsősorban a BSc rekreációs szervező és egészségfejlesztő szakos, ill. az MSc egészségfejlesztő-tanár szakos hallgatók számára kínálunk lehetőséget a kurzuson való részvételre.

A kurzus megtartásában résztvevő oktatók: Dr. Tarkó Klára főiskolai docens, Dr. Lippai László főiskolai docens és Pálmai Judit tanársegéd.

A bevont hallgatókat gyakorlatorientált szemlélet, nyitottság és szakterületük iránti elkötelezettség jellemzi. Felkészülésük során a választott hivatásuk legfontosabb készségeire helyeződik a hangsúly, különösen a kommunikációra, a kooperativitásra és a team-munkában történő eredményes teljesítésre.

A tehetséges hallgatók felkészítését elsősorban team-munkában kívánjuk megerősíteni, de alkalmat biztosítunk a hallgatók egyéni konzultációjára is. Illetve mindezen munkát kibővítjük olyan képzések megszervezésével, amelyek tartalma segítheti hallgatóinkat egyéni kutatásaik lebonyolításában.

A program hosszabb távú hatása érvényesül a hallgatók által elsajátított ismeretek és készségek munkaerő-piaci alkalmazásában is.

Célunk továbbá a tehetséges hallgatók eredményeinek folyamatos nyilvánossá tétele, ennek egyik módja, hogy mind az Intézet honlapján, mind a Kar oldalán kommunikáljuk az elért eredményeket. A sikeres tanulmányi diákköri dolgozatok írói számára lehetőséget biztosítunk az intézet által szervezett és egyéb

konferenciákon való részvételre. Például a 2013-ban rendezett „*Leisure, health and well-being*” című nemzetközi konferencián külön szekció keretében és az intézeti kiadványba prezentálhatták a legtehetségesebb hallgatók dolgozataikat, kutatási eredményeiket. Ezen kívül folyamatosan helyet biztosítunk a nyertes műhelymunkák írói számára, hogy absztraktjaikat és bemutatóikat bemutathassák az intézeti hírmondóban.

ALKALMAZOTT NYELVÉSZETI TANSZÉK

Az érdeklődő hallgatók tudományos diákköri műhelymunkában egyéni kutatásokat végeznek a témavezető tanárok irányításával; a felkészítés általános és specifikus tematikájú kurzusok formájában zajlik. A tanszéki TDK-felelős szervezi a TDK konferenciákon való részvételt, a hallgatók nevezését az OTDK Humántudományi Szekciójába.

A Tanszék ösztönzi a tehetséges hallgatók konferencia részvételét, tudományos hallgatói-oktatói konferencia keretén belül:

- „Ti és Mi” Alkalmazott Nyelvészet és interdiszciplinaritás
- Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékek Országos Találkozója
- XXII. MANYE Kongresszus, Hallgatói Műhely
- „Találkozások” Szegedi Alkalmazott Nyelvész Hallgatói Konferencia
- Publikációs lehetőség biztosítása: a mindenkori szervezők kiadásában megjelenő tanulmánykötetben.

További felkészítés az alábbi versenyekre:

- „Kazinczy Szépkiejtési Verseny”,
- „Nagy J. Béla Országos Helyesírási Verseny (felsőoktatási intézmények hallgatóinak).

A tanszék külföldi ösztöndíjas képzésekre (Erasmus) ösztönzi a hallgatókat (Babes–Bolyai Egyetem, Kolozsvár, 2011-től folyamatos).

A tanszék támogatja és orientálja végzett tehetséges hallgatóit tanulmányaik doktori szintű folytatásában; (2011-től folyamatos).

Az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékek 7. Országos Találkozója hallgatói konferencián (Budapest 2016. április 21-22., ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék) tanszékünket a következő hallgatók képviselték előadásukkal:

- Fási Nikolett: Sajátosságok a reklámyelvben
- Felleg József: Valós világ – megvilágított valóság. Performancia, stílus, stilizáció a valóságshowban
- Havadi-Nagy Marian: A lexikai nyelvi szint diagnosztikája és terápiás lehetőségei specifikus nyelvi zavar esetén
- Homoki-Szabó Rita: A tetoválás mint nem verbális önkifejezési eszköz
- Szabó Krisztina: A tetszikelés mint udvariassági forma elfogadottsága a vajdasági magyarok körében
- Szórád Elvira: A nyelvi érintkezések egyes következményei a kolozsvári magyarok nyelvhasználatában

ALKALMAZOTT TÁRSADALOMISMERETI ÉS KISEBBSÉGPOLITIKAI INTÉZET

Diákkörünk – az Intézet szakmai profiljából eredően – társadalomtudományi – történelmi témákban készült dolgozatokkal rendszeresen részt vesz a kari és az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákon, valamint a határon túli tudományos diákkörök rendezvényein. Az Intézetben folyó hallgatói tehetséggondozás is a diákkör munkája köré épül, amelynek formái igen változatosak. A kari TDK 2014. áprilisi fordulóján 3, a novemberin 2 hallgatónk jutott tovább, akik eredményesen szerepeltek a 2015. áprilisi OTDK Konferencián.

Hallgatóink a szakos képzésekbe beépítve (társadalmi tanulmányok BA, Kisebbségpolitika MA) ismerkednek meg a kutatómódszertan alapjaival. A tanult elméleti ismeretek készség szintű továbbfejlesztését szolgálják az évi rendszerességgel vidéken megrendezett több napos kutatótáboraink, ahol a hallgatók adatgyűjtőként és adatfeldolgozóként vesznek részt. („*Az etnikai együttélés technikái*” 2012 - Bogyiszló; „*Együtt egymásért a gyermekszegénység ellen*” – 2013 és 2014 Jánoshalma; „*Felnőtté*”

válni Jánoshalmán” – 2015 Jánoshalma). Célunk, hogy a munkaerőpiac igényeihez igazodva a résztvevők elsajátítsák a kooperatív munkavégzési technikákat is.

Fontosnak tartjuk, hogy a TDK keretében a kutatástervezéstől az empirikus kutatások utolsó fázisáig végigvigyük hallgatóinkat. Diákkörünk rendezte meg a Kutatók Éjszakájának programsorozatához igazodva első kari „Kutató Hallgatók Éjszakáját”, ahol a résztvevők saját kutatási eredményeiket mutatják be és gyakorolják a prezentációs technikákat. A kezdeményezés 2014-től kari TDK rendezvényé nőtte ki magát, segítve a tudományos diákköri munka iránt érdeklődő új tagok rekrutációját.

Tudományos Diákkörünk keretében hallgatói öntevékeny csoportként működik a *Közösségi értékek műhelye*, amely meghívott előadókkal műhelybeszélgetések formájában fórumot kíván biztosítani a hazai és nemzetközi legfontosabb új kutatási eredményeknek. A csoport ezen túl tanulmányi kirándulásokat szervez, kapcsolatokat épít ki határon túli magyar oktatási intézményekkel, aminek következtében a kisebbségpolitika szakosok a terepen tanulmányozhatják a külföldi magyar kisebbségek helyzetét.

A TDK munka szerves része a hallgatók korai tudományos karrierjének menedzselése. Ma már több PhD felvételin plusz pontok szerezhetők a publikációkért, ezért megteremtettük azokat a kereteket, amelyek segítik a tudományos tanulmányok megjelentetését. Az Egyetem Polgáriért Alapítvány gondozásában jelenik meg „*Tanulmányok a társadalomról*” sorozatunk, ahol a tudományos diákkör keretében készült dolgozatokat publikáljuk. Legutóbb a 2015. nyári kiadványunkban (*Tanulmányok a társadalomról II.*) közzeltük a legszínvonalasabb diákköri dolgozatokat, amelyben 11 hallgató munkája jelent meg. Hasonló funkciót töltenek be „*A kisebbségek más szemmel*” digitális kiadványaink. A legkiválóbb munkákat az intézetünkhöz szervezettelileg kapcsolódó Belvedere Meridionale történelmi és társadalomtudományi folyóirat publikálja. Tanszékünk 2010 óta működtetett on-line diáklapja a tanszéki hírek közlése mellett szintén jó lehetőséget kínál tudományos ismeretterjesztő cikkek megjelentetésére.

JGYPK MŰVÉSZETI INTÉZET

ÉNEK-ZENE TANSZÉK

A tehetséggondozó program tanszéki feladata a tehetséges hallgatók tömegképzés adta keretek közötti kiválasztása, szakmai műhelyek (énekes, kórus, kamarazenei, népzenei műhelyek) működtetésével. A Tanszék az eddigi eredmények fenntartását tűzi célul még több sikeres koncert és versenyszerepléssel, egyetemi és városi kulturális rendezvényeken történő aktív közreműködéssel.

A felismert tehetségek felkészítését a különböző szereplésekre, alkalmi fellépésekre, a Művészeti Diákköri Konferenciára a Tanszék oktatói egyéni órák keretében végzik. Ezek az órák a tantervi óraszámokon felüli teljesítések. Az egyéni hangszeres, kamarazenei vagy magánénekes órákat kiegészítik a korrepetíciós órák, melyeken – szintén plusz órában – zongorakísérettel gyakorolják a kiválasztott darabokat. Ilyen esetekben a hallgató két témavezetővel rendelkezik.

Az OTDK 11. szekciójában, a Művészeti Diákköri Konferencia zenei tagozataiban történő szereplésre való felkészítés fontos szegmense a Tanszék tehetséggondozó munkájának. A tanszéki MDK szervezését az oktatók és a tanszéki adminisztrátor team-munkában végzik, ugyanígy az országos konferenciákra való nevezést is.

- Ösztönözzük a tehetséges hallgatókat mesterkurzusokon való részvételre (pl. zongora mesterkurzusok, énekes mesterkurzusok). „Tudományos munkák írásának módszertana” címmel mesterkurzust tartunk a dolgozatok írásának megkönnyítésére.
- Felkészítés hazai és nemzetközi zenei versenyeken való szereplésre (Nemzetközi Kórusversenyek; Énekversenye; Hangszeres versenyek; a Zenetanárok Társasága (ZETA) Országos Konferenciája, a kecskeméti Kodály Szimpózium és Házimuzsikáló Nap).
- Hangversenyeken, fesztiválokon való szereplés (az évenkénti, Szegeden megrendezésre kerülő „Vántus István” Kortárszenei Hét, ahol a hallgatók az oktatókkal együtt szerepelnek a kortárszenét bemutató hangversenyeken).

- A tehetséggondozás folyamata során ösztönözzük a hallgatókat Erasmus és más ösztöndíjjal történő külföldi résztanulmányokra (20 feletti Erasmus-kapcsolattal rendelkezünk).
- Rendszeres közreműködés egyetemi és városi kulturális rendezvényeken, kari és más kiállítás megnyitókon, amelyek fontos szereplési, előadói lehetőséget nyújtanak tehetséges hallgatóink számára.
- Támogatjuk a jól sikerült dolgozatok publikálását, erre lehetőséget biztosítunk a tanszék évenként megjelenő tanulmánykötetében.

Hallgatói versenyeredmények

2008/2009 tanév

XXIX. OTDK:

Laky Szilvia I. díj Felk. tanár: Sziklavári Károly,
Latzkovits Miklós

2009/2010 tanév

Országos Nótaverseny:

Bakos Melinda II. díj Felk. tanár: Németh József

2011/2012 tanév

Nemzetközi zenei verseny, Brno (Csehország):

Fornai Miklós (Zongora) I. díj Felk. tanár: Dr. Maczelka Noémi

Fábi Judit (Zongora) II. díj Felk. tanár: Joóbné Czifra Éva

Zimmermann Kornélia (ének)

II. díj és különdíj cseh nyelven történő

kiemelkedő előadásért

Felk. tanár: Szabadyné

Dr. Békési Magdolna

Dr. Dombi Józsefné

XXX. OTDK Művészeti és Művészettudományi Szekció:

Fehér Nóra I. díj Felk. tanár: Laczi Júlia

2012/2013 tanév

Budapesti Nemzetközi Kórusverseny/Ifjúsági vegyeskarok kategória:

JGYPK Ének-zene Tanszék Argenteus Vegyeskara

Arany minősítéssel kategóriagyőztes – I. díj

Felk. tanár: Dr. Kovács Gábor

Kodály Zoltán Magyar Kórusverseny:

JGYPK Ének-zene Tanszék Argenteus Vegyeskara

Arany Diploma, II. helyezés + Kodály Intézet különdíja

Nemzetközi Kórusverseny, Ohrid (Macedonia):

JGYPK Ének-zene Tanszék Argenteus Vegyeskara – I. díj

XXXI. OTDK:

Banyó Enikő, Lukács Klaudia, Zimmermann Kornélia,

Mikita Ferenc, Szűcs Aladár, Varga Balázs – Különdíj

Felk. tanár: Dr. Szabady Józsefné

Pieczarka Flóra, Mehmet Erman Mete, Hasan Karadag – Különdíj

Felk. tanár: Dr. Dombi Józsefné, Dr. Asztalos Bence

2013/2014 tanév

SZTE JGYPK Durkó Zongoraverseny

Rozsnyói Dóra I. díj Felk. tanár: Dr. Maczelka Noémi

Baráth Réka II. díj Felk. tanár: Dr. Dombi Józsefné

Kémenes Anikó III. díj Felk. tanár: Dr. Dombi Józsefné

SZTE JGYPK Meszlényi Énekverseny

Sahin Alíz I. díj Felk. tanár: Dr. Szabady Józsefné

Baráth Réka II. díj Felk. tanár: Laczi Júlia

Zimmermann Kornélia III. díj Felk. tanár: Dr. Szabady Józsefné

2014/15 tanév

Nemzetközi verseny, Ruzomberok (Szlovákia), 2015. április:

Baráth Réka, magánének I. díj Felk. tanár:

Laczi Júlia

Dr. Maczelka Noémi

Sallay Gergely, magánének III. díj Felk. tanár:
Dr. Szabady Józsefné
Dr. Maczelka Noémi

Miklós Dániel és Sallay Gergely, kamaraének II. díj Felk. tanár:
Dr. Szabady Józsefné
Dr. Asztalos Bence)

Balogh Dóra és Halász Arnold, zongora négykezes Dicséret
Felk. tanár:
Dr. Maczelka Noémi

Vántus István Társaság zeneszerzői versenye:
Sallay Gergely Különdíj

SZTE Egyetemi zenei verseny - népzene:
MI4EN énekegyüttes
(Fábi Judit, Kémenes Anikó, Gellér Aliz, Juhász Kata) I. díj

SZTE Egyetemi versmondóverseny: Lendel Klementina I. díj

XXXII. OTDK, Budapest, 2015 ápr. 8-10.:
Németh Anna Különdíj Felk. tanár:
Dr. Asztalos Bence

Szakkollégiumi Pályázat (Madách) 2014. szept.:
Nagy Szabina I. díj Felk. tanár:
Dr. Dombi Józsefné
Németh Anna II. díj Felk. tanár:
Dr. Asztalos Bence

Nemzetközi Kórusverseny, Ohrid (Macedonia):
JGYPK Ének-zene Tanszék Argentus Vegyeskara – I. díj

Vándor-Révész Nemzetközi Kórusverseny:
JGYPK Ének-zene Tanszék Argentus Vegyeskara
Arany Diploma, III. helyezés

2014-2015 tanév

SZTE JGYPK Bartók Zongoraverseny

Kémenes Anikó, Halász Arnold	I. díj	Felk. tanár: Dr. Dombi Józsefné
Andrejó Tamás	II. díj	Felk. tanár: Dr. Maczelka Noémi
Baráth Réka	II. díj	Felk. tanár: Dr. Dombi Józsefné
Papp Emese	III. díj	Felk. tanár: Dr. Maczelka Noémi
Csorba Viola	III. díj	Felk. tanár: Dr. Dombi Józsefné

SZTE JGYPK Meszlényi Énekverseny

Sallay Gergely	I. díj	Felk. tanár: Dr. Szabady Józsefné
Nagy Szabina	II. díj	Felk. tanár: Laczi Júlia
Papp Emese	III. díj	Felk. tanár: Dr. Szabady Józsefné
Csorba Viola, Dudás Diána, Baráth Réka – Dicséret		

2015/16 tanév

Dante pályázat, 2015. szept.:

Nagy Szabina	I. díj	Felk. tanár: Dr. Dombi Józsefné
Németh Anna	II. díj.	Felk. tanár: Dr. Asztalos Bence

TDK Szabadka (Szerbia), 2015. november:

Nagy Szabina	Oklevél	Felk. tanár: Dr. Dombi Józsefné
--------------	---------	------------------------------------

Nemzetközi Konferencia, Prága (Csehország), 2015. november:

Bíró Anna	Felk. tanár: Dr. Asztalos Bence
-----------	------------------------------------

GYÓGYPEDAGÓGUS-KÉPZŐ INTÉZET

A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karán 2002 szeptemberében kezdődött meg a gyógypedagógus képzés. A Gyógypedagógus-képző Intézet megalakulására 2007 szeptemberében került sor. 2011 szeptemberétől három szakirányon folyik képzés Intézetünkben. Az értelmileg akadályozottak pedagógiája, és a tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányok mellett logopédia szakirányon.

A képzés során az elméleti kurzusok mellett nagy hangsúlyt helyezünk a terepgyakorlatok képzésbe való beépítésére, hiszen célunk olyan elméleti, módszertani, szakterületi, valamint gyakorlati ismereteket nyújtani hallgatóinknak, melyek a gyógypedagógiai irányú elméleti és gyakorlati tevékenység elsajátításához alapvető fontosságúak.

A kutatói tevékenység iránt érdeklődő hallgatóknak lehetőséget biztosítunk tudományos diákköri tevékenységben való részvételre. A tudományos kutatómunka elsajátításának lehetősége már a képzés korai szakaszában megjelenik. Az első félév kurzusai között szerepel a *Bevezetés a pedagógiai kutatások módszereibe, szakdolgozat készítés* című kurzus, ami heti két órában, gyakorlati formában biztosítja az alapok elsajátítását. E kurzus keretében a hallgatók megismerik a tudományos dolgozatok nyelvezetét és szerkezetét, illetve a tudományos kutatások típusait, alapjait és módszereit.

A tudományos diákköri munka során a hallgatók számos kutatási téma közül választhatnak, melyeket akár egyéni kutatás formájában is kivitelezhetnek, akár oktatóink kutatásaihoz kapcsolódva is részt vehetnek a tudományos munkában.

A tudományos diákköri tevékenység Intézetünkben két formában valósul meg, egyrészt a Tehetséggondozó Táborban való részvétellel, másrészt speciálkollégium vagy műhelymunka keretében. A szakra belépő, elsőéves hallgatók az elmúlt években az őszi félév folyamán a Tehetséggondozó Táborba jelentkezhetnek, melynek keretében, több más programelem mellett a kutatói érdeklődés elmélyítése, idegen nyelvű szakszövegolvasás, beszédtechnika és kommunikációs tréning, továbbá prezentációs technikák műhelyfoglalkozásokon vehettek részt. A kutatói munka iránt érdeklődő hallgatók számára speciálkollégium keretében van

lehetőség a tudományos diákkörbe való bekapcsolódásra, *Felkészítés a tudományos diákköri munkára* címmel. A kutatómódszertani alapok és ismeretek elmélyítése mellett a prezentációs készségek fejlesztése is célja a speciálkollégiumnak, továbbá a csoportos megbeszélésekre és közös problémamegvitásra is lehetőség van amellet, hogy a hallgatók témavezetőjükkel folyamatos, aktív kapcsolatban állnak. Az Intézet hallgatói sikeresen szerepeltek a XXXII. OTDK-n, ahová 5 pályamunkával neveztek hallgatóink, 3 pályamunka díjazásban részesült:

I. díj: Horváth Alexandra Nikolett, témavezető: Gál Zita;

II. díj: Kincses Eszter Enikő, témavezető: Máténé Homoki Tünde;

III. díj: Darai Dóra és Horváth Alexandra Nikolett, témavezető: Lesznyák Márta.

A konferencián továbbá Horváth Alexandra Nikolett I. díjazott pályamunkájával a Pro Scientia Aranyermesek Társaságának különdíját is elnyerte a legértékesebb tudományos eredmény eléréséért. Intézetünk ösztönzi a tehetséges, kutatómunkát végző hallgatók konferencia-részvételét, lehetőséget biztosít tudományos munkájuk bemutatására. Az Intézetünk által rendezett „Válaszok a gyógypedagógiai gyakorlat kihívásaira” szakmai konferencián is lehetőséget biztosítunk a tudományos munkát végző hallgatók kutatásának bemutatására. A 2015 tavaszán rendezett konferencián az OTDK-n I. díjat nyert Horváth Alexandra Nikolett tartott előadást a plenáris előadások zárásaként. Emellett az OTDK-n szereplő további négy pályamunkát egy tematikus szekcióban mutatták be hallgatóink az érdeklődő szakmai közönség számára. E kezdeményezés hagyományteremtő szándékú az Intézet részéről.

KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZETI DIÁKKÖR A RAJZ ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TANSZÉKEN

A Rajz és Művészettörténeti Tanszéken a képző- és iparművészeti oktatási folyamat része a kötelező szakmai foglalkozásokon kiemelkedő teljesítményt nyújtó hallgatókkal való külön foglalkozás, a tehetséggondozás, amelyet a Tanszék sokrétűen alkalmaz. A Művészeti Diákköri Tanács szervezésében kiállítások, mesterkurzusok, pályázati támogatással megvalósított/megvaló-

sítandó tehetséggondozást is erősítő programok zajlanak. 2002 óta pályázati támogatással megvalósított Tanszéki Galéria működik, amelynek programja szorosan kapcsolódik a Tanszéken folyó kutatási programhoz is, melynek témája a kiállítások és kiállítási lehetőségek hatása a hallgatók alkotó tevékenységére. A Galéria a tehetséges hallgatóink munkáin túl olyan neves hazai képzőművészek alkotásainak bemutatására is fórumot biztosít, akik a Tanszék diákjai voltak, másrészt olyan meghatározó művészegyenységek, akiknek művei hozzájárulnak a hallgatók esztétikai, alkotói fejlődéséhez. A Galéria lehetőség a tehetséges, végzett hallgatók nyomán követésére is; egy-egy tehetséges volt hallgatónak kiállítási lehetőséget biztosítanak a Tanszéki Galériában, valamint a Tanszék oktatói figyelemmel kísérik a végzett hallgatók kiállításait, szakmai fejlődésüket, országos szakmai szervezetekbe való felvételüket, egyéni és országos kiállításokon való szereplésüket. A Galéria lehetőséget biztosít a nemzetközi szakmai kapcsolatok ápolására is, amely mind az oktatók, mind a hallgatók számára fontos, hozzájárul alkotói fejlődésükhöz. A Tanszék tehetséggondozási pályázati forrásokból támogatott egy hetes intenzív Tehetséggondozó programokat szervez, amelyeket általában a Csongrádi Művésztelepen tartanak meg, ahol a hallgatók többnyire előre megtervezett munkákat kivitelezhetnek, olyan technikákkal, amit tanszéki keretek között egyelőre nem valósíthatnak meg (pl. bronz- és alumíniumöntés, papírmerítés), vagy az 1-2 hetes projekt kedvet ad a későbbi önálló, vagy tanszéki keretek között folyó elmélyültebb munkához (mozaik, enkauszтика). E program keretében a litográf grafikai eljárást a MKE-grafika műhelyében ismerik meg hallgatók. A művésztelepi munkát fél éves „ráhangoló”, előkészítő program előzi meg, speciális kollégium formájában, melynek végén kiválogatják a programban résztvevő tehetséges hallgatókat.

Tehetségnap szervezése: a művésztelepi munka eredményeit tehetségnapon mutatják be a többi hallgatónak és a közönségnek. Ezt általában közösen szervezi meg a Tanszék a Művészeti Intézet társ-tanszéke, az Ének-zene Tanszék hallgatóival, akik koncertet adnak a megnyitókön.

Intézményi Művészeti Diákköri Konferencia: a Tanszék minden év novemberében megrendezi azt a kiállítást, amelyen a szakmai zsűri a legsikeresebbnek ítélt alkotásokat javasolja az OTDK Művészeti

szekció Vizuális tagozataiba való benevezésre. Az OTDK Művészeti és Művészettudományi Szekciójának szervezését a JGYPK Rajz és Művészettörténeti Tanszéke indította el, és szervezte meg a legelső (hivatalosan nem számozott, 0-dik) Országos Művészeti Diákköri Konferenciát és kiállítást. A Tanszék alkotó diákjai sikeresen szerepelnek, díjakat hoznak el a Konferencia számos altagozatában: festészet, szobrászat, craft, fotó, grafika. A tehetséggondozás formái között nemzetközi szakmai program is szerepel. 2001 óta együttműködési szerződés keretében, pályázati támogatásokkal a SzögArt Művészeti Egyesület és a Rajz és Művészettörténeti Tanszék közös rendezvényként szervezi meg kétfévente a PleinAir-en belül a „Mesterek és tanítványok” nemzetközi találkozót Csongrádon, ahová elsősorban a Tanszék Erasmus és egyéb nemzetközi kapcsolatai révén hívnak meg mestereket egy-egy tanítványukkal. A rendezvény céljai és várható eredményei: új művek születése; kutatói és hallgatói tapasztalatszerzés a különböző művészetoktatási tendenciák tükrében; nemzetközi szakmai kapcsolatok erősítése. Mindez hozzájárul a tehetséges hallgatók alkotói készségeinek fejlődéséhez. A Tanszékünkön jelenleg IMDK műhelyek működnek festő, szobrász-plasztikai ábrázolás, képgrafika, tervező grafika, építészeti síkúveg, kerámia, fotó, mozgókép és performansz szekciókban és műfajokban.

Az elmúlt öt év OMDK díjazottai:

2011 Sopron

Szabó Csilla	festészet	III. díj
Kazi Roland	festészet	III. díj
Vinkó Leo	festészet	I. díj
Radvánszki Levente	szobrászat	I. díj
Egeresi Nóra	szobrászat	II. díj
Laczkó Andrea	fotó	III. díj

2013 Eger

Hevédi-Szabó Tibor	festészet	I. díj
Szabó Nelli	szobrászat	II. díj
Miklós Gergő	szobrászat	III. díj
Gruber Fruzsina	szobrászat	III. díj

2015 Budapest, BKF, MKE

Marton Ákos	festészet	különdíj
Szepesi Dóra Anna	festészet	II. díj
Szekeres Gabriella	képgrafika	II. díj

ALKALMAZOTT TERMÉSZETTUDOMÁNYI INTÉZET, KÖRNYEZET - BIOLÓGIA ÉS KÖRNYEZETI NEVELÉSI TANSZÉK TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRE

TDK munkacsoportok vezetői:

- Dr. habil Gálfi Márta főiskolai tanár
- Dr. Radács Marianna főiskolai docens
- Dr. Molnár Zsolt főiskolai adjunktus
- Rác László erősáramú elektromérnök, technikai munkatárs

A Környezet-Biológia és Környezeti Nevelési Tanszék Tudományos Diákköre három kutató- munkacsoportot működtet, melyben a *Környezettoxikológiai* szakmai területet, valamint a *Környezetrendszer modellvizsgálati* kutatási területet a Környezettudományi, Elméleti Orvostudomány és a Biológia Doktori Iskola tanszékünk munkatársai által meghirdetett tématerületeinkhez kötötten végezzük. A harmadik kutató munkacsoportunk a *Környezeti-nevelés és a Környezetmenedzsment* szakmai területet képviseli, amit elsősorban, a NYME Kitabel Pál Környezeti-nevelési Doktori Iskolával, valamint a TÜV Rheinland és az OFI-val tartott szakmai kapcsolat révén tartunk karban.

A három TDK munkacsoport tanszékünkön 1998 óta folyamatosan működik, rendszeresen és eredményesen vesznek részt a TDK hallgatóink az OTDK és OFKD (Országos Felsőoktatási Környezettudományi Diákkonferencia) fórumokon, valamint nemzetközi, hazai szakmai, tudományos konferenciákon, továbbá kapcsolódnak be a pályázati tevékenységekbe.

A tanszéki kutatócsoportjaink TDK szakmai műhelyeinek átfogó vizsgálati területei a következők:

1. *Környezettoxikológia* tárgykörében eltérő komplexitású biológiai rendszerekkel jellemzetten követjük a környezet állapotát. Ebben a kontextusban a környezet fizikai (elektromágneses expozíciók), kémiai (halogénezett szénhidrogének és egyéb partikulumok), valamint biológiai (organizmus kiváltotta expozíciók) terheléseinek nyomjelzésére alkalmas biológiai mechanizmusokat tárunk fel, ezek alapján modelleket alakítunk ki, standardizálunk és alkalmazunk.

2. *Környezetrendszer modellvizsgálat* tárgykörében a környezettoxikológiai munkák tapasztalatait modellrendszerbe illesztjük és ilyen módon rendszeralgoritmusokat állítunk fel. Mindezt azzal az elsődleges céllal, hogy jól extrapolálható vizsgálati modelleket alakíthassunk ki, melyekből a környezetrendszerhálózatra vonatkoztatható generális összefüggéseket nyerhetünk.

3. A *Környezeti-nevelés és Környezetmenedzsment* tárgykörben a kutatási területek egységes kezelésének módszerét dolgoztuk ki. Ennek megfelelően a reguláris (oktatási rendszerbe vont) képzési és a szociális, azaz vállalati tanulási rendszereket, valamint azok hatékonyságát vizsgáljuk a környezetbiztonság nemzetközileg elfogadott kritériumrendszerei szerint. Ehhez felhasználjuk a *környezetrendszer modellvizsgálat* tárgykörben szerzett tapasztalatokat és bizonyított rendszerszabályokat, algoritmusokat.

TESTNEVELÉSI ÉS SPORTTUDOMÁNYI INTÉZET

Az utóbbi évek OTDK Testnevelési és Sporttudományi szekcióiban elért díjak, helyezések sokasága bizonyítja a TSTI-ben zajló TDK felkészítés kimagasló eredményességét.

Az TSTI nagy hangsúlyt helyez a tanulmányi eredmény és az órai munka alapján a tehetséges hallgatók kiválasztására, majd a tudományos diákköri munkára jelentkező hallgatók felkarolására. A hallgatókat tájékoztatják az TSTI oktatóinak kutatási tevékenységeiről, kutatási témáiról, melyekhez a hallgatók is csatlakozhatnak. Emellett egyéb választható kutatási témák ismertetésére is sor kerül, külső konzulensek bevonásával. A TDK felkészítés során a kiindulópont a hallgató által választott, önálló kutatási téma befogadása, illetve javaslatétel szakértő konzulensre.

Ezt követi a kutatás-módszertani specifikumok ismertetése, kutatások kivitelezésének, az eredmények dokumentálásának, értékelésének elősegítése.

A TSTI nagyléptékű kutatási projektjeiben is részvételi lehetőség biztosít a tehetséges hallgatóknak, pályázati finanszírozás esetén akár anyagi juttatások biztosításával is.

Az Intézet folyamatosan tájékoztatja a hallgatókat a pályázati lehetőségekről és ösztöndíjakról, valamint szakirányú továbbképzésekről.

A TSTI sporttudományi kutatólaboratóriumának, illetve folyamatosan bővülő műszerparkjának használatához is engedélyt biztosít a kutatásba bekapcsolódó hallgatóknak.

A hallgatói kutatómunka támogatásának szempontjából fontos elem a tematikus adatbázisok kezelésének bemutatása és a hozzáférés biztosítása, továbbá a színvonalas kutatási eredmények prezentálásának elősegítése, támogatása (TDK, OTDK, hazai/nemzetközi szakmai konferenciák, publikálás magyar/idegen nyelvű szakmai folyóiratokban). A TSTI László Ferenc Sporttudományi Kutatóműhely sportszakmai tanulmány- és szakcikk gyűjteményének kötetei is publikálási lehetőséget biztosítanak a tehetséges hallgatók számára.

A TSTI által 2015-ben megalapított Közép-európai Sporttudományi Klaszter nemzetközi sporttudományi kutatóhálózatának segítségével cseh, szlovák, román és szerb összehasonlító hallgatói kutatások is valóra válhatnak.

A TSTI tehetséggondozó programja a kutatásokon túl a sportra is kiterjed. A TSTI részvételi lehetőség biztosít a Magyar Egyetemi-Főiskolai Sportszövetség (MEFS) által rendezett Magyar Egyetemi-Főiskolai Országos Bajnokságokon (MEFOB), számos sportágban. MEFOB fordulók és döntők megrendezésében is aktív a TSTI, a sportrendezvény-szervezésbe is bevonják a hallgatókat.

TANÍTÓ- ÉS ÓVÓKÉPZŐ INTÉZET

A tehetséges tanítószakos és óvópedagógus hallgatók számára az Intézet többféle módon biztosít továbbfejlődési és megmérettetési lehetőséget.

A TDK munka mellett a sokrétű kompetenciát igénylő pedagógusképzési terület jellegéből adódóan szakmai versenyekre is felkészíti az Intézet a hallgatókat, amelyeknek eredményességét a díjak is bizonyítják.

- A különböző tudományterületeken kiemelkedő képességekkel rendelkező hallgatók tudományos diákköri műhelymunkában egyéni kutatásokat végeznek a témavezető tanárok irányításával. Általában az OTDK 14. Tantárgypedagógiai és Tudástechnológiai Szekciójába neveznek be a hallgatók, számos díjat és különdíjat is elérve.
- A tanítószakos hallgatókat évek óta felkészíti az Intézet az Országos Anyanyelvi Tanítási versenyre, amelyen értékes helyezéseket értek el (I., II. helyezés, különdíj, dicséret oklevél).
- Az Apáczai Kiadó Országos Tanítási Versenyt szervez minden évben anyanyelvtanításból, matematikából és környezetismeretből, amelyen kimagasló eredménnyel szerepelnek a tanító szakos diákok, a szakmethodikus, szakvezető kollégák alapos felkészítő munkáját bizonyítva.
- A Tanítójelöltek Országos Testnevelési Tanítási Versenyén is kimagasló eredményeket érnek ez az Intézet hallgatói (I., II. hely).
- Intézményünk évek óta kimagasló eredményekkel készíti fel a hallgatókat a Tanítójelöltek Szendrei János Országos Matematika Feladatmegoldó Versenyre. Ezt a versenyt, mind a csoportos, mind az egyéni kategóriát, több alkalommal az Intézet hallgatói nyerték meg.
- A művészeti területen kiemelkedő hallgatókat az „Országos Egyetemi és Főiskolai Mesemondó Verseny”, a „Kazinczy Szépkiejtési Verseny” és a „Kreatív zenei játékok” című országos rendezvényre készíti fel az Intézet, amelyeken eddig számos díjat értek a hallgatók.
- A 2005-ben alapított „Szörényi József Tanítójelöltek Tehetséggondozó Alapítványa” minden évben pályázatot ír ki a tehetséges tanítójelöltek kiemelkedő tanulmányi eredményének, valamint sikeres gyakorlati tevékenységének elismerésére és támogatására. Az SZJ Alapítvány 2011-ig kilenc JGYPK tanító szakos hallgatót részesített ösztöndíjban.
- A sportban kiemelkedő tehetséges hallgatókkal is foglalkozik az Intézet, 2008-ban a „Magyar Egyetemi–

Főiskolai Kézilabda Bajnokságon I. helyezett lett az Intézet csapata.

- Az Intézetben gondozott Szociálpedagógia szak a XXXII. OTDK 13. szekciójában ismét sikerrel képviselte a JGYPK-t, különdíjat elnyerve.

MŰVÉSZETTEL AZ OKTATÁSÉRT KUTATÓCSOPORT

A 2009-ben a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kara Tanító- és Óvóképző Intézetében megalakult Művészzel az Oktatásért Kutatócsoport programjai elsősorban azokhoz a tudomány- és művészetközi témákhoz kapcsolódnak, melyek az Intézet oktatási területeinek fejlesztése célját közvetlenül is szolgálják. A műhely főként az irodalomtudomány, a művészetelmélet, a zenetudomány pedagógiai-pszichológiai kutatásokban és gyakorlatban is hasznosítható szempontjaira építve szervez konferenciákat és szakmai beszélgetéseket, valamint tematikus művészeti rendezvényeket.

A MűOK tagsága, mely jelenleg közel 100 fő, a Szegedi Tudományegyetem oktatóiból, valamint a Juhász Gyula Pedagógusképző Kar egykori és jelenlegi hallgatóiból áll. Együttműködő kutatóműhelyek: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Kreatív Technológia Labor (MOME TechLab), Kecskeméti Főiskola TFK Művészeti Műhely Szép Irodalom alkotóműhelye, Magyar Gyermekirodalmi Intézet, Madách Irodalmi Társaság (MIT), Digitális Madách Archívum (DMA), SZTE JGYPK Alkalmazott Pedagógiai és Pszichológiai Tanszékének Kutatócsoportja, Játékos Matematika Kutatócsoport.

Honlap: www.muok.ucoz.hu

A szakmai műhely általános programja:

- Művészeti programok és konferenciák szervezése
- A tudományos diákköri munka támogatása
- Tehetséges hallgatók konferenciaszereplésének biztosítása

- Kutatók, oktatók és hallgatók szakmai-tudományos tapasztalatcseréinek megszervezése
- Kisgyermek művészeti neveléséhez kapcsolódó kutatási projektek koordinálása, elsősorban az illusztrált irodalom, a képekönny és az interaktív mesekönny esztétikai és pedagógiai értékeinek témakörében
- Az empirikus kutatások eredményeinek hasznosítása az oktatásban és a tanítás-tanulás különböző területein

Kulturális programok:

- 2010. március 9. *MedvEst*
- 2010 ősze: *Fa-art fotópályázat*
- 2010. október 20. *Fa-art kulturális est*
- 2011. május 10. *I. K³ – képes-könny-kritika*
- 2011. október 27. *Tehetség gondozás az alsó tagozatban*
- 2012. április 27. *A Fa: fa-ábrázolások a művészetekben*
- 2012 áprilisa: *Éjszakai tölgyfa – kiállítás gyermekek és a Művészeti Intézet hallgatóinak illusztrációiból*
- 2013. március 26. *Mi a MűOK?*
- 2013. április 24. *II. K³ – képes-könny-kultúra* (közös szervezés a SZTE JGYPK Játékos Matematika Kutatócsoportjával)
- 2014. április 15. *App-nap. Az interaktív mesekönny* (közös szervezés a MOME TechLab-bal)
- 2014. november 5. *5-let(T) Az ötéves Művészettel az Oktatásért Kutatócsoport művészeti-tudományos estje*
- 2015. május 6. *A Kicsi, a Szorgos és a Lusta. Előadássorozat a Kiskakas gyémánt félkrajcárja, valamint A tücsök és a hangya interaktív könyves adaptációinak empirikus kutatásairól*
- 2015. szeptember 24. *Az interaktív könyvek empirikus kutatásai a Művészettel az Oktatásért Kutatócsoportban; előadások a Kutató hallgatók éjszakáján*
- 2015. szeptember 29. *Fény és árnyék. A Művészettel az Oktatásért Kutatócsoport művészeti estje*
- 2016. március 22. *Bárdos József: Család a tündérmesékben című könyvének bemutatója*

Kutatási projektek:

- 2010-től: Képeskönyvek empirikus kutatásai – együttműködésben a Magyar Gyermekirodalmi Intézettel
- 2013-tól: Interaktív könyvek empirikus kutatásai – együttműködésben a MOME TechLab-bal

A SZTE JGYPK Tudományos Pályázatok Bizottsága által támogatott kutatási projektek:

1. 2011-2012: *MűOK 2011: pályázat a Művészettel az Oktatásért Kutatócsoport terveinek megvalósításához*, együttműködés a SZTE JGYPK Alkalmazott Pedagógiai és Pszichológiai Tanszékének Kutatócsoportjával
2. 2013-2014: *Az interaktív könyv – teoretikus és empirikus kutatások*, együttműködés a a MOME TechLab-bal
3. 2014-2015: *Az interaktív mesekönyv. Felsőoktatási tankönyv*. A projekt keretében a MűOK több száz óvodáskorú gyermek eszközhasználati szokásait vizsgálta, különös tekintettel A tücsök és a hangya mesevariánsok adaptációira.

FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET

- Az Intézet tehetséggondozási tevékenysége a képzés sokoldalúságából adódóan összetett, a képzésnek mind a diszciplináris, mind a művelődésszervezési, kultúráközvetítői, gyakorlati oldalához kapcsolódik.
- Az oktatott tudományágak témaköreikhez kapcsolódó tehetséggondozás elsősorban a tudományos diákköri munkában valósul meg, amely a nagy létszámú évfolyamok motivált, kiemelkedő tanulmányi eredményeket elérő, érdeklődő hallgatóinak bevonásával zajlik.
- Az intézeti tehetséggondozás meghatározó sajátossága, hogy sok oktató bekapcsolódik a TDK témavezetői munkába, az andragógiai kutatások mellett művelődéstörténeti, művelődésszociológiai, művelődéseméleti, kultúra-gazdaságtani témájú TDK dolgozatok jelzik a sokrétű kutatási tevékenységet. Az OTDK 13. szekciójának

andragógiai, művelődéstörténeti, közművelődési, kulturális mediátor tagozataiba neveznek be hallgatók, eredményeiket a XXX. és XXXI. OTDK-n elért díjak és különdíjak bizonyítják, amelyekkel a szekció Andragógia–közművelődési tagozatának legeredményesebb csapataként szerepeltek.

- A hallgatók az Intézet oktatói által létrehozott Andragógiai kutatócsoport és az Identitáskutató műhely munkájába is bekapcsolódnak, szakmai tanácskozásokon, konferenciákon a tehetséges hallgatók előadással is szerepelnek (pl. Az identitás szemiotikája konferencia, hallgatói szekció, Szeged, 2011.).
- A hallgatók szakmai konferenciákon való szereplését is támogatja az Intézet: pl. Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia, Nemzetközi Andragógia és Közművelődési Konferencia, Múzeumandragógiai Konferencia.
- Az Intézet támogatja a hallgatók OTDK munkáinak publikálását: pl. a XXX. OTDK-n szereplők pályamunkáit kötetben jelenteték meg: Farkas Éva – Szirmai Éva – Újvári Edit (2011): *A sokszínű tehetség. Az SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézet OTDK-s hallgatóinak pályamunkái.* Szeged, SZTE JGYPK FI.
- Az évenkénti, az Intézetben megrendezett Közművelődési Konferencia a szervezőképességben kiemelkedő hallgatók számára nyújt lehetőséget a team- és projektmunka elsajátítására, alkalmazására a kultúra- és programszervezés terén az önálló tevékenység gyakorlására, újság szerkesztésére, kiállítások rendezésére, koncertek szervezésére.
- A tehetséges hallgatók elismerésére nagy hangsúlyt fektet az Intézet, az intézeti honlapon közzéteszi a díjazottak eredményeit, a honlap külön „Kutatás-tehetséggondozás” oldallal rendelkezik (http://www.fk.jgytf.u-szeged.hu/tanszek/kozmuvt/?page_id=580). Az őszi szemeszterek utolsó hetében megrendezett „Intézet Napja” programban, az éves intézeti események áttekintése során minden jelentős hallgatói teljesítmény említésre kerül, a

tehetséggondozásban eredményeket elérő kollégákat az Intézeti tanács „Mestertanár” oklevéllel jutalmazza.

- 2017-ben az SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézete rendezi a XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtartudományi Szekcióját.

**Szemelvények a sikeres SZTE JGYPK
hallgatói pályamunkák absztraktjaiból**

HRONYECZ KATALIN

(SZTE JGYPK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék)

témavezetők: Dr. Vass László főiskolai docens és Fabulya Andrea középiskolai tanár (Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium, Szeged)

Kukorelly Endre [Rengete] című versének, – verbális és vizuális környezetének – deszkriptív-explikatív elemzése

A [Rengete] Takács Mari illusztrációival jelent meg a *Friss tinta!* című gyermekverskötetben 2008-ban (szerk.: Banyó és mtsai, Pozsonyi Pagony és Csimota Könyvkiadó). Szimbolikus interpretációja: a nemi elkülönülésre eszmélés és az ehhez kötődő érzelmek gyermekkori kifejezése; önreflexió.

A vers deszkriptív-explikatív interpretációinak aspektusait vizsgáltam; továbbá összevettem a költeménnyel azonos oldalpáron szereplő verbális és vizuális vehikulumok anyagával. A részletes, több szempontú elemzés eredményeképp elmondható, hogy Kukorelly [Rengete] című költeményére – mint más gyermekverseire is – jellemző a töredékesség, a hiány, a gyermeknyelvi kifejezőképesség, a gyermeki gondolatok felnőtt témákról, a humoros lezárás és a nyelvi sűrítés.

Az oldalpár verbális és vizuális vehikulumainak anyagát vizsgálva egyértelművé válik, hogy az oldalpár egy komplex, teljes, összefüggő kommunikációs situációt alkot. A szövegek és illusztrációik témája az önreflexió, a környezet és az 'én' vizsgálata, a nemiség, valamint a nemek harca.

Kukorelly Endre: [Rengete]

Rengeteg kisfiú jár az oviba, aranyosak, nem játszanak velem, mind szerelmes belém, van, amelyik nem belém.

Hanem mit tudom én, kibe.

Honnan tudjam?

Üvöltenek, mint a vadállat, mint a fába szorult fészek, nincs eszük, sokszor nem is tudom, melyikbe legyek szerelmes.

Melyikbe nem.

Melyik melyik.

A pályamunka az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékek Országos Találkozóján (2015. április 16-17., Pannon Egyetem, Veszprém) közönségdíjat nyert.

BUDAI IBOLYA, SULUMÁN ÁDÁM, HEGYI PÉTER

(SZTE JGYPK Környezet Biológia és Környezeti Nevelési Tanszék,
SZTE TTIK KTI)

témavezetők: Dr. Molnár Zsolt, Dr. habil. Gálfi Márta

Környezeti feltételváltozások és rendszerdinamika - környezetrendszer változás-követés új megközelítéssel -

A környezetben értelmezett *rendszer* egy komplexitás hálózat, mely adott algoritmusok szerint kooperáló elemeit eltérő dimenziók (pl. idő) szerint iteráltatni képes az aktuális egyensúly irányába. A földi viszonyok mellett, az élő és élettelen rendszerek véletlenszerű „viselkedésmintázatait” determinisztikus erők határozzák meg. Ezek *a rendszerek dinamikus egyensúlyt fenntartók, amelyben a rendszer eltérései még küszöbhatárok között kompenzálhatók.* A rendszer paramétereinek követésével jellemezhető, hogy melyek azok a küszöbhatárok és milyen változások zajlanak a rendszeren belül.

A rendszer és *környezete* (pl. élőhely abiotikus és biotikus kapcsolatai) egy koherens egység, amelyben minden változót más változók szabályoznak. Egy rendszer-komplexitásban karakterisztikus egyszerűsítésekkel összetett-komponensek értelmezettek. Az egyszerűsítés ugyanakkor el is simíthat kifejező eltéréseket, pl. amelyek rövid idődimenzióban, de erős hatással jelennek meg. Jól példázhatja ezt napjaink időjárása, amelyben a hirtelen, akut változások leegyszerűsített hatásai, vagy módosult ciklusperiódusok képviselik a problémákat.

Célunk az éghajlat egyes jellemző paramétereinek vizsgálatával az adott rendszert leíró folyamatokról, valamint a biológiai rendszerekre kifejtett hatásairól nyerjünk információkat.

Munkánk során a Dél-Alföldi régióból (1961-2012) származó, munkacsoportunk által digitalizált és részben mért, klimatikus

adatsorokon (léghőmérséklet, csapadék és talajhőmérséklet) elemzést végeztünk (szélsőérték vizsgálat és trendvonal illesztés). A kapott eredmények összehasonlításával kerestük azt az eljárást, amellyel az általunk vizsgált természeti jelenségekről (léghőmérséklet, csapadék és talajhőmérséklet) a valósághoz leginkább iteraló eredményinterpretációt végezhetünk.

Eredményeink szerint jól karakterizálható változásokat detektáltunk a vizsgált klimatikus paramétereken. A trendvonal illesztések után növekvő tendencia jelent meg a vizsgált lég- és talajhőmérsékleti jellemzők esetében, a csapadék adatok kezelése során az ingadozások és szélsőértékek megjelenése is hangsúlyosabban jelentkezett. A rendszervizsgálatok szerint értelmezve eredményeinket megállapítottuk, hogy hangsúlyossá vált napjainkra a környezetváltozások ok-okozati rendszerének új szempontok szerinti elemzési igénye, amit a Dél-Alföldi régió vonatkozásában igazoltunk.

A munkát támogatta: TÁMOP-4.1.1. C-12/1/KONV-2012-0012- és TÁMOP-4.2.2. D-15/1/KONV-2015-0010

A pályamunka a XV. OFKD Környezeti nevelés és Környezetmenedzsment szekciójában (2016. március 30.-április 1., SZTE, Szeged) II. helyezést ért el.

BORSI ZSÓFIA, KURUNCZI REBEKA

(SZTE JGYPK Tanító- És Óvóképző Intézet, MűOK)
témavezető: Magonyiné Dr. Varga Emőke

A Művészettel az Oktatásért Kutatócsoport empirikus kutatási eredményei, 2012-2015

Az interaktív mesekönyv a hazai kulturális piacon – bár már nem ismeretlen – nem állíthatjuk, hogy a mindennapi mesehallgatás részét képezné, hiszen magyar nyelvű termékek csak az elmúlt 2-3 évben jelentek meg, és számuk alig több az egy tucatnál. A jelenlegi tendencia szerint ugyanakkor Európa és a nagyvilág felhasználóit, felnőtteket és gyermekeket egyaránt, egyre inkább foglalkoztatja az

új műfaj adta sokféle kommunikációs lehetőség: a Play és az App Store Áruházban egyre gazdagabb a kínálat, a befogadói gyakorlat pedig igen változatos képet mutat: az interaktív mesekönyveket a legkisebbek a fotelben ülve vagy az autó hátsó ülésén kucorogva épp úgy nézik-hallgatják, mint az olyan, számukra lehetetlen helyzetekben, mint várakozás egy jegypénztárnál.

Egyrészt tehát a műfaj nagy biztonsággal megjósolható nemzetközi népszerűsége, másrészt a magyarországi „start” aktualitása miatt, a MűOK kutató hallgatói szerint az interaktív könyv kisgyerekekre gyakorolt hatásának vizsgálata időszerű és fontos. Fontos azért, mert jelenleg nemcsak a magyar nyelvű meseadaptációk szöveg- és képtérsi, valamint kommunikációs folyamatáról, de általában is az interaktív mesekönyveknek a kisgyermek befogadókra gyakorolt hatásáról sem állnak adatok a kutatás rendelkezésére, ilyen jellegű eredményekről ma még nemzetközi viszonylatban is ritkán lehet olvasni. A Művészettel az Oktatásért Kutatócsoport hallgatói felmérései ezért újdonságnak számító kutatási célokat szolgálnak.

Eddigi eredményeink adatszerűen a következők:

Az első méréseket a 2012-13-as tanév tavaszán végeztük, közel 500, egyenként több, mint 30 kérdésből álló adatlapot töltöttünk ki, melyeket a műhely tagjai, 15-20 fős team-ek, dolgoztak fel és értékelték. Legtöbb információnk a hazai és nemzetközi díjakat nyert *A kiskakas gyémánt félkrajcárja* című adaptációról van, melyet a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Kreatív Technológia Laborjában fejlesztettek. 2014-ben közel 200 adatlapot töltöttünk ki két másik alkalmazás felhasználói tapasztalatairól. *A tücsök és a hangya* című mese TabTale és a Clue Pop által fejlesztett két variációját vizsgáltuk.

Eredményeinket több alkalommal, 80-100 fős közönség előtt mutattuk be:

1) 2013-ban *Az interaktív könyv – teoretikus és empirikus kutatások* című projektet, melynek keretében a Moholy-Nagy Művészeti egyetemmel közösen megszerveztük az *App-nap. Az interaktív mesekönyv* című konferenciát, ahol az eredményekről két hallgatói kerekasztal beszélgetésben számoltak be a MűOK tagjai. Összesítéseink 2014 nyarán nemzetközi szakmai közönség előtt is bemutatásra kerültek a Torinóban megrendezett IGEL - International

Society for the Empirical Study of Literature and Media című konferencián.

2) Tapasztalatainkról 2015 májusában *A Kicsi, a Szorgos és a Lusta* című hallgatói konferencián is számot adtunk. 15 előadó 12 előadása hangzott el, ezek témái a következők voltak: Az előzetes szövegismeret és a felhasználói tapasztalat különbségei; Prioritások az álló- és a mozgóképi elemek érzékelési folyamatában; Előnyök és hátrányok: a mesei adaptációk esztétikai hatása a 3-8 éves korú gyerekekre, a tanulásban akadályozott kisiskolásokra és hármaskörökre; Az óvó- és szociálpedagógus, valamint tanító szakos hallgatók mint közvetítők tetszési indexe.

Az előadás elhangzott az Kutató Hallgatók Éjszakáján (2015. Szeptember 24., SZTE JGYPK).

KUTI BARBARA, LOCHER DÓRA

(SZTE JGYPK Tanító- És Óvóképző Intézet, MűOK)
témavezető: Magonyiné Dr. Varga Emőke

A MOME TechLab *Kiskakas* adaptációjának empirikus vizsgálatai óvodások és kisiskolások körében

A kiskakas gyémánt félkrajcárja című interaktív mese hatását négy városban, összesen 21 fő második osztályos tanuló olvasási és befogadási folyamatát vizsgálva mértük fel és eredményeinket összehasonlítottuk a MűOK 2012-ben felvett adataival.

Elsősorban azt vizsgáltuk, hogy milyen hatással van a gyerekekre az interaktív könyv, mennyire köti le a figyelmüket, mennyire élvezik a használatát, miként befolyásolja fantáziájukat, illetve hogy a képek és a hangeffektusok a gyerekek számára dominánsabbak-e mint a szöveg. Arra a megállapításra jutottunk, hogy az óvodás gyermekeknek, bár nagyon élvezték az interaktív könyvet, elsősorban játékot jelentett az alkalmazás, a fantáziájukat kevésbé használták, mint az iskolások. Az utóbbiak feladatteljesítő magatartást tanúsítottak, önáluk inkább a szöveg állt a középpontban

és fantáziájukat többet használták, mint az óvodások. (...)

Az interaktív mesekönyv több ízben is lehetőséget nyújt arra, hogy a szövegben elhangzott tevékenységet a mozgóképpel végre lehessen hajtani. A történetnek ezeket a pontjait megvizsgálva találtunk érdekes különbségeket az óvodások és az iskolások eredményei között, amelyek az előbbieknél a játék, az utóbbiaknál a szöveg malmára hajtják a vizet. (...)

Az interaktív mesekönyv mint mediális hybrid az óvodás gyermekek számára sokkal inkább játék, mintsem igazi mese. A játék során számukra a mese tanulságai, motívumai, képzeletet ébresztő szépsége elhalványul. De nincs okunk arra, hogy teljes mértékig elzárkózzunk a műfajtól, hiszen ha a gyermekek számára az interaktív mesekönyv játék is, sokkal emberközelibb és hasznosabb, mint sok más számítógépes, illetve telefonos alkalmazás.

Az iskolás korúak esetében ugyanakkor úgy véljük, hogy hasznos a mediális közvetítés, hiszen úgy tűnik, egy jó alkalmazás hasonló hatást vált ki belőlük, mint a valódi mese/ mesekönyv, és sokkal nagyobb kedvvel hallgatják, olvassák a történeteket tableten vagy okos telefonon, mint nézik meg nyomtatott könyvben. Mivel fontos az, hogy a mese, és a mesében rejlő tanító, nevelő értékek eljussanak a gyermekekhez, ezért a technika rohamosan fejlődő világában nem hagyhatjuk figyelmen kívül az új technomédiumokat, hiszen ezek – a társadalom és a felnőttek számára – kommunikációs csatornát biztosítanak a fiatalokhoz. Ez persze nem feltétlen jó, de ha már így van, használjuk ezeket a csatornákat jóra! A „jóra használás” megfelelő formáját találtuk meg *A kiskakas gyémánt félkrajcárja* című interaktív mesekönyvben.

Az előadás elhangzott az Kutató Hallgatók Éjszakáján (2015. Szeptember 24., SZTE JGYPK).

MOLNÁR SZIMONETTA, VERES DORINA

(SZTE JGYPK Tanító- És Óvóképző Intézet, MűOK)

témavezető: Magonyiné Dr. Varga Emőke

A hallott és a látott mese különbségei a befogadás folyamatában

A tücsök és a hangya-mesevariánsoknak nincs kanonikus szövegváltozata. A szövegváltozatokon nyomott hagyott az aktuális kor szemléletrendszere, az idők során árnyalódott a jelentéstartalom. Az eseménymenetekben közös az, hogy: „a hangya nyáron szorgalmasan gyűjt, a tücsök hegedül, ezért télen nincs mit ennie, s elmegy a hangyához ételmet koldulni. A hangya elutasítja, mondván, hogy ha nyáron ő is dolgozott volna, most nem éhezne.” (...)

Az óvodás korú gyerekek szövegértését interaktív könyves alkalmazásokkal (TabTale, Clue Pop fejlesztés) és olvasott, kép nélkül elhangzó mesével is mértük: a La Fontaine-i változatot olvastuk fel, Rónay György fordításában. Az utóbbi variánsban az aesopusi bölcelet módosul, a tücsök nemcsak kéreget, hanem panaszkodik is, a bohém költő/muzsikus karakterében tűnik fel. Napjaink meseadaptációi, és így a felmérésünkben használt, a TabTale csoport által fejlesztett interaktív könyv is, triviális, konklúziója morális szempontból megkérdőjelezhető: 'Légy bátran felelőtlen, hiszen mindig akad valaki, aki helytáll helyetted!' A tücsök szerepe már-már az egyetlen főhős pozíciójával lesz azonosítható, a történet így konstruálja meg a bűnbánó adakozó és a magabiztos kéregető szerepviszonyain keresztül, a giccs által jól ismert idillikus világot. (...)

Az interaktív mesekönyv megtekintése után csaknem még egyszer annyi gyermek (60%-uk) játszaná el a hangya szerepét; mint a tücsökét. Az interaktív mese torzító hatása elsősorban azzal a kérdéssel áll összefüggésben, hogy a gyerekek kinek adnak igazat: a legtöbb óvodáskorú gyermek ugyanis a tücsök iránt érzett részvétet és sajnálatot azért, amiért az éhezett és hogy rákényszerült arra, hogy bekopogtasson a hangyához, akit a fáradozásai miatt kevesebben szántak. Kimagaslóan sokan, a gyermekek 94%-a ítélte úgy, hogy a hangya inkább sajnálta a tücsök, mint neheztelt rá. (...)

Az interaktív mesekönyv megnézése után, a tücsköt legtöbben férfinek képzeltek el, a hangyát viszont fele-fele arányban férfinek vagy nőnek. Feltételezhetően ennek a százalékos aránynak köze van a kisgyermekeknek a nemekhez, az anyai és az apai szerepekhez kapcsolódó általános értékítéletéhez is, de a mérések tanúsága szerint a legtöbben mégis az ábrázolás miatt tippeltek a tücsök férfi voltára, míg a hangya női szerepének feltételezésében a hangszín volt legerőteljesebb befolyással a gyerekekre. (...)

Az interaktív adaptáció hatása érezhető volt abban a tekintetben is, hogy a gyermekek miképpen vélekedtek a történet időviszonyairól. Az eredeti szövegvariánsokban, így La Fontaine-nél is, a tél a jelent és a közeljövőt jeleníti meg, míg a nyár csak visszaemlékezés a múltra. A válaszokban mind a négy évszak reprezentálódott, tehát az interaktív könyv hatása, az általa okozott időbeli zavar ezen a téren is kimutatható, de az első két helyen a tél és a nyár áll, az eredeti szövegnek megfelelően.

Az előadás elhangzott az Kutató Hallgatók Éjszakáján (2015. Szeptember 24., SZTE JGYPK).

MÁTÉ POZOJEVICH, KLÁRA SZIGETI, KRISZTINA TÓTH

University of Szeged, Institute of PE and Sport Sciences
supervisor: Andor Molnár, Ph. D.

Presence of eating disorders among regular gym visitors

Introduction: Our accelerating world's people have no time to gather together in a group and spend their free time doing team sports anymore. They exercise mostly in a gym on their own, alone or with a personal trainer. Nowadays nutrition is a key component of lifestyle-changing or better sport performance. Many publications suggest the connection between eating disorders and sport (Sundgot-Borgen, 1994). Eating disorders (ED) can directly effect to general life quality and sports performance also. In the present study the

occurrence of a few different kinds of EDs were examined among male and female regular gym visitors.

Methods: 25 female (F) and 25 male (M) regular gym visitors and, as control groups, 155 physically inactive male (IM) and 129 physically inactive female (IF) were examined in the study. The possible occurrence of anorexia nervosa, bulimia and orthorexia was investigated by EDI (Garner, 1983) and ORTO-15 (Donini, 2005) questionnaires. Statistical analysis: Mann-Whitney U-test and Bonferroni's multiple comparison test.

Results: The first three subscales of EDI are capable to detect ED. The average point in 'Drive for Thinness' subscale was significantly higher among F (7.04 points \pm 1.13 S.E.M.) than M (2.36 \pm 0.47) and M reached more points than IM (0.75 \pm 0.2). There was no significant difference between the average scores of 'Bulimia' subscale between F (1.4 \pm 0.32) and M (0.72 \pm 0.2), however the scores of the F group were higher than IF (0.44 \pm 0.13), and IM (0.87 \pm 0.18) reached more points than IF. A significant difference was discovered at the 'Body Dissatisfaction' between F (6.92 \pm 1.06) and M (3.48 \pm 0.79). The IF group also reached higher points (6.31 \pm 0.64) compare to IM (3.69 \pm 0.5). In the 'Drive for Thinness' subscale 8% of F and 2.08% of IF reached the critical cut-off scores. In the 'Bulimia' subscale none of the participants step over the critical limit from every group. In the 'Body dissatisfaction' subscale 2.25% of IM and 5.21% of IF reached the critical limit. The next five subscales of EDI measure psychopathology commonly associated with, but not unique to EDs. Significant differences were not detected in 'Interpersonal Distrust' and "Ineffectiveness' subscales. F felt stronger 'Interoceptive Awareness' than M. 'Perfectionism' of M was more significant than IM's. The feeling of 'Maturity Fears' were stronger among IF than IM, and F. The ORTO-15 test reveals that IF (38 \pm 0.86) and IM (37.85 \pm 0.55) reached significantly higher than F (35.16 \pm 0.87) and M (35.8 \pm 0.77). 12% of the M, 20% of the F, 31.82% of the IM and 36.36% of the IF reached the critical limit of orthorexia.

Conclusion: Our results reveals that regular gym visitors have more powerful compelling to be thinner compare to physically inactive people. Fortunately bulimia did not occur among the participants of the study. Our results suggest that the feeling of body dissatisfaction is stronger among both physically active and inactive females than

males. Surprisingly, the physically inactive group is more vulnerable by orthorexia, the healthy food addiction.

References:

Donini et al.(2005) Eat. Weight Disord., 10: e28-e32.

Garner et al. (1983) Int. J. Eat. Disord., 2:15-34.

Sundgot-Borgen J. (1994) Med. Sci. Sports Exerc., 26:414-419.

A pályamunka a 22nd International Student Congress on Sport Sciences (April 28-30, 2016, University of Physical Education, Budapest, Hungary) AWARD OF EXCELLENCE elismerését érte el.

ARNOLD NAGY

University of Szeged, Institute of PE and Sport Sciences
supervisor: Beáta Vári

The exercise intensity of Hungarian A-level motocross athletes

Introduction: Motocross (MX) is an off-road motorsport, which sport's physiological effects are not slightly investigated and discovered by sport science. This type of racing needs high technical skills, mental and physical fitness as well. The MX athletes have nearly full cardiovascular load during a 30 minutes race. There are numerous Hungarian A-level MX athletes who spend great amount of money and time, training for national and international races. But do they have the same exercise intensity as the World's greatest MX athletes?

Methods: Twelve A-level MX athletes agreed to partake in our study, who were 16-28 year old males, racing in MX2 (250ccm 4T) or MX1 (450ccm 4T). The data collection took place on two events of the Hungarian National Motocross Championship in Hódmezővásárhely, Hungary 2011 and '12 by Polar Team System. Every race has a free practice, a qualifying and two runs. Each runs were 25 minutes +2 laps (about 30 minutes). Only the athlete's complete runs were analyzed by Polar Pro Trainer 5 (software). In lack of laboratory test we used a formula for calculating the HRmax:

$205 - \frac{age}{2} + x + y$. The results were compared to international study results.

Results: After the data collection we got 9 complete diagram which we were able to analyze. We found out the HRrest is 51 ± 4 and the mean HRavg of Hungarian MX athletes during a run is 184. Their mean HRmax was 191 ± 5 and their calculated mean HRmax was 200 ± 2 . They averaged $97 \pm 0,01\%$ of their calculated HRmax and $92\% \pm 0,02\%$ of their HRavg. They burnt 343 ± 17.7 kcal in each run. American (Augustine, 2011) and a Finnish (Kontinen, 2007) studies in the same subject reported their HRavg results 94-, 95- and 96% of the HRmax which equals the mean of our results as the competitors completed the whole run in the maximal heart rate zone, so as the foreign ones.

Conclusion: In conclusion, our study shows no significant differences to other international studies. We can state, therefore, Hungarian MX athletes exercise intensity is the same as the world greatest MX athletes', so Hungarians should be able to beat them judged by the cardiovascular load and exercise intensity. The results represent the physical demand of a race day as well by the kcal loss. This could be 1400 kcal or even more. Furthermore we would like to prove MX athletes' aerobic endurance by a VO_2 max treadmill test in the laboratory.

A pályamunka a 21st International Student Congress on Sport Sciences (April 22-24, 2014, University of Physical Education, Budapest, Hungary) hallgatói konferencián I. helyezést ért el.

LENGYELNÉ CZAKÓ PATRÍCIA

(SZTE JGYPK Tanító- és Óvóképző Intézet)
témavezető: Mártonffy Dályai Zsuzsanna

A számfogalom kialakultságának vizsgálata az iskolába készülő gyerekek körében

Dolgozatom alapötlete óvodai matematikai foglalkozáson merült fel bennem. A gyerekek számkép kártyákat kaptak a kezükbe, és a

teremben elhelyezett nagy számkép kártyák között kellett megkeresniük a párját. Felmerült bennem a kérdés, hogy vajon mennyire befolyásolja a gyermekek mennyiségfelismerő képességét, hogy az egységek rendezetlenül vagy rendezetten állnak.

Vizsgálataimat a szegedi Garam utcai óvodában, 26 fős nagycsoportban, iskolakezdés előtt álló gyerekek körében végeztem.

Két lépcsős vizsgálatot dolgoztam ki. Az első lépcsőben a DIFER fejlődésvizsgáló rendszer feladataival és a diszkalkulia vizsgálat egy tesztfeladatával mértem fel a gyerekeket. Vizsgáltam:

- a számnevek sorrendjének ismeretét előre és visszafelé,
- tízesátlépéseket előre és visszafelé,
- kisebb-nagyobb fogalmának kialakultságát,
- globális mennyiségfelismerést saját testen.

A vizsgálat második felében tértem rá a darabszám felismerésének vizsgálatára rendezetlen és rendezett környezetben. Ehhez két különböző játéktáblát készítettem: az egyik szabályos (rácsszerű) elrendezésben tartalmaz illeszkedési helyeket, a másik szabálytalan, összevissza elhelyezkedésben. A játéktáblákhoz készített feladatok kapcsán a következő kérdéseket vizsgáltam:

- rendezetten és rendezetlenül álló számkép kártyán a darabszám első látásra történő felismerését,
- a mennyiségek összehasonlítását rendezett és rendezetlen játéktáblákon,
- összeadás és kivonás műveletét tartalmazó játékokat a rendezett játéktáblán.

Vizsgálatom igazolta, hogy a hat éves gyermekek számfogalma kevésbé fejlett, mint a hét éveseké. A hat évesek teljesítménye általában is elmaradt a hét évesekétől. Néhány meglepő eredmény is született: hat évesen a gyerekek jó része még nem tud visszafelé számolni, és gondot okoz még hét évesen is a tízesátlépés visszafelé. Érdekesnek találtam, hogy a gyermekek a „nagyobb” fogalmát pontosan tudják értelmezni, de a „kisebb” fogalmát nem tudják ilyen jól használni.

Általános tapasztalatom volt, hogy mind a hat, mind a hét évesek jobban teljesítettek a rendezett pályán, mint a rendezetlen pályán.

A pályamunka bemutatásra került a XXX. OTDK 14. szekciójának Óvodapedagógia alszekciójában.

MEHMET ERMAN METE, HASAN KARADAĞ, PIECZARKA FLÓRA

(SZTE JGYPK Művészeti Intézet, Ének-Zene Tanszék)

témavezető: Dr. Dombi Józsefné, Dr. Asztalos Bence

DIVANE ASIK GIBI TURKISH ANONIM FOLK MUSIC

OMDK dolgozatunk rövid bevezetés a török népzenebe. Földrajzi és történelmi áttekintésen keresztül mutatjuk be a népdalok előadóit, megnevezzük az alkalmakat, melyekhez ezeknek a zenének a születése, előadása köthető.

Ismertetjük a Türkü típusait, változatai közötti különbséget, melyet gyakran hibásan értelmeznek és magyaráznak. Az egyes fejezetekben kitérünk szerkezeti elemekre, az előadás módjára, valamint különböző tájegységekre. Népzeneünk nyugati zenei kultúrától eltérő jellegzetes vonásaira hívjuk fel a figyelmet, mely a török hangszerekben, az énekes és hangszeres technikában, a különféle hangsúlyokban, aszimmetrikus ritmusokban, hangsorokban mutatkozik meg. Több mint 15 modális hangsorról teszünk említést, melyek félhangnál kisebb hangközöket tartalmaznak, hiszen a török népzeneben egy nagy szekund lépés között gyakran három-négy hangközlépés szerepel még.

Munkánkban igyekszünk bevezetni az olvasót a török népzene igen változatos metrumjaiba, melyekben az egyszerűbb 2/4, 4/4 és 3/4 mellett az 5/8, 7/8, 9/8, 7/4, és 5/4-es ütemmutatók is teljesen megszokottak. Egyszerűbb alapritmusok kombinációiból olyan komplex ritmusok alakulnak ki, melyek alkalmazkodnak a 8/8, 10/8, 15/8, 7/16 vagy 12/8-os ütemekhez. A dolgozatot a török népi hangszeres részletes bemutatásával zárjuk.

A pályamunkát a XXXI. OTDK 11. szekciójában különdíjjal jutalmazták.

NÉMETH ANNA MÁRTA

(SZTE JGYPK Művészeti Intézet, Ének-Zene Tanszék)

témavezető: Dr. Asztalos Bence

Opera + Film = Operafilm?!

Alaphipotézisem, hogy a film több területen lemaradással van a zenével szemben, de értő, tehetséges művész kezében épp olyan kifejező lehet, mint egy komolyzenei alkotás. Ennek bizonyítására Ingmar Bergman *Varázsfuvolájának* két jelenetét vizsgálom meg és hasonlítom össze a zene és a film eszköztárának, kifejezőmódjának szempontjából. Az egyik ilyen rész Tamino képáriája, a másik pedig Sarastro bevonulásától a Paminával énekelt duett végéig tart. A dolgozatban érintek a librettóval kapcsolatban felmerült több problémát is, melyek indokolják az irodalom kihagyását ebből az összehasonlításból. Mind zenei, mind filmművészeti szempontból vizsgálva megállapítható, hogy a képáriában mindkét művészeti ág eszköztára jól és pontosan vezet minket az alkotók mondanivalójának megértéséhez. Míg Mozart művel kapcsolatba kerülők Sarastro értelmezései nagyon széles spektrumon mozognak, addig a Bergman-film Sarastrójában egy szerelmes férfit látunk, aki egyértelműen vonzódik Paminához. A dolgozat végső konklúziója, hogy a hipotézis helyes, vagyis a filmes eszközök – a zenéhez hasonlóan – nagyon pontosan és jól tudnak minket vezetni, még akkor is, ha olykor nem tudjuk konkrétan megnevezni őket.

A pályamunkát a XXXII. OTDK 11. szekciójában különdíjjal jutalmazták.

ORBÁN KORNÉLIA

(SZTE, JGYPK, Testnevelés és Sporttudományi Intézet)

témavezetők: Prof. László Ferenc† és Kiss Gábor

A rendszeres testmozgás preventív medicinális hatásainak komplex monitorizálása menopauzában

Bevezetés: A menopauza beálltakor változnak a test arányai, a testalkat, csökken a szervezet alapanyagcsere szintje, és megjelennek a felesleges kilók. Többen szakszerűtlen fogyókúrákba kezdenek, amely csonttömeg veszteséget eredményezve erősíti az ösztrogénhiány miatt fellépő csonttrikulást. A túlsúly és ösztrogénhiány együttese növeli a szívérrendszeri megbetegedések kockázatát is, az inaktív életmód pedig fokozza ezeket a problémákat. Sokan hőhullámokra, kimerültségre, depresszióra panaszkodnak.

Cél: Dolgozatomban multidiszciplináris megközelítésben igyekszem választ találni arra a kérdésre, hogy a rendszeresen, rekreatív jelleggel végzett aerob típusú fizikai aktivitás milyen hatással van a változó korú hölgyek közérzetére, fittségére, testösszetételére, a test ásványtömegére, illetve a kövérségi hormonszintekre és a fontosabb laboratóriumi paraméterekre. Feltételezésem szerint a rendszeres csoportos testmozgás enyhíti a menopauzával járó tüneteket, így alkati és pszichés szempontból is pozitív hatású.

Módszer: Három mozgásos életmódprogram résztvevőit vizsgáltam (n=47; átlagéletkor: 58,23 év; kor terjedeleme: 50-76 év; BMI: 28,53), akik heti 3 alkalommal végeztek aerob jellegű fizikai aktivitást. A program elején és végén pszichoszomatikus egészségi állapot analízist végeztünk (survey-módszer), az edzéssterhelést pedig Polar rendszer segítségével követtük nyomon (pulzus, kalória-fogyasztás). Havonta mértük a fittségi állapotot (lépéstezt, has- és hátizomerő, hajlékonyság), a vérnyomást és a nyugalmi pulzust, valamint a testösszetételt (testzsír %, zsír-izom arány, ásványtömeg; technika: InBody230) változását. Ezek a mérések egészültek ki laborvizsgálatokkal (glükóz, LDL-, HDL-koleszterin, triglicerid, HbA1c) és hormonszintek (leptin, inzulin; technika: ELISA) mérésével.

Eredmények: A rendszeres fizikai aktivitás hatására a vizsgált hölgyek fittségi állapota javult ($p < 0.01$), vérnyomásuk, nyugalmi pulzusuk és terhelés utáni pulzusuk pedig csökkent ($p < 0.02$). Résztevőink a 4-5 hónapos programok során átlagosan 3,29 kg-ot fogytak ($p < 0.001$): 3,55 kg zsírtömeget veszítettek ($p < 0.001$), míg zsírtmentes testtömegük 0,37 kg-mal ($p < 0.01$) nőtt, és testük ásványtömege 40 g-mal gyarapodott ($p < 0.01$). A hasi elhízási fok az elhízási foknál csekélyebb mértékben csökkent, ami a szexuáliszteroidok femorális-glutális és abdominális területeken kifejtett eltérő hatásával magyarázható. Javulást tapasztaltunk a hormon- és vérkémiailaboreredményeket elemezve is: csökkent a glükózszint ($p < 0.001$), valamint a koleszterin és a triglicerid szintje is ($p < 0.05$). A pszichoszomatikus vizsgálat szerint a testmozgás pozitívan hatott az elégedettségre ($p < 0.001$) és a kimerültségre ($p < 0.05$), és csökkentette az alvászavarokat ($p = 0.1$).

Következtetés: A rendszeresen végzett csoportos testmozgás alkati és pszichés szempontból is pozitív hatású menopauzában. Módszereink együttesét alkalmasnak találtuk a testmozgás preventív medicinális hatásainak komplex vizsgálatára, illetve nyomon követésére.

A pályamunka a XXX. OTDK 16. szekciójában, A sport humánbiológiai vizsgálati tagozatban I. helyezést ért el.

RÓZSA ZSÓFIA BORBÁLA, FINTA KOLOS

(SZTE JGYPK Környezet Biológia és Környezeti Nevelési tanszék,
SZTE TTIK KTI)

témavezető: Dr. habil. Gálfi Márta

Zöld oktatási intézmények környezetközpontú fejlesztési lehetőségei

Napjaink társadalmi számára jelentős globális kihívás a környezeti válság. Az emberi tevékenységekkel kiváltott természeti és társadalmi folyamatok olyan környezeti változásokat okoztak,

amelyek csak környezettudatos magatartással függeszthetők fel és/vagy tehetők reverzibilissé. Ezért kell a környezetvédelemnek aktív társadalmi tevékenységgé válnia, melyben annak minden szervezete és/vagy tagja részt vesz.

Jelen munkánkban a hazai oktatási láncolat környezeti címkritérium rendszerének szabvány-megfelelőség kontrollját kívánjuk megvalósítani, kiegészítve a hazánkban még nem létező „Zöld Egyetemek” elvárás-rendszer tervezetével. Mindezt a fenntarthatóság igényei szerinti oktatás- képzési láncolat környezeti nevelési szempontjainak megfeleltetetten végezzük.

Céljainkhoz minőség- és audittechnikákat használtunk, melyekkel elemzéseket, kockázati mátrixokat készítettünk. Benchmarking technikákkal zajlottak a címkritériumok szabvány-megfelelőség integrálásai az EFQM rendszerekbe. Ehhez helyszíni auditokkal nyert adatokat dolgoztunk fel.

Eredményeink szerint a köznevelési intézményekben a környezettudatos gondolkodás megalapozása megfelelő. Azonban a szervezeti működések környezetbiztonsági követelményei szerint, a jelenlegi hazai képzési láncolatban, a környezeti címkritériumok átalakítása indokolt. Ehhez az átvizsgálási eredmények alapján meghatározásra kerültek a fejlesztési területek. A képzési láncolatba tartozó intézményeknek a környezetközpontú feladatok megvalósításához hatékony környezetmenedzsment rendszert kellene működtetniük. Kidolgoztuk a Zöld Egyetem kritériumrendszer tervezetét, mely kompatibilitást mutat az ISO 14001:2005 és az EMAS szabványkövetelményekkel.

Megállapítható, hogy a hazai teljes képzési vertikum intézményrendszere egységes elvek szerinti kritériumoknak megfelelően átalakítható. A környezetirányítási követelményekkel harmonizáltatott szervezeti működések eredményeként a környezetvédelem gyakorlati tudatosulása fokozható a fiatalokban.

Támogatta: TÁMOP-4.2.2.D-15/1/KONV-2015-0010

EFQM: European Foundation for Quality Management

ISO: International Organization for Standardization

EMAS: Eco-Management and Audit Scheme

A pályamunka a XV. OFKD Környezeti nevelés és Környezetmenedzsment szekciójában I. helyezést ért el.

KÉMENES NÓRA ANIKÓ

(SZTE JGYPK Művészeti Intézet, Ének-Zene Tanszék)

témavezető: Dr. Asztalos Bence

Bozay Attila *Az öt utolsó szín* című operájának kritikai fogadtatása

Az igazán értékes, klasszikus alkotásokat gyakran kezeli méltatlanul az utókor. Madách Imrével kapcsolatban azonban talán nincs okunk hiányosságokra panaszkodni, hiszen idén [2015-ben] Csesztvén, Magyarország egyetlen Madách-émlékmúzeumában, de hazánk több pontján, így Szegeden is rendezvénysorozatokkal, emlékülésekkel tisztelegnek a százötven éve elhunyt költő, drámaíró előtt. Drámai költeményének, *Az ember tragédiájának* utóélete pedig igen gazdag klasszikus nagysága miatt.

Dolgozatomban a Magyar Állami Operaház Millenniumi Operapályázatának nyertes művével, Bozay Attila Madách közismert drámai költeményének utolsó öt színét feldolgozó operájával, *Az öt utolsó szímmel* foglalkozom, pontosabban a 2000. október 21-i ősbemutatóról beszámoló cikkek, kritikák, vélemények összevetését kísérem meg.

A kulturális zsurnalisztika tükrében sorra veszem – a zeneszerző eredeti terveiből kiindulva – a mű előzményeit, a szöveg körül kialakult, jórészt egyhangú, de Bozay elképzeléseivel ellentétes észrevételeket, a színpadra vitt drámarészletek kiválasztásának okait, a gondolati tartalom zenei és éneklésbeli megvalósulásának – és az esetleges meg nem valósulásának – visszhangjait, a hangszerelők, a rendező, az énekesek és a karmester, illetve az összes tényező által együttesen alkotott valódi atmoszférát.

E magyar opera eddigi egyetlen bemutatójával, Bozay életének utolsó – és talán – fő művével foglalkozó munkám tisztelgés és megemlékezés a másfél évtizede elhunyt zeneszerző előtt.

A pályamunka 2014-ben az SZTE JGYPK Tudományos és Művészeti Diákköri Konferencián I. helyezést ért el, valamint bemutatásra került a XXXII. OTDK 11. szekciójában.

VIDA ÉVA

(SZTE JGYPK Tanító- és Óvóképző Intézet)
témavezető: Dr. Pintér Klára

Drámajátékba integrált matematikai nevelés az óvodában

A kutatásom választott területe a matematikai nevelés, matematika korai játékos alapozásának vizsgálata, a drámajáték jótékony hatásainak, lehetőségeinek felhasználásával.

Kutatásom célja a drámajátékba integrált matematikai nevelés lehetőségének vizsgálata az óvodában. Mindezt életkornak megfelelő matematikai képességfejlesztéssel, mesék dramatizálása közben, matematikai jellegű problémahelyzetek megoldásával önfeledt játék során.

Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjában nincs külön matematikai foglalkozás, hanem a környezet tevékeny megismerésébe építették bele, így komplex módon közelíti meg az óvodapedagógus ezt a területet. A matematikai fejlesztés a következő területeket érinti: magasság, méretek összehasonlítása érzékszerveken keresztül, tájékozódás, irányok gyakorlása, ritmikus sorbarendezés, halmazalkotást, alapszínek felismerése, valamilyen szempont szerinti kiválasztás, hosszúság megállapítása összeméréssel, sorba rendezés hosszúság szerint, érzékszervi benyomások több-kevesebb viszonylatokról. A drámapedagógiának megannyi pozitívuma van: lehetőség nyílik az együttlétre, a közös élmény megélésére, tevékenység során a játék a legfontosabb, ami mindig önkéntes, örömszerző, így megfelelő motivációként szolgál, emellett problémahelyzeteket teremt. A szociális kompetenciák fejlesztése is a célok között szerepelt: a gyermekek együttműködési készségének fejlesztése, gátlások legyőzése, empátia kialakulása.

Kutatási módszerként az esettanulmányt választottam, ahol drámajátékba integrált matematikai nevelés módszerét próbáltam ki, hatásait megfigyeltem és lejegyeztem. A fejlesztés megvalósításához 5 mesét írtam, amelyek olyan problémahelyzeteket tartalmaznak, amelyeknek megoldása matematikai képességeket igényel.

Kutatásom során a következő eredményeket kaptam.

1. Drámajáték, dramatizálás segítségével végezhető az óvodában matematikai fejlesztés.

A matematikai problémahelyzeteket minden esetben megoldották, mindezt a drámajáték keretein belül megélve úgy, hogy nem tekintették feladatnak.

2. Differenciálás segítségével alkalmazható kiscsoportosok (3-4 évesek) fejlesztésére is ez a módszer.

3. Nem minden esetben lehetséges a frontális dramatizálás, bizonyos helyzetekben szükséges a mikrocsoportos tevékenykedtetés, így differenciáltan végezhetjük a fejlesztést, minden gyermek fejlettségének megfelelően. Ezzel elérhetjük a felzárkóztatást is és a tehetséges gyermekeknek is fejlődést biztosítunk.

A pályamunka bemutatásra került a XXX. OTDK 14. szekciójának Óvodapedagógia alszekciójában.

VARGA JOHANNA KATALIN

(SZTE JGYPK Tanító- és Óvóképző Intézet)

témavezető: Dr. Pintér Klára

Fejlesztő játékok mozaikkal

Az alsó tagozatos gyerekek képességfejlesztésének leghasznosabb eszköze a tevékenység, a játék. A dolgozatban olyan fejlesztő játékok, tevékenységek szerepelnek, melyeknek célja elsősorban a tanulók vizuális, probléma megoldási kompetenciájának fejlesztése. A matematikai feladat-és problémamegoldásban sokszor a legnagyobb segítséget egy jó rajz adhatja, melynek elkészítéséhez azonban szükségünk van képzelőerőre, fantáziára, vizuális tapasztalatokra.

Az alsó tagozatos matematika tananyagban méltatlanul kevés hangsúlyt kap a geometria, ezért geometriai témában állítottam össze fejlesztő feladatsorokat, melyek közös eszközei a mozaiklapok. Ezek változatos felhasználásával érdekes feladatok készítettem, melyekben a tevékenységeket a gyerekek életkorának és tudásának megfelelően nehezítettem. A mozaikok témaköre alkalmas egyszerű

tapasztalatszerzésre és összetettebb összefüggések megismertetésére is. A tevékenységek jellegük szerint a következők: kirakó egyszerű mozaikkal, majd ennek irányítottabb változata; a periódus fogalmát megalapozó sorozatképzés; a szabályos hatszöget hat háromszögre bontva és azokat kiszínezve szabálykövető kirakó, majd a színek helyett számokat írva a hatszögekbe számlálás és számolás fejlesztő feladványok.

A feladatlapokat a pedagógiai és pszichológiai háttér, valamint a mozaikok matematikája alapján dolgoztam ki, megjelölve a korosztályokat és a fejlesztendő területeket.

A feladatsorokat különböző korosztályú gyerekekkel kipróbáltam és a tapasztalatokat összegeztem. A gyerekek eredményei, kreativitása, lelkesedése mutatja, hogy érdemes játékos tevékenységeket alkalmazni a tanítási órákon és azokon kívüli foglalkozásokon is.

A pályamunkát a XXX. OTDK 14. szekciójának Matematika tantárgy-pedagógia alszekciójában különdíjjal jutalmazták.

SZABÓ BOGLÁRKA

(SZTE JGYPK Tanító- és Óvóképző Intézet)

témavezető: Dr. Pintér Klára

Matematikai képességfejlesztés az óvodában

Dolgozatom témaként a logikai típusú matematikai játékokat választottam, mert a matematikai képességek megfelelő fejlettsége elengedhetetlen a sikeres iskolakezdéshez, így ezek tudatos, módszeres fejlesztése az óvodás korú gyermekek alapvető érdeke. Leendő óvodapedagógusként fontosnak tartom, hogy játékos képességfejlesztéssel foglalkozzam, hiszen a játék nagyon fontos szerepet tölt be az óvodás gyermek életében.

Három különböző logikai típusú matematika játékot készítettem a hagyományos logikai készlet mintájára. A három játékhoz közel azonos feladatokat állítottam össze, melyet kis-közép-és nagycsoportos gyermekekkel végeztem el, amit videokamerával rögzítettem. Az eredmények elemzésén keresztül bemutatom a korcsoportok és az eszközök közti eltéréseket. A dolgozat során

kutatom, hogy a közel azonos feladatok nehézségét hogyan befolyásolja az eszköz, melyek a zavaró tényezők, fejlődésbeli különbségek. Vizsgálom a gyerekek feladattartását, kitartását, ügyességét, és az eszközök befolyásolják-e a kognitív teljesítményt. Az általam elkészített logikai típusú matematikai játékokat óvodapedagógusok használhatják a gyermekek képességeinek fejlesztésére.

A pályamunka bemutatásra került a XXX. OTDK 14. szekciójának Óvodapedagógia alszekciójában.

**Válogatás a sikeres SZTE JGYPK hallgatói
pályamunkák kivonataiból**

BESZÉDES VIKTÓRIA

(SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézet)

témavezető: Dr. Farkas Éva, egyetemi docens

A felnőttképzési rendszer Szerbiában, különös tekintettel a vajdaságra

*„A törvényeknek soha nem a betűjét,
hanem a szellemét kell tisztelni.”*

(Salamon Pál)

BEVEZETÉS

Versenyképességre való törekvés, globalizáció, a kultúra tartalmának és fogyasztásának változásai, technikai és technológiai fejlődés, információ halmaz és impulzusok sora a külvilágtól; ebben a környezetben él és érvényesül a 21. századi ember. A gazdaság szerkezete, a munkaerőpiac folyamatos változása megköveteli az egyénektől az azonnali alkalmazkodást, napról napra fejlődniük kell és bővíteniük a tudásukat, szinkronban a folyamatos társadalmi és gazdasági változásokkal. A rohanó világ megkívánja az állandó készenlétet, de ehhez újabb és újabb kompetenciák elsajátítása szükséges. Az alkalmazkodás sikeréhez már nem elegendő az a tudás, amelyet az iskolarendszerű oktatásban elsajátítunk. Az élethosszig tartó tanulásra való felkészítést és a nyitott magatartásra nevelést már óvodás kortól kell elkezdni, ez elősegíti a felnőttképzésben való részvétel sikerét, motivációját. 2000-ben, az Európai Tanács lisszaboni találkozásán elfogadott, az Európai Közösségek Bizottsága által készített *Európa Bizottság memoranduma az élethosszig tartó tanulásról* kimondja, hogy „az élethosszig tartó tanulás jelentőségének növekedése már nem a nevelés egy aspektusát jelenti, a jövőben el kell érni, hogy meg is határozza azt... Az egész életen át tartó tanulás két egyformán fontos cél megvalósításának az alapját képezi, nevezetesen a tevékeny állampolgári magatartást, valamint a foglalkoztathatóság elősegítését” (*Európai Közösségek Bizottsága*, 2000. 3. o.).

Témaválasztásom fő szempontja az volt, hogy az érdeklődési körömmek megfelelően széleskörű helyzetelemzést

készítsek a szerbiai felnőttképzésről. A téma relevanciája abban rejlik, hogy az ország első felnőttképzési törvénye 2014. január 1-jén lépett hatályba, amely több éves késést jelent más országokhoz képest. Az ország történelmében elsőként elfogadott felnőttképzési törvény nem csak a felnőttképzés szabályozását testesíti meg, de egy új oktatási alrendszer megjelenését is lehetővé teszi. A törvény leginkább a formális felnőttképzést szabályozza, amit az eddigi oktatási rendszer egy tényezőjeként kezel, de a nem formális felnőttképzés hivatalos megvalósulására (a kormány eddig nem ismerte el az intézményrendszeren kívüli képzéseket) is lehetőséget biztosít. Ha hiányosságokkal is, de Szerbia megtette az első lépést a változtatás felé, ami az ország eddigi, a következő fejezetekben ismertetett negatív jellemzőire is gyógyír lehet. A dolgozatom kutatási kérdése, az ország sajátosságait is számba véve: milyen helyzet uralkodik jelenleg a formális és nem formális felnőttképzés területén Szerbiában, és a szerb törvény hogyan segíti a felnőttképzés gyakorlati megvalósulását az országban? Kutatási hipotézisem, hogy *a szerb Törvény a felnőttképzésről¹ hatására a felnőttképzés területe fejlődésnek indult az országban.*

A dolgozatom elsődleges forrásait a szerb oktatási rendszerre vonatkozó törvények, határozatok és statisztikai adatok képezik, amelyek többsége szerb nyelven érhető el. A másodelemzések alapjául pedig statisztikai, nemzeti kiadványok, releváns szakirodalmi feldolgozások és tanulmányok vonatkozó részei szolgálnak. A másodelemzésből nyert adatok kiegészítésére az interjú módszerét választottam. A kutatás felderítő jellegű volt, hogy megtudjam, a szakmában releváns szakemberek hogyan vélekednek Szerbia felnőttképzési helyzetéről, valójában hogyan is működik a felnőttképzés az adott formális és nem formális felnőttképzést lebonyolító intézményben, mennyi információval rendelkeznek a törvényről, és hogyan bonyolítják le a felnőtteknek szervezett képzéseket.

Dolgozatom felépítésekor először Szerbia demográfiai, munkaerő-piaci környezetének bemutatására összpontosítottam, majd felvázoltam a köz- és felsőoktatási rendszert. Összefoglaltam a szerbiai felnőttképzés kialakulását és jelenlegi helyzetét, valamint a

¹ Zakon o obrazovanju odraslih ("Sl. glasnik RS", br.55-2013) (Magyar megnevezés: Törvény a felnőttképzésről)

belgrádi andragógus képzést. Összehasonlítottam a 2013. évi szerbiai *Törvény a felnőttképzésről* és a magyarországi *2001. évi CI törvény a felnőttképzésről* kerettörvényeket, végezetül pedig bemutattam a magyar *2013. évi LXXVII törvény a felnőttképzésről* legfőbb jellemzőit.²

1. VAJDASÁGI HELYZETKÉP

Vajdaság Szerbia északi, 21205 km²-es területén fekszik. Három tájegységből (Bácska, Bánát, Szerémség), hét körzetből és 45 községből áll. A magyar lakosság Zentán, Magyarkanizsán, Adán, Csókán, Topolyán, Kishegyesen abszolút, Óbecsén és Szabadkán relatív többségben él. Vajdaság székvárosa Újvidék (Novi Sad) (*Gyémánt*, 2008. 138. o.).

1980-as évektől, a negatív természetes szaporulat következtében a lakosság csökkenni kezdett, 2013-ban a lakosság száma 1912095 fő volt, a 2012-es évhez képest 9,9 ezer fővel kevesebb. (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2013a. 3. o.). Ehhez nagyban hozzájárul a magas migrációs szalgó, a legtöbben a 15-44 éves, munkaképes lakosság hagyja el az országot. 2013-ban a Vajdaságból emigrálók száma 27,8 ezer fő volt (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2014j). Ahogyan egész Szerbiára, a vajdasági lakosságra is jellemző az előregedés. Az átlag életkor 42 év. (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2013a. 25. o.) Szerbia etnikailag sokszínű, de az utóbbi időben erős homogenizálódás figyelhető meg, A 2011-es adatok szerint a lakosság 13%-a, azaz 253,8 ezer fő a magyar nemzetiségűek körébe tartozik. magyarság száma 14%-kal kevesebb a 2002-es adatokhoz képest, az elmúlt 20 évet tekintve számuk majd 25-30%-kal csökkent. (*MNT*, 2013. 3. o.).

Szerbia rossz gazdasági helyzetben van, a külső és belső gazdasági egyensúlyhiány miatt az ország nagy kihívással áll szemben. A balkáni országban 2014 első félévében a 15 év felettiek tekintetében a gazdaságilag aktívak 48,4%-ot, az inaktívak pedig

² A jelen írásmű a *Felnőttképzési rendszer Szerbiában, különös tekintettel a Vajdaságra* című OTDK dolgozatom (terjedelem: 60 oldal törzsszöveg + 40 oldal melléklet) tartalmi kivonata. A dolgozat teljes terjedelmében elérhető az SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézet könyvtárában. Pályamunkámmal a 2015. április 15-17-én

a Debreceni Egyetemen megrendezett XXXII. OTDK Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekciójában II. helyezést értem el. Témavezetőm: Dr. Farkas Éva egyetemi docens

51,6%-ot képviseltek. A 15-64 évesek korcsoportjában az inaktív (38,8%), és az aktívak (61,2%) között a munkanélküliek aránya 21,6%, a munkában állók aránya pedig 48% volt. A 2013-as évhez viszonyított adatok alapján folyamatosan csökken a foglalkoztatottak száma, az állampolgárokat megviseli a munkaerő-piaci kilátástalanság, többen pszichikailag és fizikailag is megszenvedik a váratlan negatív gazdasági hatásokat és változásokat. A munkanélküliség mértéke is nagyban kifejezi a felnőttképzés iránti igényt, illetve a képzettség és a munkaerő-piac igényeihez illeszkedő szaktudás hiányát. Országos és regionális viszonylatban is a legtöbb munkanélküli az általános (15,5%)- és középiskolai végzettséggel (64,1 %) rendelkezők közül került ki, de az az egyetemi diplomával rendelkezők aránya (11,4%) is magas a munkanélküliek között. (Szerb Statisztikai Hivatal, 2014b. 69. o.)

Szerbia formális oktatási rendszerét – hasonlóan Magyarországhoz – az iskolai felkészítő, az általános iskolai oktatás, a közép- és felsőfokú oktatás alrendszerei képezik. 2014 III. negyedévében a 15 évnél idősebb lakosság közel 30%-a általános iskolai, 50%-a középfokú, 17%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezett (Szerb Statisztikai Hivatal, 2014e. 2. o.). A szerb felnőttképzési törvény a felnőttképzést az oktatás negyedik alrendszeréként említi.

2. A FELNŐTTKÉPZÉS HELYZETE SZERBIÁBAN

A történelem során sajátosan alakult az oktatási rendszer Szerbiában, ehhez hozzájárult többek között a háború, a gazdasági válság, politikai ellentétek. Ez azonban a felnőttképzés háttérbe szorulását is eredményezte. Az első lépés, amely az oktatási alrendszert szolgálta, a 2006-ban megjelent Felnőttképzés stratégiai fejlesztése Szerbiában című stratégiai dokumentum.

A Szerb Köztársaság fogalomrendszerében a felnőttnevelés egyenlő a felnőttoktatás és felnőttképzés fogalmával. A felnőttnevelés programja és intézményrendszere alapján megkülönböztet formális és nem formális képzést/oktatást. A felnőtt a köz- és felsőoktatás, a szakképzés és a szakmai gyakorlatra irányuló továbbképzés programjának megfelelően vesz részt formális képzésben, mely az iskolarendszeren belül történő ismeretelsajátításon alapul. A nem

formális képzés pedig iskolarendszeren kívül zajlik, amely a felnőtt szakmai és személyes fejlődésének megfelelően a kompetenciák és készségek elsajátítását jelenti. Az iskolarendszeren kívüli képzés programjai többek között az alábbi területekre irányulnak: munkahelyhez fűződő ismeretek és munkahelyi biztonság, vállalkozás és menedzsment, tudomány és technológia ismerete, környezetvédelem és ökológia, egészségmegőrzés, kompetenciák és készségek megszerzése és fejlesztése irányuló képzések és munkaerő-piaci igényekhez igazodó képzések (Zakon, br. 55-2013. 44-45. sz.).

Az országban több intézmény foglalkozik felnőttképzéssel, kisebb-nagyobb sikerrel. Ezek közül a legkiemelkedőbb állami intézmény a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat. A felnőttképzés terén működő intézmények továbbá a munkásegyletek, művelődési központok, alapítványok és civil szervezetek, professzionális és szakmai társulások, egyházak, stb. (Gábrity és mtsai, 2008. 47-48. o.). *Attól függően, hogy milyen intézményben történik a felnőttképzés, megkülönböztetünk formális – iskolarendszeren belüli és nem formális – iskolarendszeren kívüli felnőttképzést.*

Formális felnőttképzés

Szerbiában a formális oktatás nem kínál megfelelő képzést a felnőtteknek, mivel az általános- és középiskolák alkalmazottai nem rendelkeznek a felnőttképzéshez szükséges módszertani tudással és kompetenciákkal (Medić, Popović és Milanović, 2008. 26-27. o.). A legtöbben a továbbképzésekre jelentkeznek, ezt általában azok a fiatalok veszik igénybe, akik három éves középfokú oktatás után a négyévesre képezik át magukat. De e mellett továbbképzéseket is szerveznek a középiskolák, amelyeket rendszerint az idősebbek látogatnak. Az általános iskolai képzések háromtól öt évig tarthatnak, ez ciklusonként is megszervezhető.

A felnőttek középfokú képzése nem nyújt olyan ismeretet, amely a tanulók munkaerő-piaci elhelyezkedésüket segítené vagy biztosítaná. A képzési program ugyanaz, mint a rendszeres oktatásban, de a számonkérés érdemjegye nem mindig tükrözi a felnőttek tudásának mértékét. A probléma nem csupán a felkészületlenségből ered, a tanárok nem kapnak pénzbeli juttatást

azért, hogy külön órák keretén belül foglalkoznak a rendkívüli tanulókkal, hisz az osztályfőnöki, felkészítő és vizsgáztató munka is sok időt vesz igénybe, ezért pénzbeli kompenzáció nélkül a motivációjuk is csökken.

A felsőoktatás terén jelentkezik a legnagyobb hiányosság, mivel itt nem tekintik külön célcsoportnak a felnőtteket, állami intézményben nappali tagozaton, magán intézményben hétfélig tanórákon kell részt venniük, ahogyan a rendszeres tanulóknak is (Medić, Popović és Milanović, 2008. 26-27. o.). A Szituációanalízis³ dokumentum szerint a felsőoktatás teljes mértékben diszkriminálja a felnőtteket, ugyanis egyetlen, az egyetemekről szóló törvény sem tér ki az említett korosztályra (Matchdo, 2013. 20. o.).

Nem formális felnőtteképzés

A '90-es években bekövetkező formális oktatás hanyatlását követően, a nem formális oktatás gyorsan reagált a képzési igényekre, azonban a rendszer kiépítése nem történt meg maradéktalanul. A Szerb Statisztikai Hivatal 2011-ban végzett kutatása részletes információt nyújt a formális és nem formális képzésben résztvevő felnőttekről. A felmérés alapján, a legnagyobb arányban azok a felsőfokú végzettséggel rendelkező férfiak vettek részt felnőttképzési folyamatban, akik városban éltek, 25-34 évesek korcsoportjába tartoztak és rendelkeztek munkaviszonnyal. A kutatást megelőző egy év során a 25-64 év közöttiek 16,5%-a vett részt a felnőttképzés valamely területén, ebből 39,6% kurzust illetve magánórát látogatott. A legtöbben (76% felett) a munkájukkal kapcsolatos képzéseket választották, ezeket 23,6%-ban a résztvevők, 52,6%-ban pedig a munkáltatók finanszírozták (Szerb Statisztikai Hivatal, 2013d. 12-15. o.)

Szerbiában a felnőttképzésben alkalmazott professzionális oktatók a belgrádi Bölcsészettudományi Karon végezhetik el az andragógiai tanulmányok alap-, mester- és/vagy doktori képzését. A Szerb Köztársaság hivatalos foglalkoztatási jegyzéke tartalmazza az andragógiát, mint szakmát, és bár nem tartozik a kiemelten elismert foglalkozások közé, lehetőség van az egyetemi szintű képzésre. A

³ Situaciona analiza o stanju u oblasti formalnog i neformalnog obrazovanja, nezaposlenosti i ekonomskim trendovima u Republici Srbiji u 2013-oj godini

felnttkpzésre való felkzsítés hosszú idő óta lteznek a belgrádi egyetemen (*Medić, Popović és Milanović, 2008. 32. o.*).

3. A FELNTTKPZESI TRVÉNY SZABÁLYOZÁSA

Szerbiában a több évtizedes elmaradás nem csak azt jelenti, hogy a szabályozás maradt el, de azt is, hogy az az eszme és életfelfogás is hiányzik, amely ezt megalapozza. Emiatt dolgozatomban során a szerbiai és magyarországi felnttkpzést szabályozó törvény hasonlítom össze, hogy vizsgáljam: milyen azonosságok és különbségek vannak a magyar és a szerb felnttkpzési szabályozás között? Magyarországon 2013. szeptember 1-jétől új törvény, a *2013. évi LXXVII. törvény* szabályozza a felnttkpzési rendszert. Az összehasonlításhoz a *2001. évi CI. törvényt* használtam föl, hogy megfigyeljem, a két ország első jogi szabályozása milyen előírásokat tartalmaz/tartalmazott. A leírás folyamán diakronikus összehasonlítást végzek, ami azt jelenti, hogy a mai szerb és a 13 évvel ezelőtt elfogadott magyar kerettörvényt vetem össze. A végrehajtási rendeletek- a szerbiai végrehajtási rendeletek hiányában- elemzése egyelőre nem lehetséges. A szerb felnttkpzési törvényt 2013 júniusában fogadták el, és 2014. január 1-jén lépett hatályba. A hivatalos fordítást a Magyar Nemzeti Tanács végezte el, amely 2014 áprilisára lett kész. A Tanács 2011 óta végez törvényfordítást magyar nyelvre, amely szerb költségvetésből valósul meg.

A magyar és szerb felnttkpzési törvény összevetése

Az összehasonlítást 19 szempont alapján végeztem el, amelyek közül csak néhányat emelek ki az alábbi táblázatban.

	A FELNTTKPZÉSIRŐL SZÓLÓ TRVÉNY (Zakon o obrazovanju odraslih ("Sl. glasnik RS", br.55-2013))	2001. ÉVI CI. TRVÉNY A FELNTTKPZÉSIRŐL
<i>Ágazati irányítás</i>	Szerbiában a felnttkpzés az oktatási miniszter ágazati irányítása alá tartozik.	Magyarországon az első felnttkpzési törvényt az Oktatási Minisztérium dolgozta ki, de a terület 2002-től a

		Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, majd a Szociális és Munkaügyi Minisztérium, jelenleg a Nemzetgazdasági Minisztérium felügyelete alá tartozik.
<i>A törvény célja</i>	A felnőttképzés célja, hogy a lakosság munkaerő-piaci lehetőségei bővüljenek, a lakosság és társadalom szerkezete és az életminőség javuljon, az ország gazdasági fejlődése megalapozásra kerüljön, a szakmák közti átjárhatóság és rugalmasság fokozódjon és növekedjen, a tolerancia és demokrácia biztosítva legyen, és hogy megvalósuljon az európai integráció.	A törvény célja az volt, hogy (az Alkotmánnyal összhangban) biztosítsa az egyén tanuláshoz való jogát az egész élete folyamán, bővítse a felnőttkori tanuláshoz való hozzáférést, hogy az állampolgárok lépést tudjanak tartani a környezeti változásokkal, hogy sikeresen bekapcsolódjanak a munkaerőpiacra, és hogy javuljon az életminőség.
<i>A törvény hatálya</i>	A törvény a formális és nem formális felnőttképzésben résztvevő felnőttre és az azt megvalósító általános- és közoktatási, valamint egyéb intézményekre terjed ki.	Kiterjedt a felnőttre, aki igénybe vette a felnőttképzési szolgáltatást, illetve azon intézményekre, amelyek rendszeresen szerveztek iskolarendszeren kívüli képzést és felnőttképzési szolgáltatást.
	A szerbiai törvény a formális és nem formális képzést is szabályozza, azonban nem tisztázza egyértelműen, hogy a törvény kikre terjed ki. A magyarországi törvény nem tett említést a formális oktatásról, ezt az akkori szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény, a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény, valamint a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény szabályozta.	

<p><i>A felnőttképzés finanszírozása</i></p>	<p>Akkreditált intézményeknek folyósíthatók állami pénzeszközök forrásai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Szerb Köztársaság költségvetése, • Vajdaság Autonóm Tartomány költségvetése, • önkormányzati költségvetés. 	<p>A törvény az állami finanszírozásokhoz sorolta a következőket: ⁴</p> <ul style="list-style-type: none"> • támogatás központi költségvetésből (Nemzeti Foglalkoztatási Alap) • finanszírozás a Munkaerőpiaci Alap (NPA) alaprészeiből • a munkavállalók képzésének finanszírozása szakképzési hozzájárulásból adókedvezmények.
<p><i>A felnőttképzés intézményrendszere</i></p>	<p>Szerbiában az alábbi intézmények végezhetnek felnőttképzési tevékenységet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • formális felnőttképzést az általános és középiskolák bonyolíthatnak le <p>a nem formális felnőttképzést végző intézményeket a törvény egyéb intézményeknek nevezi, ide tartoznak: az állami szervezetek, foglalkoztatásért felelős és nonprofit szervezetek, felnőttképzéssel és szakképzéssel foglalkozó intézmények, művelődési otthonok, kultúrházak, fejlesztő központok, nyelvviskolák, tanácsadási központok, autós iskolák és egyéb forprofit társulások.</p> <p>Szerbiában az egységes információs és nyilvántartási</p>	<p>Magyarországon a nem formális felnőttképzési tevékenység a törvény szerint megvalósulhatott:</p> <ul style="list-style-type: none"> • közoktatási intézményekben, szakképző – és felsőoktatási intézményekben (ugyanis ezek az intézmények is megvalósíthatnak felnőttképzést) • non profit szervezetekben • profitorientált felnőttképzési intézményekben • kamarákban • munkahelyeken regionális képző központokban⁵.

⁴ A jelenleg hatályos magyarországi törvény az alábbi állami támogatási forrásokat írja elő: központi költségvetés, szakképzési hozzájárulás és európai uniós források.

⁵ Ma Türr István Képző és Kutató Intézet.

	<p>adatbázis hiányában lehetetlen felmérni azon intézmények számát, amelyek felnőttképzéssel foglalkoznak. A formális felnőttképzést lebonyolító intézmények között továbbra sincs nyoma a felsőoktatási intézményeknek, ami korlátozza a felnőttek tanulási lehetőségeit.</p>	
<p><i>Az oktatók végzettségére vonatkozó előírások</i></p>	<p>A szerbiai törvény nem tesz említést arról, hogy az oktatóknak milyen végzettséggel kell rendelkezniük a tevékenység lebonyolításához. A kerettörvény megjegyzi, hogy az intézményekben alkalmazni kell szakmunkatársat, munkatársat valamint pedagógus- és andragógus asszisztent, azonban az ő végzettségi előfeltételeik, illetve pontos feladatkörük nincs meghatározva, azon kívül, hogy minőségbiztosítási, fejlesztő és tanácsadói munkát végeznek.</p>	
<p><i>Jogviszony</i></p>	<p>Hallgatói jogviszony szerzhető az akkreditált intézmény általi képzésre való beiratkozással, jelölti jogviszony az előzetes képzés elismertetésének eljárásába való bekapcsolódással jön létre.</p>	<p>Magyarországon, a felnőttképzés során nem jön létre tanulói vagy hallgatói jogviszony, hanem szerződéses jogviszony áll fenn a képzésben résztvevő és a felnőttképzést folytató intézmény között.</p>
<p><i>Intézmény- és program akkreditáció</i></p>	<p>Szerbiában program- és intézmény akkreditáció is van. A programakkreditációnál csak annyit jelöl a törvény,</p>	<p>A 2001. évi törvény a program- és intézmény akkreditációt is szabályozta.⁶ Alapja az akkreditációs kérelem</p>

⁶ A jelenleg hatályos magyar felnőttképzési törvény nem tartalmazza ezt az előírást. A minőség biztosítására a minőségbiztosítási keretrendszer működtetése szolgál, amelyet az 58/2013. NGM rendelet szabályoz.

	<p>hogy jóváhagyáson alapul, egyéb teendőkre nem tér ki. Az intézmény akkreditáció az a folyamat, amely során a felnőttképzést folytató intézmény államilag elismert tevékenység-szervező elnevezést nyer. Általános- és középiskola akkor tekinthető akkreditált intézménynek, ha az Alaptörvénnyel összhangban rendelkezik a tevékenység lefolytatásához szükséges feltételekkel. Egyéb szervezet pedig akkor szerezheti meg a címet, ha nem formális képzési tevékenységek végzésére van bejegyezve, és megfelel az előírt standardoknak.</p>	<p>benyújtása volt az állami szakképzési és felnőttképzési szervez, ezt a felnőttképzési intézmények önkéntesen teheték meg. Az akkreditáció alapfeltételeként határozták meg a legalább egy akkreditált képzési programmal való rendelkezést, és a felnőttképzési szolgáltatás nyújtását. Az akkreditációs tanúsítványt négy évig volt. Az akkreditációs eljárásért, a tanúsítvány kiadásáért a Felnőttképzési Akkreditáló Testület felelt.</p>
--	--	--

Az összehasonlításából egyértelműen kitűnik, hogy a két törvény azon az alapvető funkción kívül, amely szerint elsőként szabályozta/szabályozza a felnőttképzés területét, jelentősen különbözik. Tény, hogy a két ország törvénye korántsem lehet megegyező, mivel eltérő, az államra jellemző gazdasági, társadalmi és politikai igényekre és lépésekre épül, de az összevetéssel más szemszögből is vizsgálhattam a felnőttképzés szabályozhatóságát. Szem előtt tartva, hogy Szerbiában a törvény megjelenése nagy előrelépést jelent a felnőttnevelés tudományának megalapozásában és az élethosszig tartó tanulás eszméjének kibontakozásában, amely a törvény szerint az oktatási alrendszerek bővülését eredményezte, pozitív fejlődésről beszélhetünk. Számomra azonban a törvény tartalma és annak betarthatósága már kérdéseket vet fel, mint, hogy mikorra várhatók a megjelenési határidővel ellátott végrehajtási rendeletek, amelyek lehetővé teszik az előírásnak megfelelő cselekvést? Továbbá, a törvény nagy részében a formális felnőttképzésről olvashatunk, a nem formális felnőttképzésre

vonatkozó előírásokat csak érintőlegesen tartalmazza. Tehát valóban egy új oktatási alrendszer van kibontakozóban a formális, és főként a nem formális felnőttképzés alakjában, vagy ezt a jövőben, egy teljesen új és részletesebb felnőttképzési törvény alapozza majd meg? Bízom benne, hogy a szerb Oktatási Minisztérium rövidesen választ ad a felmerülő kérdésekre, amelyet a felnőttképzés szakemberei is kíváncsian várnak.

A szerb törvénnyel szemben úgy vélem, hogy a 2001. évi magyarországi kerettörvény széleskörű szabályozást biztosított a tevékenység lebonyolítóinak, amelyet a végrehajtási rendeletek egészítettek ki. 2013. június 4-én új törvényt fogadtak el az országban *2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről* elnevezéssel, amely több részben is eltér az első felnőttképzést szabályozó törvénytől. Hogy a jelenlegi magyarországi helyzetbe is beelérünk, röviden ismertetem az új magyarországi törvény jellemzőit.

4. ÖSSZEFOGLALÓ

Szerbiában évtizedekig hagyták figyelmen kívül a felnőttképzést. 2003 előtt több krízis sújtotta az országot, mint a háborúk, a gazdasági válság, a magas infláció, államadósságok, a politikai hatalom, stb, amelyek hátráltatták a felnőttképzés kialakulását. Emiatt az aktív lakosság 23%-a alig tud kiemelkedni a munkanélküli státusból, sőt a kilátástalanság és az ország felemelkedésébe vetett hit hiányában sokan nem is akarnak, vagy az emigrációt választják a jobb és biztosabb jövőt kínáló országokba. Az emigrálók csoportját 27,8 ezer fő alkotta a statisztikák szerint 2013-ban, a 15-44 év közöttiek távoztak a legtöbben az országból. Ez talán nem is meglepő, hiszen a legtöbb munkanélküli a 20-49 évesek korcsoportjába tartozott. Ma a lakosság legnagyobb hányada középiskolai végzettséggel rendelkezik és a munkanélküliek többsége is közülük kerül ki. A magasabb kvalifikáció sem biztosíték, mert a gazdaságilag aktív felsőfokú diplomások 13%-a sem rendelkezett munkaviszonnyal 2014 III. negyedévében. A középiskola alrendszere nem kínál választási lehetőséget a nyolc osztályt befejezőknek, nem beszélve a kisebbségben élő nemzetiségekről, akiket a szerb nyelvtudás hiánya is hátráltat, első sorban a Vajdaságban. Az iskolarendszer hiányosságait kizárólag a

felnttek kz- és felsoktatási rendszerben és a nem formális képzéseken van lehetőség pótolni. Azonban a felntteknek szervezett formális képzés nem felel meg a felnttek igényeinek sem a tanterv, sem módszertani felkészültség szempontjából ahhoz, hogy el tudjanak helyezkedni a munkaerőpiacon és boldogulni tudjanak az életben. A felsoktatási alrendszer pedig nem ad még egy esélyt a felntt korosztálynak, hogy felülbírálják az esetlegesen rossz fiatalkori döntéseiket, vagy hogy meghozzanak egy újat. Az egyedüli potenciált abban a felnttképzési törvényben látom, amely 2014 januárjában lépett hatályba. A szerb és magyar felnttképzési törvény összehasonlításából kiderült, hogy a szerb törvény egyelőre nem nyújt megfelelő szabályozást a felnttképzés lebonyolítóinak, de a törvény hatása csak a későbbiekben lesz érzékelhető. A kutatási hipotézisem, miszerint *A felnttképzési törvény hatására a felnttképzés fejlődésnek indult*, beigazolódott e? A válaszom: nem, ugyanis a végrehajtási rendeletek hiányában a felnttképzési intézmények egyelőre nem tudnak alkalmazkodni az előírásokhoz.

A dolgozat elején, Salamon Páltól idézett mondatom sem teljesen állja meg a helyét, hiszen a törvényben rögzített eszmék mellé pontos utasítások is kellenek a megvalósításához, nem utolsó sorban a társadalom, és a politikai élet tagjait is meg kell győzni a felnttképzés fontosságáról, hogy ez a szellem mindenki számára elfogadható, és természetes legyen.

5. IRODALOMJEGYZÉK

1. Gábrity Molnár Irén és mtsai (2008): *Képzetteké a jövő. A felnttképzés háttere Észak-Bácska iskolahálózatában*. Regionális Tudományos Társaság, Szabadka.
2. Medić, S., Popović, K., Milanović, M. (2008): *Nacionalni izveštaj o razvoju i stanju obrazovanja i učenja odraslih*. Društvo za obrazovanje odraslih, Beograd.

SZERVEZETI DOKUMENTUMOK

3. Európai Közösségek Bizottsága (2000): *MEMORANDUM az egész életen át tartó tanulásról*.
<http://www.nefmi.gov.hu/europai-unio-oktatas/egesz-eleten-at-tarto/memorandum-tanulas> [2016.04.04.]

4. Magyar Nemzeti Tanács (2013): *Népesedési akcióterv 2013-2017*. <http://www.mnt.org.rs/10-Strategiak> [2016.04.04.]
5. Szerb Statisztikai Hivatal (2013a): *Statistiški godišnjak Republike Srbije*
<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2014/pdf/G20142013.pdf> [2016.04.04.]
6. Szerb Statisztikai Hivatal (2014b): *Statistički godišnjak- Tržiste rada*
http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/53/78/03-Trziste_rada.pdf [2016.04.04.]
7. Szerb Statisztikai Hivatal (2013d): *Anketa o obrazovanju odraslih, 2011*
http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/23/72/Anketa_o_obrazovanju_odraslih_2011.pdf [2016.04.04.]
8. Szerb Statisztikai Hivatal (2014e): *Anketa o radnoj snazi, III. kvartal 2014*.
http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/55/46/RS10_295_srb-III_kvartal_2014.pdf [2016.04.04.]
9. Szerb Statisztikai Hivatal (2014j): *Unutrašnje migracije - podaci od 2011. godine* www.stat.gov.rs [2016.04.04.]
FELHASZNÁLT TÖRVÉNYEK, RENDELETEK, HATÁROZATOK
10. 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről
11. 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről
12. *Zakon, br. 55-2013: Zakon o obrazovanju odraslih ("Sl. glasnik RS", br.55-2013)* (Magyar megnevezés: Törvény a felnőttképzésről)
FELHASZNÁLT INTERNETES HIVATKOZÁSOK
13. Gyémánt Richárd (2008): *A határon túli magyarság demográfiai és társadalomstatisztikai sajátosságai*.
http://doktori.bibl.u-szeged.hu/1162/1/Gyemant_Richard_Ertekezes.pdf
[2016.04.04.]
14. Matchdo (2013): *Situaciona analiza o stanju u oblasti formalnog i neformalnog obrazovanja, nezaposlenosti i ekonomskim trendovima u Republici Srbiji u 2013-oj godini*
<http://matchdo.rs/docs/Situaciona-analiza.pdf> [2016.04.04.]

A pályamunka a XXXII. OTDK 13. szekciójában II. helyezést ért el.

NAGY SZABINA

(SZTE JGYPK Művészeti Intézet, Ének-Zene Tanszék)
témavezető: Dr. Dombi Józsefné Dr. Kemény Erzsébet

Liszt Ferenc és a Commedia

BEVEZETŐ

Dolgozatomban Liszt Ferenc Dante Isteni Színjátéka által ihletett műveit szeretném bemutatni, különös tekintettel a weimari időszakához köthető Dante-szimfóniára.

A téma aktualitását nem csak Dante Alighieri születésének 750. évfordulója adja, hiszen Liszt a Dante-szimfóniát 1855-ben¹, azaz (e dolgozat keletkezése előtt) pontosan 160 évvel ezelőtt kezdte el komponálni.²

Az Isteni Színjáték témája szinte keletkezése óta foglalkoztatja a zeneszerzőket, hiszen egy rendkívül komplex műről van szó, amelyben a szerző összegzi kora tudományának, teológiájának, poétikájának, kultúrájának, társadalmi-politikai helyzetének szinte minden aspektusát és ismeretét. Egy új tanulmányában tanszékem tanára és egyben témavezetőm, Dr. Dombi Józsefné³ foglalta össze Dante és a zene kapcsolatát, de jelentős magyar dantistáink is többször érintették a témát. Közülük Szabó Tibort emelném ki⁴, akinek hozzám hasonlóan elsősorban Liszt zenéje ragadta meg figyelmét.

Habár leginkább a XIX. század zeneszerzőit jellemzi az, hogy ihletet merítettek Dante műveiből, már sokkal korábbról is ismerünk

¹ HAMBURGER Klára (1985): *Liszt Ferenc: Dante-szimfónia S 109, R.* In: KROÓ György (szerk.)(1985): *A hét zeneműve.* Budapest: Zeneműkiadó, 136.p.

² Vázlatai már korábban is voltak, ám a tényleges komponálási folyamat kezdete ekkorra tehető.

³ DOMBINÉ KEMÉNY Erzsébet (2015): *Dante hatása a 19. századi zenében.* In: MÁTÉ Zsuzsanna (szerk.): *Dante 750. Kiállítás és tudományos emlékülés.* Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 56-66. p.

⁴ SZABÓ Tibor (2003): *Megkezdett öröklét. Dante a XX. századi Magyarországon.* Budapest: Balassi, 195-198. p.

példákat: Cipriano de Rore⁵, Vincenzo Galilei (Galileo Galilei édesapja),⁶ Francesco Landini, Claudio Monteverdi; majd később Donizetti, Verdi, Csajkovszkij, Puccini, Zandonai, és Wolff-Ferrari is építkeztek Dante munkásságából.⁷

Liszt Ferencre azért esett a választásom, mert fontos szerepet tölt be mind a magyar, mind a nemzetközi zenetörténetben, ugyanakkor rendkívül érdekes és tanulságos annak az útnak a vizsgálata, melyet saját irodalmi élményeiből kiindulva „pimaszul” virtuóz, forradalmi vagy modern művei létrejöttéért bejárt.

A legfőbb kérdés, melyet tárgyalok: hogy egy ilyen jelentőségű irodalmi alkotás elemei miként jutnak kifejezésre a XIX. század nagy újítójának egyes műveiben, ugyanakkor e téma által miként járt ki új utat a jövő zeneszerzői számára. Töreksem a már korábról meglévő, valamint a legújabb kutatások és részeredmények összefoglalására, hogy a saját munkámat segíthessem, de a dolgozat fő fókuszaként megjelölt Dante-szimfónia zenei elemzésére is kitérek, különös tekintettel azokra az újító jellegű zenei elemekre, melyek a mű jelentőségét adják.

IRODALMI ÉLMÉNYEK HATÁSA A LISZT-ÉLETMŰRE

Még mielőtt rátérnék a Dante témakör tárgyalására, fontosnak tartom áttekinteni azt a folyamatot, ahogy Liszt egy falusi jószágigazgató kisfiából a XIX. század zenéjét szellemiségében meghatározó, vezéregyéniségű figurává vált.

Amint az a doborjáni iskola dokumentumaiból kiderül, abban az időben egy tanítóra hatvanhét gyermek jutott, így Liszt műveltségének megalapozására szinte lehetetlen volt kellő gondot fordítani. Ő maga sajnálattal beszélt arról, hogy gyermekkorában semmiféle történelmi, földrajzi és természettudományos ismerettel nem rendelkezett, gyatra alapműveltsége mindig hátrányt jelentett

⁵ ORSELLI, Cesare (1986): *A madrigál és a velencei iskola*. Budapest: Zeneműkiadó, 27. p.

⁶ ORSELLI, Cesare (1986): *Az opera születése*. Budapest: Zeneműkiadó, 11. p.

⁷ DOMBINÉ KEMÉNY Erzsébet (2015): *Dante hatása a 19. századi zenében*. In: MÁTÉ Zsuzsanna (szerk.): *Dante 750. Kiállítás és tudományos emlékülés*. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 57-58. p.

számára, s ezt a súlyos hiányosságot sosem tudta igazán kiküszöbölni.⁸

A fiatal Lisztnek a párizsi időszak adott először igazán lehetőséget műveltségének bővítésére. Mivel természeténél fogva mélyen vallásos, mi több, misztikus hajlamú volt, a vallásos irodalom vonzotta. Tizenöt éves korában naplót is vezetett, melyben többek között Szent Pál- és Szent Ágoston-idézeteket tartalmaz, de Liszt saját gondolatait is őrzi.⁹ Különösen apja halála után keresett az olvasásban vigaszt. A legőszintébb tudásszomj jutatta el olyan különböző írókhoz, mint Rousseau, Chateaubriand, Lamennais, Lamartine vagy Voltaire.

Az 1830 körül felnőtté érő Liszt olyan írókkal, költőkkel, festőkkel, zenészekkel ápolt személyes kapcsolatot, mint Victor Hugo, Balzac, George Sand, Heine, Delacroix, Hiller, Berlioz, Kalkbrenner, Lamartine, Chopin és Mickiewitz.¹⁰ Akár azt is mondhatnánk, az irodalmi és képzőművészeti romantika nagyjaival való találkozása helyettesítette iskolai tanulmányait, azaz géniuszának erejével és csodás fogékonyságával pótolta műveltségbeli hiányait.¹¹ Legmaradandóbban a párizsi romantika centrális alakja, a nála kilenc évvel idősebb Victor Hugo művészete és esztétikája hatott rá.¹²

Liszt az irodalmi művek hatásán túl még a képzőművészeti alkotások hatásstruktúráit is zeneműveibe építette,¹³ ugyanakkor mindig vette a fáradságot, hogy a zenei szöveghez odaírja a versszöveget is. Életbevágóan fontosnak tartotta, hogy a darabot játszó művész jól ismerje az ihlető verset (például az ihlető szöveg együtt haladjon a dallammal, mint később tárgyalt a Dante-szimfónia esetében is).¹⁴ Dalokból több mint hetvenet írt, hat különböző nyelvre (francia, német, olasz, angol, magyar és orosz), olyan költők szövegeire, mint Goethe, Herwegh, Schiller, Heine, Rellstab, Hugo, Petrarca, Uhland, Rückert és Lehnau.¹⁵

⁸ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc I.* Budapest: Editio Musica 81. p.

⁹ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc I.* Budapest: Editio Musica 138. p.

¹⁰ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc I.* Budapest: Editio Musica 166. p.

¹¹ BOGOLY József Ágoston (2011): *Liszt Ferenc heurisztikája.* In: Magyar Tudomány 2011. 12. sz. 1511. p.

¹² DALOS Anna (2012): *Liszt és a művészetek.* In: Muzsika 2012. 1. sz.

¹³ BOGOLY József Ágoston (2011): *Liszt Ferenc heurisztikája.* In Magyar Tudomány 2011. 12. sz. 1512. p.

¹⁴ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc I.* Budapest: Editio Musica 271-272. p.

¹⁵ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II.* Budapest: Editio Musica 477. p.

A fentiek nyomán Liszt esetében számottevő jelentőséget tulajdoníthatunk a személyes tapasztalat és önképzés útján szerzett ismereteknek, valamint az ezek hatására kialakult attitűdnek. Ugyanezt tapasztalhatjuk Danténál¹⁶ is, hiszen valamennyi művében, így az Isteni színjátékban is visszatérő motívum az írás-olvasás, a különböző feliratok (pl. a pokol kapuján), vagy korábban élő szerzők, konkrét művek megjelenése. Közülük is kiemelkedik a szerző által oly sokat olvasott Vergilius a Commediából, akinek a személye okkal jelenik meg a túlvilági kalauz szerepében. A Pokol XX. énekében ő maga is utal erre Dantéval való párbeszédében: „*Te, ki nagy versem könyv nélkül tudod[...]*”¹⁷

Arra, hogy Liszt mikor olvasta eredetiben a Commediát először megoszlottak a vélemények, de azt biztosan állíthatjuk, hogy Dante művét az emberiség egyik „legnagyobb teljesítményének” tekintette.¹⁸ A legújabb kutatások alapján Liszt az itáliai időszakban már beszélt olaszul, de először minden bizonnyal a francia fordítással ismerkedett meg. A mű befogadásában közrejátszhatott a romantika általánosnak tekinthető Dante-képe is, melyet még meglehetősen egyoldalúnak titulálnak a kutatók. Kelemen János szerint ekkor még csupán a zseniális kötőt tisztelték benne, a filozófiai-doktrinális tartalom háttérbe szorult az esztétikai interpretációval szemben.¹⁹

Liszt első Commedia ihlette műve, az S 161 műjegyzékszámú Dante-szonáta, a Zarándokévek ciklus második, Itália kötetének hetedik darabja, melyet az olasz művészet nagyjai inspiráltak. A szonáta keletkezése Liszt és első élettársa, Marie d'Agoult grófné 1937-1939 közötti olaszországi utazásaihoz kötődik, noha csak 1858-ban jelent meg nyomtatásban.²⁰ A darab a Fantasia quasi sonata alcímet kapta, amely elsősorban a szerkezetére utal, azaz a

¹⁶ KELEMEN János (2002): *A filozófus Dante. Művészet- és nyelvelméleti expedíciók*. Budapest: Atlantisz, 159-175. p.

¹⁷ BABITS Mihály (2013): *Dante komédiája*. Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 129. p.

¹⁸ KOVÁCS Imre (2005): *Peter Cornelius Dante-mennyezetfreskó vázlatának galvanoplasztikai másolata a budapesti Liszt-hagyatékban*. In: *Ars Hungarica* 2005. 2. sz. 322. p.

¹⁹ KELEMEN János (2002): *A filozófus Dante. Művészet- és nyelvelméleti expedíciók*. Budapest: Atlantisz, 20. p.

²⁰ ECKHARDT Mária (1989): *Liszt Ferenc válogatott levelei (1824-1861)*. Budapest: Zeneműkiadó 68. p.

zenei anyag egy meglehetősen szabad, egytétéles formát kap.²¹ A címadásban kettős irodalmi hatás érzékelhető - a darab végső címét Hugo egyik verséről kapta: *Après une lecture du Dante* (Dante olvasása nyomán).²²

Három alaptémát különböztethetünk meg: egy bőkvarcos diabolikusát, az előbb említett kromatikusát és egy pozitív, grandiózusát, mely a megdicsőülést szimbolizálja. Azt is elmondhatjuk, hogy itt már a „megszokott” hangnemeket használja: a Pokol és a Purgatórium megjelenítése d-mollban történik, mely Liszt esetében mindig a halálhoz kapcsolódik²³, a paradicsomi melléktéma pedig Fisz-dúrban van, amely Liszt egyik tipikus „üdvözült” hangneme.²⁴ Ezek az elemek már mind előrevetítik a Dante-szimfónia hangját, kezdve a tritonus folyamatosan visszatérő megjelenésétől az egészhangú skála használatáig.

A DANTE-SZIMFÓNIA

A weimari időszaknak két fontos újdonságot hoz Liszt zeneszerzői munkássága szempontjából. Egyrészt saját zenekart kap, melyet vezényelhet, és amely számára műveket írhat, ugyanakkor magával ragadja a város törekvése is, hogy afféle német intellektuális főváros²⁵ legyen. E kísérletező korszaka nyomán Bartók Béla Berlioz és Wagner mellett a XIX. század kiemelkedő hangszerelő újtójának nevezi. Gyakorlatilag Beethoven, Weber, Meyerbeer nyomán új zenekari színeket kevert ki, de sokat tanult Berlioztól és Wagnertől is, és megtalálta azt az egyéni zenekari hangzást, amely a maga zenéjéhez a leginkább illett.²⁶ Állandóan az új lehetőségek kifejlesztésén munkálkodott. Számtalan karmesteri újtás is fűződik a nevéhez, pl. pálca nélküli dirigálás, szögletes ütémód helyett ívesebb, stb.²⁷

Zenekari művei mind valamilyen üzenetet közvetítenek, s ezt külső inspiráció ihleti: irodalmi mű, képzőművészeti alkotás, mitologikus,

²¹ HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz*. Budapest: Zeneműkiadó 315. p.

²² HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz*. Budapest: Zeneműkiadó 314-315. p.

²³ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II*. Budapest: Editio Musica 160. p.

²⁴ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II*. Budapest: Editio Musica 159. p.

²⁵ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II*. Budapest: Editio Musica 14. p.

²⁶ HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz*. Budapest: Zeneműkiadó 12. p.

²⁷ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II*. Budapest: Editio Musica 270. p.

vagy magyar hazafias téma. Valamennyi egy önarckép, illetőleg ars poetica: a romantikus művész vallomása önmagáról, és a művész, a művészet feladatáról, küldetéséről.²⁸ Ennek nyomán alakult ki Liszt művészetében a szimfonikus költemény műfaja, amely kifejezést először a „Tasso” esetében használta 1854-ben. Ezek zöme, illetve szimfóniái, a „Faust” – amely egyébként is egyik jellegzetes, gyakran feldolgozott témája - és a „Dante” is irodalmi ihletésűek.

Zenéje gyakran már magában provokatív,²⁹ de a harmónia terén is merész újító.³⁰ Gyakran fordul a modalitás felé, melyet kromatika és enharmónia segítségével tovább is fejleszt, ugyanakkor felértékeli a tercívolságra levő és a közös tercű akkordok szerepét. Gyakran alkalmaz szeptim- és nónakkordokat is, de megjelennek az új struktúrájú, kvartokból és szekundokból álló hangzatok is. Már használja az egészhangú skálát, de művészetében felértékelődik a nagyszeptim, a tritonus és a bővített hármás szerepe is. A disszonanciák kezelése alapján megállapíthatjuk, hogy a XX. századra előkészíti a tizenkét fokú hangrendszer útját.³¹ Különösen a weimari időszaktól kezdve fokozottan használ két bővített szekunddal rendelkező magyar (vagy cigány-) skálát.³²

Talán nem lehet véletlen, hogy Liszt több mint tizenöt évvel a Danteszonáta keletkezése után visszatért az Isteni színjáték témájához. Munkája eredményeként egy háromrészes, de kéttételes zenekari mű született, azonban a körülmények sajátos formai és értelmezési megoldást eredményeztek. A szimfónia harmadik tétele, a Paradicsom nem készült el, szerepét egy női karra és zenekarra írt Magnificat rész vette át. Victor Hugo költeményének mintájára a mű alcímét is kapott: „Après une lecture du Dante” (Dante olvasása nyomán).³³ Művét Wagnernak ajánlotta. Az 1858 húsvétján ajándékba adott kézirat partitúrára ezt írta: „*Te úgy vezettél engem az élettől átitatott hangok világának titokzatos régióiba, akárcsak Vergilius Dantét. Legőszintébb szívvel kiáltja feléd: Tu se' lo mio maestro e' lo mio autore. [Mesterem, mintaképem vagy Te nékem], és*

²⁸ HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz.* Budapest: Zeneműkiadó 13. p.

²⁹ SCHONBERG, Harold C. (1998): *A nagy zeneszerzők élete.* Budapest: Európa 204. p.

³⁰ HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz.* Budapest: Zeneműkiadó 14. p.

³¹ HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz.* Budapest: Zeneműkiadó 15. p.

³² HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz.* Budapest: Zeneműkiadó 16. p.

³³ HAMBURGER Klára (1980): *Liszt.* Budapest: Gondolat 172. p.

ajánlja Neked a művet megingathatatlan szeretettel: Liszt Ferenced.”

Nagyon mély elkötelezettséget szimbolizálhat ebben az esetben a Vergilius és Dante közötti mester-tanítvány kapcsolatra való utalás,³⁴ azonban egy későbbi, a weimari Liszt múzeumban őrzött másolaton már csak ez áll: „*Richard Wagnernak ajánlom, mélységes szeretettel, csodálattal és hűséges barátsággal.*” Az 1859-ben megjelent, nyomtatott partitúrán már csak ennyi: „*Richard Wagnernak ajánlom.*”³⁵ Mint utólag kiderült, maga Wagner kérte Lisztet levélben: „*Jobb, ha az én példányomba ír dedikációt megtartjuk magunknak. Én legalábbis egy léleknek sem fogom megemlíteni.*”³⁶ A wagneri hatást tükrözi az az összművészeti elképzelés is, hogy eredetileg Bonaventura Genellinek az Isteni színjáték jeleneit ábrázoló képeit vetítették volna a zenéhez. Liszt kísérletképpen egy szelvépet³⁷ is alkalmazni akart az első tétel végén, hogy a Pokol szélviharait érzékeltesse.³⁸

A komponáláshoz 1855 nyarán látott hozzá,³⁹ 1856. októberében azonban már magával vitte Wagnerhez Zürichbe a Faust-szimfónia partitúrájával együtt. Kettejük között élénk vita bontakozott ki a Dante szimfónia vérbő befejezéséről, amelyet Wagner nem tartott megfelelőnek a Paradicsom kifejezésére. Végül Liszt mindkét alternatívát megtartotta és a választást a karmesterekre bízta.⁴⁰ A darab három fuvolára (a harmadik alkalmanként pikoló), két oboára, angolkürtre, két klarinétra, basszusharsonára, tubára, üstdobra, cintányérra, nagydobra, tam-tamra, két hárfára, harmóniumra, vonósokra és női (vagy gyermek-) karra íródott, szoprán szólóval. Az S 109, illetve R 426⁴¹ műjegyzékszámot kapta, bemutatója pedig Drezdában volt, 1855. november 7-én a királyi színházban, ahol maga Liszt vezényelt.

³⁴ BABITS Mihály (2013): *Dante komédiája*. Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 58. p.

³⁵ HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz*. Budapest: Zeneműkiadó 92. p.

³⁶ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II*. Budapest: Editio Musica 477. p.

³⁷ AUDEH, Aida, HAVELY, Nick (2012): *Dante in the Long Nineteenth Century*. New York: Oxford University Press 375. p.

³⁸ LISZT Ferenc: *Eine Symphonie zu Dantes Divina Commedia für großes Orchester und Sopran- und Alt-Chor*. Lipcse: Breitkopf und Härtel, IV. p.

³⁹ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II*. Budapest: Editio Musica 250. p.

⁴⁰ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II*. Budapest: Editio Musica 393. p.

⁴¹ HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz*. Budapest: Zeneműkiadó 90. p.

Az első tétel, az *Inferno* kiválóan tükrözi Liszt pokoli látomások kifejezéséhez való zseniális hajlamát. Alaphangneme – amint a Dante-szonátában is – a bizonyos pokoli d-moll, illetve ugyanúgy a tématranszformáció módszere biztosítja a hagyományostól eltérő, de a művet erős abroncsokkal egybetartó, organikus felépítést.⁴² Sejtelmesen indul,⁴³ a hangzás kísérteties. A 4/4-es Lento bevezetésben először haronák és kürtök írják le a pokol kapujának látomását. A deklamáló dallam fölött a partitúrában a szöveg is megjelenik: „*Per me si va...*” Mindegyik szövegi sorban megjelenik az ún. „*diabolus in musica*”, a sokáig ördögi hangköznek tartott bő kvart. Valamennyi alkalommal üstdobpergés koronázza, Dante poklának baljóslatú, vulkánmorajlását idézve. Innen a csellók és a nagybőgők vezetnek át a tétel expozíciójának kezdetéhez némi *accelerando* segítségével, amely után a teljes vonóskar hozza a tétel egyik fontos, háromütemes, kromatikusan ereszkedő, triolás témáját, mely Dante és Vergilius ereszkedését hivatott illusztrálni. Szünet nélkül ezt követően a fafűvők, vonósok és kürtök által megjelenik a második visszatérő elem, egy sóhaj-motívum gisz orgonapont fölött, mely feltehetően a szenvedők jajszavát jeleníti meg.

Az *Allegro frenetico* részben az ütem jelzése 2/2-é válik, ugyanakkor megismerkedünk az új, kétütemes, az előző sóhaj-motívumhoz hasonló témával, mely először ismételten az alaphangnemben, de egy sokkal tétovább d-mollban kerül megjelenítésre. A továbbiakban ezt a témát fejlesztgeti tovább fokozatosan. Ezt követően kerül terítékre, immár H-dúrban, az expozíció harmadik témája, amely egy ereszkedő, heroikus, kifejezetten olaszos jelleget idéző *staccato* dallam. A téma harmadik elhangzásakor némi lassítást ír elő a szerző, amelynek lecsengésébe Liszt alig hallhatóan belecsempészi az első témát is transzformált formában, a brácsák és a mélyvonósok szólamába. Érdekes egy pillantást vetnünk a téma harmadik megjelenésére, ugyanis f-mollba modulálja azt, ami H-dúrral szintén poláris viszonyban van, azaz az ördögi hangköz ismételten előbukkan. Az ebből kinövő kromatikus átvezetés azonban az első, ereszkedő téma feldolgozásába torkollik. Szünet nélkül követi a hirtelen, *lento*-ra való tempóváltás, melyben a trombiták, illetve rezek által ismételten megjelenik a bevezető mottója (a szöveget

⁴² HAMBURGER Klára (1980): *Liszt*. Budapest: Gondolat 199. p.

⁴³ HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz*. Budapest: Zeneműkiadó 94. p.

ismételten a kottába írja a szerző), de a vonósok kromatikus borzongását követő döbrent csendben mindössze az üstdob visszhangozza annak dallamát.

A lélegzetvételenyi szünet után a Pokol második körébe érkezünk. Francesca és Paolo hangját halljuk, akik tiltott szerelmük emléke miatt szenvednek. Ez a lírai középrész tökéletesen kontrasztál a tétel elsődlegesen megidézett hangulatával, azaz akár a tétel kidolgozási részének is tekinthető. A rész fisz-mollban, *Quasi andante* tempóban indul 5/4-ben, és tartalmazza a XIX. század egyik legfantáziadúsabbnak titulált hárfaszólómat, majd egy fájdalmas basszusklarinét recitativót hallunk. A hárfa egyrészt a pokol örvénylő szeleit idézi, másrészt a témát játszó angolkürt érzékeny kíséretével szolgál; ezt a szokatlan szinkombinációt Dante híres sorai ihlették: „*Nessun maggior dolore / Che ricordarsi del tempo felice / Nella miseria.*” („*Nincs semmi szomorúbb / Mint emlékezni a régi szép időre / nyomorban.*”)⁴⁴ Az *Andante amoroso*-tól a lüktetés merész 7/4-be vált. Érdekes, ahogyan Liszt motívumként váltja a sordino nélküli két hegedűt a sordinált *tuttival*, majd később a csellókat és kürtöket felelteti hasonló módon. A szerelmes álmodozásból a kürtök által megszólaltatott mottóval ránt vissza bennünket a pokoli környezetbe.

A *Tempo primo* félelmetes visszatérést hoz magával. Pizzicattok, trillák és az üstdobok szólója teszik ironikusan ördögivé. Gyakorlatilag egy diabolikus paródiája az expozíciónak, akár a nyolcadik és kilencedik kör borzalmait is szimbolizálhatja. Ebben a visszatérésnek tekinthető harmadik részben mindegyik már ismert téma megjelenik valamilyen formában. A végén a mottó is visszatér, immár a teljes zenekar ugyan üresen kongó, ám *più fortissimo* zengett kvintjein: „*Ki itt belépsz, hagyj fel minden reménnyel!*”

A második, Purgatórium tétel első része jeleníti meg Dante Purgatóriumát, a második rész pedig a Paradicsomot helyettesítő Magnificat-ot tartalmazza. Bár a nyomtatott partitúrában már nem találunk rá utalást, a kéziratára Liszt a következő alcímet írta: „*Vision*” (látomás).⁴⁵ A tétel valóban látomás jellegű és erejű, ennek atmoszféráját hozzák a hárfák és a vonósok felbontott akkordjai,

⁴⁴ BABITS Mihály (2013): *Dante komédiája*. Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 74. p.

⁴⁵ HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz*. Budapest: Zeneműkiadó 96. p.

illetve a fafúvók egyszerű témája, mellyel a tisztítótűzben üdvösségükre váró lelkek vergődésének panaszos muzsikáját szólaltatják meg.⁴⁶ Az Infernóból átvett témák miatt a tétel tartalmilag határozottan elkülönül Dante Purgatóriumától, hiszen szinte egyáltalán nem beazonosíthatóak az ihlető szöveg elemei. Wagner tetszését is a tétel várakozást megjelenítő alaphangulata nyerte el: „*Nem tudni, voltaképp kétségbeesés, vagy remény-e az, ami megszólal benne...*”⁴⁷

Alaphangneme D-dúr. Az első, természeti képet megjelenítő témát az oboa tolmácsolásában hallhatjuk sordinált vonósok kíséretében. Másodszori megjelenése a nápolyi Esz-dúrban szólal meg, amely után a vonósok és a fafúvók lírai hangú átvezetésének hirtelen h-mollja a meglepetés erejével hat. Itt jelenik meg két már ismert zenei anyag az első tételből: a sóhaj-motívum, majd a Francesca jelenet második felelgetős témája, ezúttal reneszánsz zenét idéző öltözetben. Kísértetiesen emlékeztet Wagner Tannhauserének nyitányára. Olyan mintha okkal vonna párhuzamot kettejük zenéje között, a kérdés az, hogy vajon itt nem-e Vergilius és Dante viszonyát állítja párhuzamba a szerző? Annak ellenére, hogy általában a Dante-szimfónia esetében a Pokol tételt tartjuk az izgalmasabbnak, véleményem szerint ez egy olyan interpretációs elem, mely továbblép a szöveg zenei értelmezésén. Komplexitása kiterjed irodalmi, zenei, kognitív és érzelmi alkotóelemekre is, ami miatt ezt a részletet emelném ki, mint a mű legfontosabb kinyilatkoztatását. Ebben az esetben a partitúrára írt eredeti ajánlásra egyáltalán nincs is szükség, hiszen a zene tartalmazza azt.

A továbbiakban a tétel *Lamentoso* tetőpontján egy fűga hangzik fel. Témája szintén ismert: a „*Nessun maggior dolore...*” dallamának transzformációjára épül. Hatalmas fokozás és merész modulációk jellemzik, végén pedig egy pillanatra mintha a pokol kapujának tematikus anyagát is idézné, két félkottányi szeletben a kürtök szólamában. Ezt a részt egy variált, rövidített visszatérés követi, melyben megszólal a Francesca-recitativo transzformációja is az első hegedűk szólamában, majd egy fanfáros, hárfákkal színezett

⁴⁶ HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz*. Budapest: Zeneműkiadó 96. p.

⁴⁷ BALOGH Csaba (2012): „*Hogy megértsd a jót, mit ott találtam...*” Dante ihlető ereje Liszt Ferenc művészetében. In: KULIN Ferenc (szerk.): *A géniusz kötelez. Tanulmányok Liszt Ferenc születésének 200. évfordulójára*. Budapest: Argumentum 68. p.

átvezetés, mely a 9/4-ben és 3/3-ban váltakozó Magnificat mennyei látomásának H-dúrjába vezet át. Liszt a himnusznak csak az első részét zenésítette meg. Alapja gregorián dallam maradt, melyet kétszólamú női kar és szoprán szóló énekel. Liszt eltökélt célja volt, hogy a kórust elválasztja a zenekartól és a karzatra helyezi.⁴⁸ Ennek igazából gyakorlatias okai is voltak, Liszt ugyanis tudta, hogy darabjai kényesek intonáció szempontjából, a kórus mellé helyezendő harmónium pedig támaszként szolgálhat az énekesek számára. Tudatában volt annak is, hogy valami egészen újat csinált, mert a schwerini zenekar zeneigazgatójához, Julius Schöffnerhez írott levelében felhívja a figyelmet a „modális” harmóniakra, főképp pedig az azokat alátámasztó, egészhangú skálára. Mindez fél évszázaddal azelőtt történt, hogy Debussy kisajátította volna azt a francia impresszionizmus nevében! Ez a bizonyos újdonság a záró „*Hosanna, halleluja*” szöveg alatti, gisztól lefelé haladó dúr-akkord sor. Mint már korábban elhangzott, a tételnek két különböző befejezése ismert. Egyik egy piú pianissimo, „lebegő” H-dúr kvartszextakkordon zár, másik pedig harsány fortissimo, rezekkel erősített alaphármason. A gyakorlat azt mutatja, a karmesterek ez utóbbit szokták leginkább mellőzni, és Wagner kérésének megfelelően inkább a légies befejezést választják.⁴⁹

Ami az ősbemutatót illeti, Liszt alig várta, hogy előadhassa a darabot, ezért kissé elhamarkodottan dönthetett a bemutató időpontjáról, pedig tanítványai figyelmeztették is a veszélyre.⁵⁰ A koncertet 1856. november 7-én tartották a drezdai királyi színházban, mindössze egyetlen próbát követően. „*Olyan bukás, amely csak Wagner Tannhäuserének párizsi bukásához fogható.*”- írta róla Hans von Büllow. A drezdai sajtó egy emberként fordult szembe Liszttel.⁵¹

A mű Prágában is elhangzott, szintén Liszt vezényletével 1858. március 11-én, ezúttal kitörő ovációt váltva ki a publikumból,⁵² *magyarországi bemutatója pedig* 1865. augusztus 17-én volt a Pesti Vigadóban. Liszt itt is maga vezényelt, ugyanakkor saját Rákóczi-

⁴⁸ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II.* Budapest: Editio Musica 305. p.

⁴⁹ HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz.* Budapest: Zeneműkiadó 97. p.

⁵⁰ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II.* Budapest: Editio Musica 462. p.

⁵¹ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II.* Budapest: Editio Musica 463. p.

⁵² WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc II.* Budapest: Editio Musica 285. p.

induló feldolgozásának is ekkor volt a premierje.⁵³ A zenekart barátai is erősítették: Erkel Sándor tam-tamon, Mosonyi Mihály nagybőgőn, Huber Károly hegedűn játszott. A pesti közönség az ámulattól szinte szóhoz sem jutott: „*A mű háborzongató, a hangszerezés merész és monumentális*”⁵⁴ Legközelebb Rómában, a ma már nem létező Sala Dante avatásán hangzott fel a szimfónia 1866. február 26-án.⁵⁵ Ez alkalomból a zeneszerzőnek Domenico Venturini írt két szonettet „Dante e Liszt” címmel, kifejezetten erre az alkalomra.⁵⁶ Liszt a római bemutató után Párizsba utazott, ahol szintén lehetősége nyílt a szimfónia népszerűsítésére: Gustav Doré, a szintén jelentős Dante-illusztrátor estélyén május 11-én *Saint-Saëns közreműködésével zongorán adta elő a darabot.*⁵⁷ *A Dante-szimfóniát* Liszt életében egy további 1881-es római hangversenyt kivéve többször nem mutatták be.

ÖSSZEFOGLALÁS

Lisztet élete során megszámlálhatatlan alkalommal érték különböző vádaskodások, melyekkel munkásságának jelentőségét próbálták elbagatellizálni. A már letisztult stílusú, idős Liszt harmóniai is elbizonytalaníthattak sokakat, hiszen meglehetősen szokatlan együtthangzásokat hoztak. El kell telnie majd ötven évnek, mire őt Bartók akadémiai székfoglalójában megvédi:

„Liszt egész gondolkodásának, világnézetének legpontosabb tükrét magában műveiben találhatjuk. Optimizmusát legjobban azok a Verklärung-szerű vagy diadalmas zárórészek fejezik ki, amelyek számos nagyobb szabású művében megvannak. Hogy korát, a romantikus XIX. századot minden javával, minden túlzásával nem tagadta meg, az emberileg nagyon is érthető. Ebből származik a szónoki pátoz túltengése; ebből magyarázhatók bizonyos, a polgári

⁵³ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc III.* Budapest: Editio Musica 102. p.

⁵⁴ LEGÁNY Dezső: *Ferenc Liszt and His Country. 1869-1873.* Vinkeveen: Franz Liszt Kring 33. p.

⁵⁵ WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc III.* Budapest: Editio Musica 52. p.

⁵⁶ KOVÁCS Imre (2005): *Peter Cornelius Dante-mennyezetfreskó vázlatának galvanoplasztikai másolata a budapesti Liszt-hagyatékban.* In: *Ars Hungarica* 2005. 2. sz. 324. p.

⁵⁷ KOVÁCS Imre (2005): *Peter Cornelius Dante-mennyezetfreskó vázlatának galvanoplasztikai másolata a budapesti Liszt-hagyatékban.* In: *Ars Hungarica* 2005. 2. sz. 32. p.

közönség számára tett engedmények, meg legjelentékenyebb műveiben is. Ismételten mondom: akik csak ezeket a fogyatkozásokat pécézik ki, — és ilyen még ma is a zenekedvelők egy része — azok nem látnak rajtok túl a lényegig. Már pedig pártatlan értékelés a lényeg megismerése nélkül elképzelhetetlen.”⁵⁸

Téves a nézet, hogy csupán Wagner egyik csatlósa lenne. Liszt a Dante-szimfóniában számot ad saját zeneszerzői eredményeiről, összefoglalja őket, ugyanakkor merész kísérleteivel utat mutat azoknak, akik szellemiségéből, írásai, pedagógiai munkája nyomán mernek dacolni a konvenciókkal. Hatása Schönbergen keresztül a hatvanas évek zenei avantgárdján keresztül mind a mai napi érvényesül,⁵⁹ ugyanakkor rámutat arra, hogy hiába szeretünk a zenetörténetben is mindent kronológiai sorrendben kategorizálni, a XIX. században már bőven jelen van a XX. század zenéje. Jelentősége az irodalmi elemek megjelenését illetően is zenetörténeti fontosságú, hiszen ezek által megteremti Berlioz francia és Wagner német romantikájának szintézisét saját életművében⁶⁰. A Dante-szimfóniában is, miként más műveiben is, Liszt a tradicionális formák sajátos továbbfejlesztésével egyéni megoldásokhoz jutott el, melyek ugyan nem elsődlegesen a szövegi tartalmat helyezik előtérbe, bennük mégis érvényesül az általa definiált programzene műfajának minden követelménye.

⁵⁸ BARTÓK Béla *székfoglalójának kivonata*. (1936) In Akadémiai értesítő 43. kötet 30. p.

⁵⁹ DAHLHAUS, Carl (2011): Liszt, Schönberg és a nagyforma. A „többtételesség az egytételességben” elve. In. Magyar Zene 2011. 3. sz. 249-261. p.

⁶⁰ ALTENBURG, Detlef (1994): *Franz Liszt and the Legacy of the Classical Era*. In: 19th-Century Music 1994. 18/1. 46-63. p.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ALTENBURG, Detlef (1994): *Franz Liszt and the Legacy of the Classical Era*. In: 19th-Century Music 1994. 18/1. 46-63. p.
- ALTENBURG, Detlef (2013): *Liszt and the Spirit of Weimar*. In: Studia Musicologica 2013. 54/2. 165-176. p.
- AUDEH, Aida, HAVELY, Nick (2012): *Dante in the Long Nineteenth Century*. New York: Oxford University Press
- BABITS Mihály (2013): *Dante komédiája*. Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület
<http://mek.oszk.hu/11800/11876/pdf/11876.pdf> [2015.08.15.]
- BALOGH Csaba (2012): „Hogy megértsd a jót, mit ott találtam...” *Dante ihlető ereje Liszt Ferenc művészetében*. In: KULIN Ferenc (szerk.): *A géniusz kötelez. Tanulmányok Liszt Ferenc születésének 200. évfordulójára*. Budapest: Argumentum 45-71. p.
- BÁRDOS Lajos (1976): *Liszt Ferenc, a jövő zenésze*. Budapest: Akadémiai Kiadó
- BARTÓK Béla *székfoglalójának kivonata*. (1936) In: Akadémiai értesítő 43. kötet
- BOGOLY József Ágoston (2011): *Liszt Ferenc heurisztikája*. In: Magyar Tudomány 2011. 12. sz. 1508-1503.p.
- DAHLHAUS, Carl (2011): *Liszt, Schönberg és a nagyforma. A „többtételesség az egytételességekben” elve*. In. Magyar Zene 2011. 3. sz. 249-261. p.
- DALOS Anna (2012): *Liszt és a művészetek*. In: Muzsika 2012. 1. sz.
http://www.muzsikalendarium.hu/muzsika/index.php?area=article&id_article=3400 [2015.09.08.]
- DOBÁK Pál (1998): *A romantikus zene története*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó
- DOMBINÉ KEMÉNY Erzsébet (2015): *Dante hatása a 19. századi zenében*. In: MÁTÉ Zsuzsanna (szerk.): *Dante 750. Kiállítás és tudományos emlékülés*. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó
- ECKHARDT Mária (1989): *Liszt Ferenc válogatott levelei (1824-1861)*. Budapest: Zeneműkiadó
- EŐSZE László (1980): *119 római Liszt-dokumentum*. Budapest: Zeneműkiadó

- HAMBURGER Klára (1980): *Liszt*. Budapest: Gondolat
- HAMBURGER Klára (1985): *Liszt Ferenc: Dante-szimfónia S 109, R*. In KROÓ György (szerk.)(1985): *A hét zeneműve*. Budapest: Zeneműkiadó
- HAMBURGER Klára (1986): *Liszt kalauz*. Budapest: Zeneműkiadó
- KELEMEN János (2002): *A filozófus Dante. Művészet- és nyelvelméleti expedíciók*. Budapest: Atlantisz
- KOVÁCS Imre (2005): *Peter Cornelius Dante-mennyezetfreskó vázlatának galvanoplasztikai másolata a budapesti Liszt-hagyatékban*. In: *Ars Hungarica* 2005. 2. sz. <http://epa.oszk.hu/01600/01615/00002/pdf/315-330.pdf>
[2015.09.09.]
- LEGÁNY Dezső: *Ferenc Liszt and His Country. 1869-1873*. Vinkeveen: Franz Liszt Kring
- LISZT Ferenc: *Eine Symphonie zu Dantes Divina Commedia für großes Orchester und Sopran- und Alt-Chor*. Lipcse: Breitkopf und Härtel
- ORSELLI, Cesare (1986): *A madrigál és a velencei iskola*. Budapest: Zeneműkiadó
- ORSELLI, Cesare (1986): *Az opera születése*. Budapest: Zeneműkiadó
- SCHONBERG, Harold C. (1998): *A nagy zeneszerzők élete*. Budapest: Európa
- SZABÓ Tibor (2003): *Megkezdett öröklét. Dante a XX. századi Magyarországon*. Budapest: Balassi
- WALKER, Alan (2003): *Liszt Ferenc I-III*. Budapest: Editio Musica

A pályamunka az SZTE JGYPK Művészeti, Művészetpedagógiai és Művészetközvetítő szakkollégiumának Dante750 pályázatán, valamint 2015-ben az SZTE JGYPK Művészeti Diákköri Konferencián I. helyezést ért el.

KISPÁL RICHÁRD

(SZTE JGYPK Alkalmazott Társadalomismereti és
Kisebbségpolitikai Intézet)
témavezető: Kiss Mária Rita

Hová tűntek a németjeink? A magyarországi német kisebbség története és kálváriája a XX. században

Absztrakt

A XX. századi Közép-európai események és traumák, amelyeket Trianon is megtestesít, nem csak a Kárpát-medencei magyarságot sújtották, hanem a vele évszázadok óta együtt élő német anyanyelvű, ugyanakkor kevert identitású német közösséget is. 1920-ban a területi elcsatolásokat követően a trianoni Magyarország legnagyobb nemzetisége a németiség volt a maga fél milliós tömegével (a lakosság 6,9 %-a), amely létszám az 1946-os kitelepítése után 250 000 főre, illetve drasztikusabb becslések szerint 200 000 főre csökkent. A veszteség óriási, azonban méltatlanul kevés figyelmet szentelt neki a közvélemény és a történetírás. A magyarországi és Közép-európai német-kérdés többszintű problémát testesít meg, nemcsak történelmi, de politikai és erkölcsi vonzata is van, példaértékűsége ezért is jelentős.

A következő tanulmány célja nem egyszerűen történelmi szinten bemutatni a magyarországi németek XX. századi kálváriáját, sokkal inkább feltárni az azt övező politikumot és megtalálni azon okokat, amelyek a legradikálisabb megoldáshoz, a kitelepítéshez vezettek.

Egy történelmi eseményt több évtized távlatból az utókor már csak értékelni tud, ugyanakkor számos tanulság vonható le, amelyekből kiindulva napjaink társadalmi válságaira is konstruktív válasz adható. A mai kor embere számára a II. világháborút követő „etnikai megoldások”, mint a németiség kitelepítése, elrettentésként kell, hogy szolgáljanak. Ezen okokból a hipotézis lényege abban áll, hogy milyen hibákat követtek el a térség államai 1919 és 1948-49

között, amely gyakorlatnak a vonásai egyes szintereken (kisebbség- és nemzetpolitikában) napjainkban is jelen vannak.

Kulcsszavak: *német kisebbség, kisebbségpolitika, kollektív bűnösség, kitelepítés*

Prológus

A XX. századi Közép-európai események és traumák, amelyeket a trianoni békeszerződés is megtestesít, nem csak a Kárpát-medencei magyarságot sújtották, hanem a vele évszázadok óta együtt élő német anyanyelvű, ugyanakkor kevert identitású német közösséget is. 1920-ban a területi elcsatolásokat követően a trianoni Magyarország legnagyobb nemzetisége a németiség volt a maga fél milliós tömegével¹ (a lakosság 6,9 %-a), amely létszám az 1946-os kitelepítése után 250 000 fő körülire, illetve drasztikusabb becslések szerint 200 000 főre apadt². A veszteség óriási, azonban méltatlanul kevés figyelmet szentelt neki a közvélemény és a történetírás. Napjainkban, túllépve a Trianon okozta anakronisztikus hatású érzelmeken, józan ésszel érdemes vizsgálni a tragédia okait, amit a legjobban egy-egy „szenvető fél” (nemzetiség) története és nemzeti karakterisztikája képes feltárni. A magyarországi németeknél továbbá fontos szerepet játszott a német politika, azaz az anyaállamhoz és a nácizmushoz való viszony, amely '45 után fő vád volt a kitelepítésnél. A magyarországi és Közép-európai német-kérdés többszintű problémát testesít meg, nemcsak történelmi, de politikai és erkölcsi vonzata is van, példaértékűsége ezért is jelentős.

A következő tanulmány célja nem egyszerűen történelmi szinten bemutatni a magyarországi németek XX. századi kálváriáját, sokkal inkább feltárni az azt övező politikumot és megtalálni azon okokat, amelyek a legradikálisabb megoldáshoz, a kitelepítéshez vezettek. A kutatás során módszertanilag meghatározó elem volt a vonatkozó magyar nyelvű szakirodalom másodelemzése, illetve német nyelvű források vizsgálata. A tanulmány alapjait kisebbségi német politikusok beszédei, írásai és nem utolsósorban a magyar

¹ ROMSICS IGNÁC: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó, 2010, Budapest.

² 1949-es népszámlálások szerint 22 000 német élt Magyarországon, ugyanakkor sokan a kitelepítéstől tartva nem merték bevallani, hogy németek, ezért a létszámuk minimálisan is 150-190 000 főre becsülhető.

politikai elit álláspontjai adják. Továbbá elengedhetetlen forrásként szolgáltak a népszámlálási, demográfiai és etnikai-földrajzi adatok (1900, 1910, 1921, 1931, 1941, 1949, 2001 és 2011. évi), amelyek élesítik a képet a német közösségről.

Egy történelmi eseményt több évtized távlatból az utókor már csak értékelni tud, ugyanakkor számos tanulság vonható le, amelyekből kiindulva napjaink társadalmi kihívásaira is konstruktív válasz adható. A mai kor embere számára a II. világháborút követő „etnikai megoldások”, mint a németség kitelepítése, elrettentésként kell, hogy szolgáljanak. Ezen okokból az előzetes hipotézis lényege abban áll, hogy milyen hibákat követtek el a térség államai és a többséget alkotó nemzetei 1919 és 1948-49 között, amely gyakorlatnak a vonásai egyes szintereken (kisebbség- és nemzetpolitikában) napjainkban is jelen vannak, legyen az egy diszkriminatív nyelvtörvény, illetőleg asszimilációt elősegítő intézkedések.

I. A német kisebbség Magyarországon 1920 és 1945 között

A trianoni határokon belül a korábbi viszonyoktól eltérően Magyarország mondhatni „homogén” állammá vált, lakosságának 10%-a maradt „csak” nemzetiség – amelyet döntően az 550 000 fős németség és a közel 150-200 000 fős szlovákság tett ki³. Mivel az elcsatolások következtében „tömb-német” területek is a környező államok impériuma alá kerültek (szászok, bácskai németek, Burgenland), így a trianoni Magyarországon maradt németek diaszpórikusan helyezkedtek el: 11 %-ban éltek Nyugat-Dunántúlon (Sopron, Moson és Vas-vármegyék), 40 %-ban Veszprém, Fejér, Komárom-Esztergom és Pest-vármegyének egy részén, 35 %-uk Délkelet-Dunántúlon (Tolna, Baranya és Somogy-vármegye), végül 6 %-ban Bács-Bodrog-vármegyében és Pest-vármegye déli részein⁴. Továbbá a németség elszórtan jelen volt az ország számos

³ A zsidóság ezen összehasonlításban nem számít nemzetiségnek, a kor közvéleménye és elitje vallási felekezeti szinten tartotta számon. Változást a zsidótörvények hoztak eme tematikában.

⁴ TILKOVSKY LÓRÁNT: Német nemzetiség magyar hazafiság. JPTE TK Kiadói Iroda, Pécs, 1997. 37.o.

nagyvárosában, kiváltképp a fővárosban⁵ is. Fontos tény, hogy a két világháború közötti évtizedekben felgyorsult a századfordulón megkezdődött asszimiláció, amely betudható a vegyes lakosság körülményeinek, a népek közötti interakciónak, valamint az oktatási rendszer átalakításának is (tisztán nemzetiségi oktatás csak a német kisebbség által lakott településeken zajlott, az úgy nevezett „A”-típusú iskolákban).

E folyamatok következtében 1930-ra az 1920-ban még 550 000 (6,9 %) fős közösség létszáma 477 000 (5,5 %) főre csökkent. Vármegye szinten a németiség legnagyobb arányban Baranya (34,7 %), Bács-Bodrog (25,7 %) és Tolna-vármegyében (24,8 %) volt jelen, míg a városok közül Sopronban 41,6 %, Kőszegen 19,8 %, valamint Magyaróvárott 14 % volt német. E tendencia is mutatja, hogy a trianoni Magyarország németiségének nagy része falvakban és kisebb városokban élt (83 %). Fontos mutató, hogy a magyarországi németiség 66 %-a élt német többségű településeken, amely 316 505 főt jelentett, míg 105 000 fő más nemzetiséggel, főleg a magyarral elkeveredve élt, kisebbségben (főképp ez a lakosság volt kitéve az asszimilációnak, a kultúravesztésnek is). Érdekes egy gondolatban kitérni a korszak németiségének a kétnyelvűségére is, amelyet bizonyít azon adat, miszerint 1920-ban a németek 64,7 %-a, míg 1930-ban már 70,5 %-a magyarul is tudott (337 443 fő), ez pedig a későbbiekben ugyancsak az asszimiláció irányába mozdította el, főleg 1945 után az országban megmaradt németeket.

1920-ban a magyarság többségbe kerülése, ami a XVI. század óta nem volt jellemző, hovatovább a kisebbségek összlakosságbeli arányának drasztikus csökkenése új helyzetet teremtett a kisebbségpolitikában és érdekérvényesítésben. Relatív nagy létszámának és részben történelmi hagyományainak köszönhetően a németek a világháború után önszerveződésbe kezdtek, 1924. augusztus 3.-án megalapították a Magyarországi Német Népművelődési Egyesületet (MNNE, Volksbindungsverein), amelynek elnöke a liberális politikai elveket magáénak valló Gratz

⁵ Budapesten a németiség jelenlétének történelmi hagyománya volt: a várost 1850-ben még döntően német többség lakta (86 ezer fő, 54,5 %), amely arány a főváros kiépítésével fokozatosan csökkent. 1900-ban még 102 000 német lakta a várost, míg 1920-ban már csak 87 000 fő. A II. világháborút követően az egykor virágzó közösségből mindössze 3 000 ember vallotta magát budapesti németnek.

Gusztáv⁶ volt. *„A Magyarországi Német Népművelődési Egyesületet az jellemezte, hogy a Deutsch-Ungartum felfogás talaján állt, amely az öröklött német mivolt és a magyar környezet által kialakított lelkiség összhangját, a hazához és a németiséghez való egyforma hűséget hirdette, és egységes szervezetbe foglalta a nemzetiségi öntudat terén meglehetősen differenciált németiséget.”*⁷

A korabeli magyar kisebbségpolitikára jellemző volt a kisebbségi kultúra, főleg a német, részleges támogatása és az anyanyelvi oktatás biztosítása a kötelező magyar nyelv mellett. A célja a kormánynak ezen intézkedésekkel az volt, hogy a nemzetközi politikában kedvező képet alakítson ki magáról, ezáltal a határon túli magyarok helyzetét segítve és az igazságosnak vélt etnikai revíziót elérje. A Bethlen-kormány által 1923-ban megalkotott oktatási rendelet keretében, az úgy nevezett B-típusú népiskolákban, lehetőséget adtak a nemzetiségi tanulóknak a magyar és saját anyanyelvük tanulására, amely jogkör a későbbi reformok⁸ során szélesedett. Ugyanakkor szólni kell a magyar politika korlátozó intézkedéseiről is, mint a Numerus Claususról, ami nem csak a zsidóság, de a németiség társadalmi pozícióit is gyengítette, „leszabályozta”.

A magyar politikai elitnek nem volt érdeke, hogy a németiség politikailag megszervezze önmagát, elegendőnek látta a kulturális jogok biztosítását. Zárójelben meg kell jegyezni, hogy a német politikai elit tagjai a kormányban és a magyar parlamentben is jelen voltak sajátos identitásuk révén, illetve nemzetiségi miniszterük is volt német „kabinettel”, tanácsadócsoporttal, akiknek panaszait eljuttathatták. Magyarországon a két világháború között, főképp a szórványban élés és a különböző felekezetekhez való tartozás miatt, nem alakult ki a Szudéta-német Párthoz hasonló német pártpolitikai szerveződés, amely az országos politikában is meghatározó erővé

⁶ Német származású politikus, író, szakember, a két világháború közötti időszakban a magyarországi németiség kulturális és közéleti megszervezője. A Magyarországi Német Népművelődési Egyesületnek alapítója és elnöke.

⁷ DR. SOMOGYI ORSOLYA: A magyarországi németiség kulturális egyesületeinek rendszere a két világháború között Pilisvörösváron. (elérhető: http://epa.oszk.hu/01300/01339/00006/TLaR_2006-06.html)

⁸ 1935. december: nemzetiségi iskolarendeletről a B-típusú népiskolák alakításáról rendelkezik a kormány. Változást hozott az I. és a II. bécsi döntés következtében visszatérő területek magyaránú kisebbségi színeze is, amelynek következtében az iskolahálózatot át kellett alakítani, visszatérve az 1868-as felosztásra.

válhatott volna. E vonás mellett említést kell tenni a német-magyar sorsközösség tudat politikai-befolyásoló erejéről, illetve a németiség részleges nyelvi és kulturális asszimilációjáról, tehát a magyar közélet testébe való betagozódásáról is.

Adolf Hitler hatalomra jutását követően a harmadik utas politikai mozgalmak (Szabó Dezső, Bajcsy-Zsilinszky Endre) és meghatározó gondolkodók, illetve az Egységes Párt konzervatív szárnyát alkotó tradicionális elit (Bethlen István: „*a magyarországi németek könnyen felőrlődhetnek a két malomkő között*”⁹, Teleki Pál) egyre jobban tartott a német befolyástól, amit a hazai németekben látens módon megvalósulni láttak. Ezen mérsékelt csoportok elsősorban Németország és befolyásának ellenzői voltak, közvetve pedig a német kisebbség asszimilációját tartották előrevetőnek. A németellenesség okai közé sorolható továbbá a pozíciófétés és az anyagi „irigység” is. A gazdasági világválságot a svábok kevésbé sínylették meg, így életszínvonaluk jelentősen a középosztályhoz közeledett, olykor meg is haladta azt. Illyés Gyula 1933-ban megírt *Pusztulás*¹⁰ című baranyai útirajzában a következőképp vélekedett a német kisebbségről és térnyerésüknek társadalmi okairól: „*Pusztul a magyarság, pusztít az egyke, tért hódít a németiség, a nép vezetői - beleértve az értelmiséget is - tétlenül nézik a nemzet döntő részét kitevő parasztság pusztulását, a nemzet felbomlásának szinte feltartóztathatatlan folyamatát.*”¹¹ Illyés útirajza nem feltétlen a dunántúli svábok ellen irányult, sokkal inkább a parasztság tarthatatlanul romló egzisztenciális helyzetére igyekezett felhívni a figyelmet. A politika ezt az üzenetet másképp használta fel, félreértelmezve a valóságot és elterelve a figyelmet a létező

⁹ Bethlen István beszédei, 1940

¹⁰ ILLYÉS GYULA: Pusztulás, 1933. „*Új ház nem igen épül, de évente törvényszerű pontossággal mégis tanyát ver három-négy német család. A szomszédos falvakból költöznek be, de tart még a beszivárgás erre a vidékre külföldről is. Egész családok húzódnak át Szerbiából és a Bánságból. Szorgalmas, törekvő és kisigényű népek, öntudatosak és gerincesek. Megvesznek egy-egy roskadozó házat, valamelyes földet, aztán bevonulnak, apraja-nagyja egy-egy fénylő kapával. Ez mindenük, de mire a gyerekek felnőnek, kész három-négy új raj, mely aztán szintén elvégzi a magáét, hősköteménybe illő hősiességgel. Neheztelhetünk rájuk? Én bámulom őket, látom, amit maguk sem látnak: megannyi rezdülése egy hatalmas erőnek, mely szemünk előtt fűr, turkál, veti a földszintre vakondok-házait a határban és foglal új s új kolóniát.*”

¹¹ KISS MÁRIA RITA: Az ellenzéki politikai ideológiai irányzatok átalakulása a harmincas években

társadalmi problémáról – beállítva a németeket offenzív, a magyarokat kihasználó, népként.

A korszellem nem csak a magyar elitre volt hatással, a sovinizmus és a nacionalizmus a németiség körében is táptalajra lelt. A német kisebbségi elit radikálisabb körei egyöntetűen elutasították az asszimilációt, a '30-as évekre pedig egyre inkább hangoztatta, hogy a német népközösséghez, az úgynevezett *deutsche Volksgemeinschaft*hoz tartozik, ami erősítette a vele szemben kialakuló magyar sovinizmust is. Adolf Hitler hatalomra jutása után a magyarországi németek egy része úgy érezte, hogy érdekeit a náciizmus védi (német-német sorsközösség), vele szemben azonban egy a magyar államhoz lojális tömb is körvonalazódott (német-magyar sorsközösség). A birodalmi német politika igyekezett kihasználni minden lehetőséget arra, hogy befolyását növelje a térségben, ezért gyakori volt Magyarországgal szemben a vád, hogy a német kisebbség asszimilációját elősegítő politikát folytat, amit még a szudéta-német vezető, Konrad Henlein, is próbált kijelentéseivel alátámasztani. Henlein szavaival „*a németiség magyarbarátsága attól függ, hogy mennyire elégedett a trianoni Magyarország területén élő németiség*”, emellett úgy vélte, hogy „*(a magyarországi) németiségnek bizonyos panaszai vannak, amit minél hamarabb orvosolni kell*”¹².

A '30-as évek végén Gratz Gusztáv, az MNNE elnöke, volt az összekötő kapocs a magyar politika és a német kisebbség között. Gratz célja az oktatás és kulturális jogok biztosítása és kiterjesztése volt, vele szemben azonban a náciizmus hatásai következtében szerveződni kezdett egy radikális irányvonal, amely politikai jogokat és autonómiát követelt. Változást az 1938. március 12-13-i Anschluss hozott, minek következtében Magyarország határos lett a Német Birodalommal, ami az ország belpolitikájára és nemzetiségi politikájára is hatást gyakorolt. 1938-ban Gratz Gusztáv a következő memorandumot intézte Darányi Kálmán miniszterelnök felé: „*Mindettől eltekintve pedig az a meggyőződésem, hogyha a dolgok úgy haladnak, mint eddig, akkor a túlzó elemek rövid időn belül magukkal fogják ragadni az egész magyarországi németiséget. (...) A*

¹² MOLNÁR IMRE: 78.o.

kérdés, amelyre feleletet kell találni az, hogy mit kellene tenni a német mozgalomnak helyes mederben való visszaterelésére."¹³

1938. november 26-án Basch Ferenc¹⁴ vezetésével megalakult szudéta-német mintára a Magyarországi Németek Népi Szövetsége (Volksbund der Deutschen in Ungarn), amely nyílt váltást jelentett a német közösség többségi nemzethez való viszonyában. A szervezet nem volt példátlan, már korábban, 1936-ban, megalakult „elődje”, a Volksdeutsche Kameradschaft. A Volksbund megalakulásával párhuzamosan Gratz lemondott tisztségéről és visszavonult a politikától, mivel céljaiban és autonómiatervében jelentős eltérések voltak, illetve a szélsőséges szervezet által képviselt utat járhatatlannak tartotta. Basch a következőképp vélekedett a magyar kisebbségpolitikáról a Volksbund megalakulása után: *"Az elmúlt évben gyakran volt alkalmam idehaza és külföldön magyar politikusokkal beszélgetni. Eme őszinte beszélgetések során nem találtam közöttük senkit, aki végül be ne ismerte volna, hogy a német kérdés kezelésében alapvető változásoknak kell beállniuk Magyarországon."*¹⁵

A II. világháború kitörésével Hitler a közép-európai „népforgácsok” egyesítésére kidolgozott egy újabb koncepciót, amelynek lényege abban állt, hogy a Kárpát-medencei és a szudéta-németeket¹⁶ a megszállt lengyel területekre kell telepíteni kolonistaként, kiterjesztve így mesterségesen a „német életeret”. Egy 1939. szeptemberi jelentés tükrözi a magyarországi németek és a birodalmi érdekek szembenállását: *„Mondhatni, hogy az itteni svábság 90 %-a hallani sem akar a Németországba való áttelepítésről, és mostmár nyíltan, sőt fokozott mértékben hangoztatják, ők nem mennek, mert Magyarországon mindenük*

¹³ Gratz Gusztáv memoranduma Darányi Kálmán miniszterelnökhöz a Huss-Basch-féle mozgalom megfékezésének belpolitikai okokból tapasztalt akadályairól (elérhető: http://dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/H_19370900-1.pdf)

¹⁴ Német kisebbségi politikus, a magyarországi Volksbund vezetője, a nemzetiszocializmus híve.

¹⁵ NORBERT SPANNENBERGER: A Volksbund: Egy népcsoport nemzetiszocialista szervezete vagy emancipációs kisebbségi egyesület? Forrás: Günser Zeitung, 1938. november 27.

(elérhető: http://web.archive.org/web/20100115231356/http://www.aetas.hu/2000_4/2000-4-04.htm)

¹⁶ A szudéta-németeknek Hitler kétféle koncepciót dolgozott ki: Csehországban döntő többségbe kerülni és elnyomni a cseheket, vagy a lengyel területeket kolonizálni.

*megvan, sőt jólétben élnek.*¹⁷ A magyarországi német közösség a hitleri koncepciót¹⁸ igaz elutasította, de az államtól a Volksbundnak birodalmi hátszéllel sikerült újabb engedményeket kicsikarnia az oktatásban (saját kezelésű népiskoláik¹⁹ lehettek), illetve a németséget kizárólagosan képviselő szervezetté nyilvánította magát. A világháború előrehaladtával a Volksbund epigonként követte a náci pártot, megalapították a Deutsche Jugendet, illetve az ideológiát éltető nő- és diákszervezeteket alakítottak ki, '44. március 19. után pedig teljesen alárendelődött a hitleri politikának.

Hitler az 1940-es évre végül letett a magyarországi és a romániai németek kitelepítéséről, mivel olyannyira instabilnak ítélte meg e két ország politikai elitjét és kormányát, hogy jobbnak látta „rendfenntartóként” és informátorként, úgy nevezett „ötödik hadoszlopként” helyükön hagyni őket.

Nagyobb problémát jelentett az ország szuverenitásába való beavatkozás, miként Hitler többször, számszerűen háromszor önkéntes, majd kötelező toborzást kért, illetve követelt az SS-be és a Wehrmachtba, először 20 000 főben meghatározva. A kezdetben „lelkes” önkéntesek elfogyása után és a német megszállás bekövetkeztével 1944-től kényszertoborzásokat tartottak a német hadsereg hiányának kompenzálására. A toborzások alatt mintegy 60-80 000 németet szállítottak el a frontra akarattuk ellenére, illetve telepítettek át a birodalomba. Kezdetben a magyar állam az önkéntesektől megvonta a magyar állampolgárságot, de a kényszerű toborzások bekövetkeztével szigorított az állampolgárság elvesztésének a feltételein, így a kényszerítettek megtarthatták azt.

1942. február 25-én a tolna megyei Bonyhádon Gratz Gusztáv vezetésével, a náci befolyással szemben és a magyar kormány támogatásával²⁰, megalakult a németek körében a Hűségmozgalom²¹, amely a magyar állam mellett való kitartást és a

¹⁷ VITÁRI ZSOLT: A népi németek áttelepítése Németországba.

¹⁸ Hitler 1940-ig tartotta álláspontját, miszerint ki kell telepíteni a magyar, a román és a szerb területeken élő németeket, ezután 5. hadoszlop szerepet szánt nekik.

¹⁹ Összesen 17 népiskola, 3 polgári iskola, valamint 2 gimnázium.

²⁰ Éles feszültségek voltak a Volksbund és a magyar állam között (különösen Teleki és Kállay idejében). Basch állandóan „panaszkodott” Berlinnek – Berlinnek viszont fontosabb a magyar kormánnyal való együttműködés, így komolyabb lépést nem tettek.

²¹ „Mit Treue zum Vaterland” – „Hűséggel a hazához!”. Forrás: Magyar Katolikus Lexikon

magyarországi német identitást helyezte előtérbe. Jelmondatuk: *Hűség Istenhez, hűség a magyar hazához, hűség a népiséghez*. Azon németeket várták soraikba, akik nem kívántak a Wehrmacht tagjai lenni, azt vallották, hogy ők igaz német ajkúak, de magyar érzelműek, hívek a hazához, és ragaszkodnak kereszténységükhöz. „*A mozgalom a hazai német nép egy részének lelkéből pattant ki, minden külső beavatkozás nélkül. Ebben van óriási értéke és jelentősége. Azok a népelemek termelték ki, akik az agitátorok erőszakos és magyargyűlöletet szító propagandája ellenére hűek maradtak a haza és a nemzet fogalmához és a magyarsággal való régi testvéri viszony fenntartásához.*”²² – fogalmaz egy 1943-ban kiadott felhívásban a Hűségmozgalom. A szervezet akár még a népiskolákról való lemondás árán is hű volt Magyarországhoz, azonban a német megszállás után a Sztójay-kormány betiltatta, Gratzot és vezetőit internálta. 1944 tavaszán a Hűségmozgalom taglétszáma 18-25 000 főre volt tehető, míg a Volksbundé ekkor még elérte a 250 000 főt. A nyílt szembeszállás a náci érzületű németekkel szemben azért példaértékű a hazai németek részéről, mivel nem csak a megszálló hatalomnak mondtak ellent, hanem saját honfitársaiknak, nemzetársaiknak is. Eme ismeretek tükrében kell vizsgálni a kitelepítést és annak körülményeit.

II. A kitelepítés²³

A vesztes világháború következtében benyomuló szovjet csapatok magyarországi jelenléte és az új politikai elit körvonalazódása, illetve a közvélemény német-és háború ellenessége a megmaradt hazai német kisebbséggel szembeni magatartásban öltött testet. A baloldali értékrendű erők, hasonlóan a szomszédos országoknál bevett gyakorlathoz, '45-től kisebbségükhöz úgy viszonyultak, hogy az (a németiség) eljátszotta jogait és kollektíven felelős a II. világháború alatti cselekedeteiért. A következő három idézet alátámasztja, hogy a németek megítélése a magyar társadalomban és politikában rendkívül szélsőséges, a világháború után főképp elutasító és kirekesztő volt. A népi írókhoz tartozó

²² ERDÉSZ ÁDÁM: Hűséggel a hazához

²³ Die Vertreibung – A magyarországi németek kitelepítésének jogi alapjai és előzményei. Forrás: ungarndeutsche.de

Kovács Imre (Nemzeti Parasztpárt elnökhelyettese is) 1945 áprilisában a magyar közhangulatot tükröző szavaiban az alábbi módon vélekedett a német kisebbségről, stigmatizáló jelzőket használva „volksbundistáknak” nevezve őket²⁴: *„A svábság egy batyuval jött ide, egy batyuval is menjen. A svábok önmagukat szakították ki az ország testéből, minden tettükkel azt bizonyították, hogy együtt éreznek a hitleri Németországgal. Most hát osztozzanak Németország sorsában. A svábokat ki fogjuk telepíteni. Távozzanak! Az nem lehet, hogy a legjobb földeket Volksbund-tagok foglalják el”*²⁵. A *Szabad Nép*, tükrözve az új, a Horthy-korszakkal szakító baloldali politika álláspontját, 1945 tavaszán már a kollektív bűnösség vádjával illette a Magyarországon maradt németeket. A következő cikk jelent meg róluk a napilapban: *„A sváb hazaárulók a magyar nép ellen elkövetett bűneikre most, ebben a világháborúban tették fel a koronát. Szemérmetlen nyíltsággal tagadták meg ezt az országot, öltöztek náci egyenruhába, szervezkedtek Volksbundokba. A magyarság biztosította szabadságukat, ők segítettek eltiporni a magyar nép szabadságát.”*²⁶ Eckhardt Tibor, a kisgazdamozgalom emblemikus figurája, némileg másként vélekedett, új szempontokat emelve be a németsegről szóló közbeszédbe: *”Ha megengedjük, hogy a svábság német származása miatt üldözőbe vétessék, elveszítjük jogunkat, hogy saját magyar kisebbségeinket a trianoni határokon túl megvédjük.”*²⁷

A magyar társadalom egy részének diszkriminatív magatartása azért is érdekes, mivel alig egy évvel korábban átélte a Holokausztot²⁸, ahol hasonló számú embertömegről (saját állampolgárokról) mondott le az állam és a társadalom egy idegen

²⁴ Az egész közösséget Volksbundistának tartva, nem vette figyelembe, hogy voltak köztük demokratikus értékrendet vallók is, illetve a Hűségmozgalomban résztvevők.

²⁵ YEHUDA LAHAV: Svábok, magyarok a háború után. Forrás: Beszélő (elérhető: <http://beszelo.c3.hu/02/0910/18lahav.htm>)

²⁶ NORBERT SPANNENBERGER: A magyarországi Volksbund Berlin és Budapest között 1938-1944 (elérhető: http://www.szepirodalmifigyelo.hu/pdf/2006/06-4-034_spannenberger_tulok.pdf)

²⁷ Ungváry Krisztián: Antiszemizmus és németellenesség

²⁸ Becslések szerint a Holokauszt áldozatainak száma 500-550 000 főre tehető. Forrás: Romsics Ignác, Deportáltakat Gondozók Országos Bizottsága, Rágalmazásellenes Liga (ADL)

hatalom nyomására²⁹. Bibó István „Életút-interjújában” a következő morális kérdést vetette fel a németek kitelepítésével kapcsolatban: „... most a zsidóirtás után egy csaknem olyan svábirtás következik, ezúttal tisztán saját üzemben, ez csak a magyar névhez kapcsolódó gyalázat mennyiségét fogja növelni.”³⁰ A németek kitelepítése és a Holokauszt kísértetiesen hasonló vonásokkal bír. Bibó István a tőle megszokott módon a közmorál szempontjait is képviseli: „(...) mindenki, aki a svábok közül magyarnak vallotta magát (a II. világháborúban – a szerz.), kitette magát bizonyos terrornak a jelen lévő vagy pláne a fenyegető német hatalom részéről. Ha már kitelepítésnek lennie kell, akkor ez szorítkozzon azokra, akik német nemzetiségűnek vallották magukat.”³¹ A baloldali pártokkal szemben (MKP, NPP³², SzDP és szimpatizánsaik) a polgári pártok (Független Kisgazdapárt, Demokrata Néppárt) és társadalmi bázisuk több ízben felléptek, hangsúlyozva, hogy ne a származáson alapuló kollektív módon, hanem a háború alatti tevékenység alapján, szelektíven, történjen meg a kitelepítés.

1944 végén a szovjetek fokozatos bevonulásával rögtön született egy hadparancs, amely rendelkezett a német származású munkaképes állampolgárok deportálásáról „malenkij robotra”, mintegy 30-35 000 főt érintve (a szovjet parancsról a magyar kormány későn értesült). A Szovjetunió Közép-Európában megpróbált minél nagyobb embertömeget saját gazdaságának újraépítéséhez deportálni, ezért főképp a győztes államokkal szembeni népcsoportokat használták fel, így a határon túli magyarokat és a hazai németeket is. 1945 augusztusában a potsdami konferencián a szövetséges hatalmak véglegesen eldöntötték a lengyelországi és csehszlovákiai szudéta- és kárpáti-németek teljes, míg a magyarországiak részleges kitelepítését.

1945 novemberében, szovjet nyomásra, a Szövetségesek ultimátumszerű követelést nyújtottak át a kormánynak, amely kénytelen volt a helyzetet rendeletileg is szabályozni. A 302./1945

²⁹ Zárójelben meg kell jegyezni, hogy a többség nem volt tudatában a deportálások mértékével, azonban egy szinten érzékelnük kellett szomszédjaik, barátaik és rokonaik elvesztését, amely impresszió a németek deportálásánál is létezett.

³⁰ A magyarországi németek kitelepítése és az 1941. évi népszámlálás.

³¹ Bibó: 1945

³² Az NPP magatartásának oka nem csak a népiekre jellemző hagyományos „germánellenesség”, ellenben a határon túli területekről menekülő magyarok földhöz juttatása is volt.

M.E. rendelet értelmében „*az ország területén tartózkodó minden német állampolgárt internálni kell, kivéve Németország zsidó nemzetiségű állampolgárait.*”³³ A 3820./1945 és a 12330./1945 számú M.E. rendelet megfogalmazta, hogy: „*Németországba áttelepülni köteles az a magyar állampolgár, aki az utolsó népszámlálás (1941) alkalmával német nemzetiségűnek vagy anyanyelvűnek vallotta magát, vagy aki magyarosított nevét német hangzásúra változtatta vissza, továbbá aki a Volksbundnak vagy valamely fegyveres német alakulatnak (SS) tagja volt.*”³⁴

A magyar kormány az 1945. december 29-én elrendelt kitelepítést összekötötte a napirenden lévő földosztás során felmerült problémák kezelésével és a háborús bűnösnek kikiáltott csehszlovákiai magyarság ügyének rendezésével³⁵. A helyzetet bonyolítja, hogy a csehszlovák politika arra apellált, hogy annyi felvidéki magyart telepít át Magyarországra, ahány német elhagyja az országot. A tulajdonelkobzással párhuzamban megvonták a németektől a választójogot, az anyanyelven való oktatás jogát is, illetve az asszimiláció céljából intenzív széttelepítések kezdődtek a „tömb-német” területeken (Baranya és Tolna megye). A rendelet mintegy 185 000 magyarországi németet fosztott meg állampolgárságától és ingó, illetve ingatlan tulajdonától. 1946-ban a helyzet tarthatatlansága miatt enyhítették a szabályozást, amely szerint, aki 1941-ben magyar nemzetiségűnek, de német anyanyelvűnek vallotta magát, az az állampolgár maradhat, emellett döntés született 100 000 egyéni mentesítésről is.

A magyar kormány nehéz nemzetközi helyzetét jelzi, hogy míg az országon belül a németiség helyzetét kellett megoldania, addig határon túl, főleg Csehszlovákiában, a magyarok tömeges kitelepítése ellen kellett küzdenie. E problémák mellett továbbá gondoskodnia kellett a Délvidékről az anyaországba menekülő hányattatott sorsú bukovinai székelyekről, az Erdélyből menekült magyarokról és a háborúban hontalanná váltak letelepítéséről is. Az „i”-re a pontot az 1946. február 27-i csehszlovák-magyar

³³ MARCHUT RÉKA: A magyarországi németek internálása

³⁴ Magyar Közlöny: 1945. december 29.

Forrás:

http://www.ungarndeutsche.de/hu/cms/uploads/Vertreibung_jogi%20alapjai_pfszter_u.pdf

³⁵ 4400 német családtól kobozták el ezen időszakban birtokát, földjét és gazdaságát.

lakosságcsere³⁶ tette, minek következtében 100 000 felvidéki magyarnak kellett otthont találni, így kézenfekvő megoldásként szolgált (anyagi források hiányában) a németek kitelepítése, ezáltal szabad „házhoz juttatása” a menekült magyaroknak. Gyöngyösi János külügyminiszter kijelentésében, tükrözve a kormány álláspontját, elutasítja mind a kollektív bűnösséget, mind a német kisebbség diszkriminációját: „...a demokratikus Magyarország kormánya kijelenti, hogy meggyőződésével ellenkeznek a magyar állampolgároknak tisztán etnikai, származási ok miatti kitelepítése. *Úgy ezt, mint a kollektív büntetések mindenféle faját helyteleníti.*”³⁷

1946. január 18-19-én indultak meg Magyarországról a SZEB³⁸ parancsára az első kitelepítettek vonatai a megszállási zónákra darabolt Németország felé. Pontos adatok hiányában csak megbecsülni lehet a kitelepítettek számát: az amerikai és a szovjet zónába megközelítőleg 100-150 000 embert deportáltak, emellett a francia és az angol zónába is indultak vonatok, így a kitelepítettek (malenkij robot³⁹ során elhurcoltakat is beleértve) létszáma 213 000 fő körülire tehető (minimális becslés, egyes adatok szerint 250 000 fő). Ezen a napon továbbá kivégezték Basch Ferencet is háborús bűnösség és hazaárulás vádjával. Az 1949-es népszámláláson alig 22 ezren (az összlakosság 0.2%-a) merték magukat német nemzetiségűnek vallani, amely alacsony adat az üldöztetésnek köszönhető. 1950 áprilisában hatályon kívül helyeztek minden diszkriminációs rendeletet, minek következtében körülbelül 10 000 német hivatalosan is visszaköltözött korábbi otthonába, ahol sok esetben ekkor már más család élt (10 – 15 000 német korábban már visszaszökött). A valóságban 150-190 000 német/sváb maradt Magyarországon, akik történelmi és politikai okokból nem

³⁶ „Sikernek” mondható az egyezmény, mivel a csehszlovák kormány az egész magyar közösséget ki akarta telepíteni, azonban ehhez a szövetséges hatalmak nem járultak hozzá, így „csak” 100 000 ember megélhetését kellett megoldania a kormánynak.

³⁷ JOHANN TILL: Kiemelni és ártalmatlanná tenni a svábságot. Forrás: Beszélő (elérhető: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/%E2%80%9EKiemelni-es-artalmatlanna-tenni-a-svabsagot/%E2%80%9D>)

³⁸ 1946. január 4-i kitelepítési rendelet.

³⁹ „A német származású munkaképes személyek a közvetlen mögöttes területen végzendő közmunkára mozgósítása” címen hurcolták el a bevonuló szovjet csapatok németek ezreit.

vállalhatták identitásukat a szocializmusban, ezért a későbbiekben elindultak az asszimiláció útján⁴⁰.

III. Kisebbségpolitikánk és alternatíváink a XXI. században

A demokratikus rendszerváltással a magyarországi kisebbségek újra megjelentek a közbeszédben, lehetővé vált a létezésükről való diskurzus. Az 1993-ban elfogadott nemzetiségi törvényben a magyar állam biztosította az önkormányzatiság, a nyelvhasználat és a kulturális élet jogát (a '93-as törvényt a *nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény* váltotta), ugyanakkor parlamenti képviselőtüket hitelt érdemlően napjainkig nem szabályozta (kisebbségi szószólók lehetnek jelen az országgyűlésben). A jogi szabályozás mellett a morális tettek is fontosak: a bocsánatkérés és a megemlékezés elengedhetetlen eleme történelmünk megértésének. A 2011-es népszámlálási adatok szerint napjainkban 185 696 fő vallja magát német nemzetiségűnek, amely létszámban az uniós tagság és jogok révén a Németországból visszatelepülők, de a munkavállalók is nagy arányt tesznek ki.

A méltó megemlékezés érdekében az első sváb kitelepítettek vonatjának indulásának napját, január 19-ét a magyarországi németek elhurcolásának emléknapjává nyilvánította 2012-ben az Országgyűlés. Az emléknapot a parlamenti pártok egyöntetűen szavazták meg, a Kereszténydemokrata Néppárt a következő közleményt adta ki az esemény jelentőségéről: *„Az igazság – akár ismételt – kimondása, a meghurcoltaknak és elűzötteknek járó tiszteletadás minden nemzetnek feladata és kötelessége. Különösen igaz ez a többségi nemzet és a nemzetiségek közösségei kapcsolatára. Ezek hozzájárulnak a nemzetiségi önismeret és a nemzetiségek önbecsülésének kialakításához, megerősítéséhez.”*⁴¹

1945-ben egy évtized botlása miatt egy közel ezer éves kapcsolatunk romlott meg a magyarországi németekkel. A korabeli magyar

⁴⁰ '49-ben a Magyar Dolgozók Pártja eltörölte a svábokat érintő osztályellenesség vádját, azonban kisebbségi jogait nem gyakorolhatták a pártállam internacionalista jellegéből fakadóan.

⁴¹ Legyen emléknap január 19-e. Forrás: Magyar Nemzet Online (elérhető: <http://mno.hu/belfold/kdnp-legyen-emleknep-januar-19-e-1111824> és <http://kdnp.hu/news/januar-19-az-elhurcolt-nemetek-emleknapja-lehet>)

politikai elit a nagyhatalmak nyomására úgy döntött, hogy eltávolítja őket a nemzet testéből. Radikálisan fogalmazva azt mondhatjuk, hogy a politika a korabeli „standardnak” megfelelően viszonyultak a „bűnös” kisebbséghez. A világ szuper- és nagyhatalmai, mint az Egyesült Államok, a Szovjetunió, illetve Nagy-Britannia és közvéleményük a németiséget kiáltotta ki fő bűnösnek, a világegést nekik tulajdonították, amely bünbakképzéshez Magyarország is csatlakozott. Részben kényszerítve, részben pedig önként.

IV. Felhasznált szakirodalom, forrásjegyzék

IV.1. Szakirodalom

EGRY GÁBOR – FEITL ISTVÁN: A Kárpát-medence népeinek együttélése a 19-20. században. Budapest, Napvilág Kiadó, 2005.

GYÖRI SZABÓ RÓBERT: Kisebbség, autonómia, regionalizmus. Budapest, Osiris Kiadó, 2006.

KOVÁCS ZOLTÁN ANDRÁS – SZÁMVÉBER NORBERT: A Waffen-SS Magyarországon. Hadtörténeti Levéltári Kiadványok, Paktum Nyomdaipari Társaság, Budapest, 2001.

KOZMA ISTVÁN – PAPP RICHÁRD: Etnikai kölcsönhatások és konfliktusok a Kárpát-medencében. Budapest, Gondolat – MTA, 2004.

MOLNÁR IMRE: Esterházy János élete és mártírhalála. Méry Ratio Kiadó, 2011.

NORBERT SPANNENBERGER: A magyarországi Volksbund Berlin és Budapest között. Lucidus Kiadó, 2005.

NORBERT SPANNENBERGER: A Volksbund: Egy népcsoport nemzetiszocialista szervezete vagy emancipációs kisebbségi egyesület? (<http://epa.oszk.hu/00800/00861/00016/2000-4-04.html>)

ROMSICS IGNÁC: Magyarország története a XX. században. Budapest, Osiris Kiadó, 2010.

ROMSICS IGNÁC: Nemzet, nemzetiség és állam Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században. Budapest, Napvilág Kiadó, 2004.

STARK TAMÁS: Népeségmozgás Közép-Kelet-Európában. Forrás: [historia.hu](http://www.historia.hu) és *Historia* 2004/5. szám

(<http://www.historia.hu/archivum/2004/0405stark.htm>)

SZARKA LÁSZLÓ: Kisebbségi magyar közösségek a XX. században. Gondolat Kiadó Kör, 2008.

TILKOVSKY LÓRÁNT: Magyarország nemzetiségpolitikája a 20. században. Debrecen, Csokonai Kiadó.

TILKOVSKY L.: Ez volt a Volksbund: a német népcsoportpolitika és Magyarország 1938-1945. Kossuth Kiadó, Budapest, 1978.

TILKOVSKY L.: Hét évtized a magyarországi németek történetéből: 1919-1989. Kossuth Kiadó, Budapest, 1989.

TILKOVSKY L.: Német nemzetiség magyar hazafiság: Tanulmányok a magyarországi németiség történetéből. JPTE TK Kiadói Iroda, 1997.

TILKOVSKY L.: SS-toborzás Magyarországon. Kossuth Kiadó, Budapest, 1974.

IV.2. Tanulmányok, cikkek

ARNOLD SUPPAN: A szudéta-németek Prága és Bécs között. Forrás: História 2002/8. szám.

(<http://www.historia.hu/archivum/2002/0208suppan.htm>)

Die Deutschen in Ungarn: Magyarországi németek rövid története.

Forrás: http://www.ldu.hu/menu/38/gallery/show_gallery/36

DR. SOMOGYI ORSOLYA: A magyarországi németiség a két világháború között.

Forrás: http://epa.oszk.hu/01300/01339/00006/TLaR_2006-06.html

JOHANN TILL: Kiemelni és ártalmatlanná tenni a svábságot. Megjelenés: 2003. március. Forrás: Beszélő.

(<http://beszelo.c3.hu/cikkek/%E2%80%9Ekiemelni-es-artalmatlanna-tenni-a-svabsagot%E2%80%9D>)

KDNP: Legyen emléknep január 19-e. Megjelenés: 2012.10.16.

Forrás: Magyar Nemzet Online. (<http://mno.hu/belfold/kdnp-legyen-emleknep-januar-19-e-1111824>)

KEISZ ÁGOSTON: Nincstelenül távoztak a svábok Magyarországról. Megjelenés: 2013.07.16. Forrás: Origo.

(<http://www.origo.hu/tudomany/tortenelem/20130715-a-svabok-kitelepítése-magyarországról.html>)

KISS MÁRIA RITA: Az ellenzéki politikai ideológiai irányzatok átalakulása a harmincas években

PERJÉS GÉZA: Bárdossy László és pere.

(<http://epa.oszk.hu/00000/00018/00015/06perjes.htm>)

UNGVÁRY KRISZTIÁN: Antiszemitizmus és németellenesség.
(http://www.valtozast.hu/web/index.php?option=com_content&task=view&id=158)

Volksbundosok, hűségesegek. Forrás: sulinet.hu.

(http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/100_falu/Gyonk/pages/009_volks.htm)

YEHUDA LAHAV: Svábok, magyarok a háború után. Forrás: Beszélő.
(<http://beszelo.c3.hu/02/0910/18lahav.htm>)

IV.3. Források

Bethlen István gróf beszédei és írásai.

(http://mtdaportal.extra.hu/books/bethlen_istvan_grof_beszedei_es_i_rasai_1.pdf)

BIBÓ ISTVÁN: A 45-ös sváb kitelepítés.

(<http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/oha/bibo.htm>)

Gratz Gusztáv memoranduma Darányi Kálmán miniszterelnökhöz a Huss-Basch-féle mozgalom megfêkezésének belpolitikai okokból tapasztalt akadályairól.

(http://dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/H_19370900-1.pdf)

ILLYÉS GYULA: Pusztulás.

(<http://epa.oszk.hu/00000/00022/00562/17577.htm>)

Magyar Közlöny: 1945. december 29.

SZEKFŰ GYULA: Három nemzedék és ami utána következik.
Maecenas Könyvkiadó, 2007.

IV.4. Statisztikai adatok

2011-es népszámlálás. (<http://www.ksh.hu/nepszamlalas/>)

Deportáltakat Gondozó Országos Bizottságának adatai.

(<http://www.degob.hu/index.php?showarticle=31>)

Száray Miklós: Népeségváltozás és anyanyelv a Kárpát-medencében. Nemzeti Tankönyvkiadó, 2008.

(http://www.ntk.hu/c/document_library/get_file?uuid=41a2bd82-34f4-437a-b148-7b89cb11f8f0&groupId=10801)

IV.5. Törvények, rendeletek

1920. évi XXV. törvénycikk a tudományegyetemekre, a műegyetemre, a budapesti egyetemi közgazdaságtudományi karra és

a jogakadémiákra való beiratkozás szabályozásáról. Forrás: 1000ev.hu (<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7440>)

A nemzeti kormány 12330/1945. M.E. sz. rendelete a magyarországi német lakosságnak Németországba való áttelepítéséről. Forrás: dediserver.eu

(http://dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/H_19451222-1.pdf)

A potsdami konferencia határozata a német lakosság rendezett áttelepítéséről. Forrás: bibl.u.-szeged.hu (http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/doksi/potsdami_kozlemeney.html)

Az 1868. évi XLIV. nemzetiségi törvény teljes szövege. - Forrás: 1000ev.hu (<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5366>)

Az ideiglenes nemzeti kormány 3820/1945 M.E. számú rendelete. Forrás: dediserver.eu

(http://dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/H_19450701-1.pdf)

Angol nyelvű absztrakt

Where did our Germans disappear? The story of German minority living in Hungary in the 20th century

Trianon symbolises also the Middle-European events and traumata in the 20th century, which come upon not only the Hungarians living in the Carpathian Basin but the German minorities with mixed identities, living together with them. In 1920, after the acquisition of territory, the biggest nationality of the Trianon Hungary was the Germans with their half a million population. (6.9 % of the whole population) which figure dropped 250 000 / more drastic estimation 200 000 by the relocation in 1946. The loss is huge, nevertheless it got only undeservedly limited attention by the public and history writing. The Hungarian and Middle-European German question represents a complex problem, it has not only historical but political and moral consequences as well, and that is why its importance sets up a model.

The aim of following study is not only to present XX. Century suffering of the Germans living in Hungary but it would rather reveal politics and find those reasons, which finally lead to the most radical solution, the relocation.

A historical event occurred several decades ago can be only valued, appraised by the posterity but at the same time some/several

conclusions can be drawn which help to give constructive answers to some social crises of nowadays. For people of XXI. Century, the “ethnic/al solutions” following the World War II. – like the Germans’ relocation - should serve as deterrence. That’s why the main point of the hypothesis is what mistakes were made by the states in the region in 1919 and between 1948-49, aspects of which can be still seen in different fields (minority and nation politics) in nowadays. It is all the same whether we think of a discriminative language law or some other arrangements helping with assimilation.

A pályamunka a XII. Vajdasági Magyar Tudományos Diákköri Konferencián (2013. november 15–17., Újvidék, Szerbia) a Humán tudományok 2. szekciójában I. helyezést ért el.

HOPENTHALER DÓRA

(SZTE JGYPK Környezet Biológia és Környezeti Nevelési Tanszék)
témavezetők: Dr. habil. Gálfi Márta, Dr. Radács Marianna

Környezetünk „elektroszmog”terheléseinek vizsgálata biológiai rendszereken

Bevezetés

A társadalmak környezet-átalakító hatásainak következményeit a kemizáció, valamint a fatális eredményeket okozó fizikai energiaterhelések (pl. radioaktív sugárzások) vonatkozásában már nemcsak a kutatási, hanem a társadalom rendszereinek szervezési szintjén (törvények alkotása és végrehajtási jogszabályok) is ismerjük. Léteznek olyan fizikai expozíciók, melyek az urbanizált környezetekben permanensen jelen vannak ugyan, de igen alacsony energiataralmuknál fogva nem ismertek a hatásaik, pl. a fizikai terhelések közül, az (alacsony dózisu) elektromágneses sugárzások, melyekkel kapcsolatban a hiteles információk igen hiányosak, az expozíciós tulajdonságaik és élő rendszerekre gyakorolt hatásaik nagyon kevésé kutattak. [1]

Célkitűzés

A társadalmaknak rövid időn belül szembe kell nézni a fizikai energiaterhelésekből, pl. az elektromágneses erőterhatások megváltoztatásából származó környezeti következményekkel. Ennek a problémakörnek a megközelítéséhez kívánom bemutatni, a tényeleges indoor – és outdoor forrásait és jelenlétét az elektromágneses sugárzásoknak. Az indoor elektromágneses hatások vizsgálatához modellezés alkalmazása volt a céloom (eltérő felszereltségű háztartások elektronikus - és kommunikációs eszközeinek ismeretében kívántunk kialakítani reprodukálható elektromágneses erőter meghatározásához mérési rendszereket). Az outdoor adatok nyeréséhez terepi körülmények melletti elektromágneses erőter meghatározási mérésekkel kívántunk elektromágneses expozíciós térképet kialakítani. Mindez arra irányult, hogy meghatározható legyen, miként lehet az extrém alacsony dózisu, intermittáló elektromágneses erőter (iEMF) hatásait biológiai rendszereken tanulmányozni, követni.

Információk az elektromágneses energiák megértéséhez

Az *elektromágneses sugárzás* a világegyetem energiájának egyik legáltalánosabb megjelenési formája. Az elektromágneses sugárzást jellemző paraméterek: az elektromos mező, elektromos töltés, elektromos térerősség stb. A rendszer öngerjesztő, működése egy dinamó működéséhez hasonlítható [2]. A Föld *elektromos térrel* is rendelkezik. Az elektromos tér erősségének nagysága is állandónak tekinthető, bár ingadozások megfigyelhetők [3]. Az élő anyagmintázat (az élet) a természetes háttérsugárzás állandó jelenléte mellett, annak környezeti feltételén alakult ki. A természetes elektromágneses sugárzás tehát életünk szerves része [4]. A földi természetes háttérsugárzás (amely feltétel mellett a Földi élet kialakult) az antropogén tevékenységek következtében módosult, és az így kialakított elektromágneses energia növekményt elektroszmogként kezeljük [5]. Az elektromos berendezések által kisugárzott elektromágneses mező és energia az élő rendszerek tulajdonságai miatt működés módosító hatást gyakorol az élő szervezetekre [6,7]. Az elektromos mezőt elektromos töltések hozzák létre, a mozgásállapotuktól függetlenül. Az elektromos mező jellemzésére két dimenzió használatos: az elektromos térerősség (E : V/m) és az elektromos eltolás /biológiai rendszerekben nem alkalmazott/ [8]. A mágneses mezőt mozgó elektromos töltések hozzák létre, melynek nagysága a használt feszültségtől független, az elektromos árammal arányos. Az élő rendszerek esetén nagy hasonlóságot találunk a kondenzátor technikai felépítésével, amikor a sejtmembránnal határolt, szorosan egymás mellett lévő sejtek elektromos tulajdonságait tanulmányozzuk [9]. Indokolt annak vizsgálata, hogy miként módosíthatja az alkalmazkodást a természetes háttérsugárzás ($20 \mu\text{T}$) módosulása. A sejt szerkezetű biológiai rendszerek, melyekben a membránok (szigetelők: lipid kettős réteg) és a jó vezető (pl. plazma elemek) is fizikai modellként mintázhatják a kondenzátorokat, garantáltan érzékenyek az EMF változásokra [10,11]. Az ember által keltett expozíciót okozó extrém alacsony és nagyon alacsony frekvenciájú sugárzások elsősorban az elektromos áram termelése, szállítása és használata során keletkeznek. Az elektromágneses mezők ott alakulnak ki, ahol az elektromosság adott anyagi minőséggel és keresztmetszettel rendelkező vezetőn keresztül áramlik. Az

elektromos mező erőssége a szállított feszültség nagyságától függ. Sokféle elektromos háztartási eszköz alakít ki maga körül elektromágneses mezőt: hajszárítók, vasalók, hűtők kompresszora, televíziók és számítógépek stb.[12]. Kutatási módszereinkben az élő organizmusok számára elengedhetetlen funkciójú, de eltérő típusú sejtmodelleket kívánunk létrehozni és standardizált kísérleti körülmények között vizsgálni.

Módszerek

Expozíciók előfordulásának meghatározása

1. Outdoor expozíciók

Terepi méréseink során ME 3951A kézi mérőkészülékkel mértünk alacsony frekvenciás (50 Hz-400kHz) térerősséget. Mérési pontjainkat a 3. táblázatban látható GPS koordinátákkal is ellátott helyek jelölik, melyeket random igyekeztünk kialakítani, figyelemmel arra, hogy hol érhet bennünket rendszeres hatás valamint a lehetséges expozíciók valós jelentőségűek legyenek.

1. szint	2. szint	3. szint	4.szint
mosógép	mosógép	mosógép	mosógép
televízió	televízió	televízió	televízió
hűtőszekrény	hűtőszekrény	hűtőszekrény	hűtőszekrény
vezetékes telefon	vezetékes telefon	vezetékes telefon	vezetékes telefon
hagyományos olvasólámpa	hagyományos olvasólámpa	hagyományos olvasólámpa	olvasólámpa halogén izzóval
	mikrohullámú sütő	mikrohullámú sütő	mikrohullámú sütő
	vízforraló	vízforraló	vízforraló
	hosszabbító	hosszabbító	hosszabbító
		mobiltelefon	mobiltelefon
		számítógép (internet, router)	számítógép (internet, router)
			légkondicionáló

1. táblázat: Modellháztartások terhelési szintjeinek kialakítása a működő háztartási gépek szerint

2. Indoor expozíciók

Az expozíciók meghatározásához modellháztartásokat alakítottunk ki, ezek különböző elektromos eszközkészlettel bíróak voltak (1. táblázat). Ily módon megfelelően követhetőkké válnak az adott háztartási gépek, eszközök bekapcsolt üzemállapotú jelenlétével közvetített, indoor mérhető elektromos térerősség volumenek.

A modellezéshez a Központi Statisztikai Hivatal által közölt statisztikai adatai alapján kerültek meghatározásra Csongrád megyében a modellháztartások. Ehhez adatrendszerként az egyes háztartási gépek három idősávban megjelenő, Csongrád megyére vonatkoztatott gyakorisági faktorait mutatjuk be 2. táblázatban.

Csongrád megye			
	2004	2011	2012
Háztartások száma	175974	181889	192556
Mobiltelefonok	1,36	1,7	1,69
Számítógép (internettel + modem/router)	0,25	0,63	0,67
Mosógép	1,06	1,01	1,01
Mikrohullámú sütő	0,64	0,82	0,85
Televízió	1,42	1,66	1,7
Hűtőszekrény	1,03	1,04	1,03
Légkondicionáló	0,05	0,04	0,03
Vezetékes telefon	0,57	0,46	0,31
Hagyományos olvasólámpa	3,2	2,8	2
Vízforraló	0,2	0,8	1,3
Hosszabbító	2,5	2,8	3,5
Olvasólámpa halogén izzóval	1,2	2	3,4

2. táblázat: Háztartási gépek gyakorisága Csongrád megyében különböző években

Elektromágneses erőtér (iEMF) expozíciók sejtszintű vizsgálata

Munkánk során egészséges, leletezett Wistar törzssű patkányok hypophysiséből és májából vett szövetmintákból *in vitro* monolayer sejt kultúra modelleket készítettünk az elektromágneses erőtér expozíciók vizsgálatára. Az első feladatunk a modellrendszer kialakítása volt, melynek standardizálásához a kezelési sémákat képviselő expozíciók (iEMF) hatásainak meghatározásához alkalmas

kontrollrendszert terveztünk (abszolút (A(K), stressz (S(K), negatív (-K) és pozitív kontroll (+K)). A vázolt kontrollok kezelési protokoll szerinti eljárásba vonása után, azok fehérje produkcióját (módosított Lowry módszerrel), valamint DNS szintézis (³H-Thymidine inkorporációs módszerrel) aktivitását detektáltuk. A sejttényeszetek kémiai indukcióval történő DNS iniciáló hatást nyomjelző funkció a sejttanszformációs változás. Ennek irodalmi adatok szerinti működését modellező eljárás az igazoltan dedifferenciáltató hatású benz(c)akridin (1mg/ml, 24 h) kontakt hatásának vizsgálatával történt, DNS és protein produkció követéssel. A sejtek funkcióképességét differenciáltató hatású anyagok (krocin és retinsav (CRA) = 1:1, 1µg/ml, 5 nap) iniciált sejteken történő hatáskövetésének beállításával zajlott. A kísérleti protokollban az intermittáló, extrém alacsony dóziszú (50µT, $\nu = 60$ Hz, 5 napig 6 óránként 20 percig) elektromágneses energia mező hatásainak tanulmányozásához kialakított standardizált *in vitro* modellrendszerünket alkalmaztuk. Ebben adenohipophysis (AdH), neurohipophysis (NH), hepatocita (HEP) monolayer konfluens sejttényeszeteket kezeltünk. Először, vagy a kémiai (CIB: klórbenzol keverék /hexaklórbenzol: 2,4,6-triklórbenzol = 1:1/ 0,1µg/g protein; t=6 h), vagy a fizikai hatásnak (iEMF: 50µT, $\nu = 60$ Hz, 5 napig 6 óránként 20 percig) tettük ki mintáinkat, a megfelelő kontrollrendszerek alkalmazása mellett. Ezután olyan kezelési sémákat alakítottunk ki, amelyekben konszekutív módon történtek a kombinált kémiai majd fizikai (CIB+iEMF); és a fizikai majd kémiai (iEMF+CIB) expozíciók. Vizsgálataink során mértük a kezelt sejtek ³H-Thymidine inkorporációját (cpm) és fehérjetartalmát (módosított Lowry módszerrel). Valamint morfológiailag követtük a kezelés során kísérleti elrendezésbe vont mintáinkat. A kísérleti eredmények feldolgozása ANOVA módszerrel zajlott.

Eredmények

Terepi mérések

Outdoor expozíciók eredményei

Csongrád megye területén, outdoor környezetben mért elektromágneses erőtérhatások adatait a 3. táblázatban mutatjuk be. A mérési pontok GPS koordináták alapján azonosíthatók, melyek

egy későbbi követést és/vagy a mérési reprodukciót tettek és teszik lehetővé.

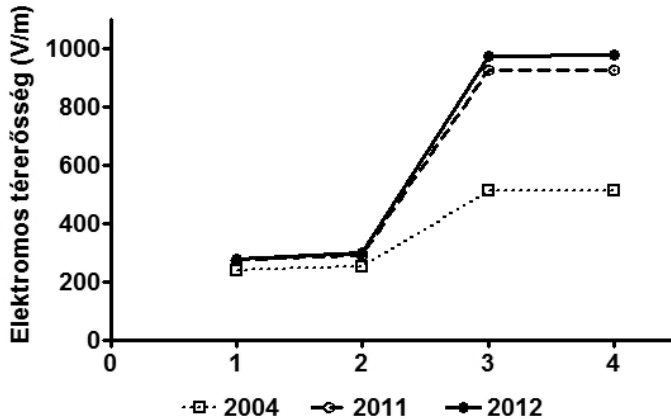
<i>Sor- szám</i>	<i>Megnevezés</i>	<i>Keleti hosszú- ság</i>	<i>Északi széles- ség</i>	<i>E (V/m)</i>
69	4421-es út, Hódmezővásárhely és Békéssámson között	20.39 25	46.41 0278	>199 9
109	Szeged, József Attila sgt.	20.15 6667	46.26 8889	1392, 000
114	Szeged, József Attila sgt. 132.	20.15 8611	46.27 2778	1166, 733
52	Szentes, Vásárhelyi út	20.28 0278	46.62 2778	210,8 00
70	4422-es út, Hódmezővásárhely és Békéssámson között	20.39 25	46.41 0278	176,6 00
3	Domaszék, Arany János utca 1.	19.99 6944	46.24 75	157,9 40
47	Hódmezővásárhely, Kisfaludy utca	20.32 4167	46.43 5	120,6 60
49	Mindszent, Kossuth Lajos utca	20.16 8333	46.52 9722	102,8 40
118	Szeged, Tompai kapu út	20.12 1944	46.23 3056	97,18 0
126	Kiszombor, Szegedi utca	20.41 8056	46.18 9444	92,04 0
4	Domaszék, Arany János utca 1.	19.99 6945	46.24 76	90,12 0
71	4423-as út, Hódmezővásárhely és Békéssámson között	20.39 25	46.41 0278	84,58 0

3. táblázat GPS koordináták szerinti kiugró mérési pontoknál mért elektromos térerősség ($E = V/m$)

A mérési adatok alapján, hogy Csongrád megyében választott mérési pontok közül a legkritikusabb értékeket a 4421-es út mellett, illetve Szegeden a József Attila sgt.-on detektáltunk.

Indoor expozíciók eredményei

A különböző szintű modellháztartások elektromos térerősség expozícióját tartalmazza a 1. diagram, melyen jól látható a növekedés az évek illetve a szintek tekintetében is.

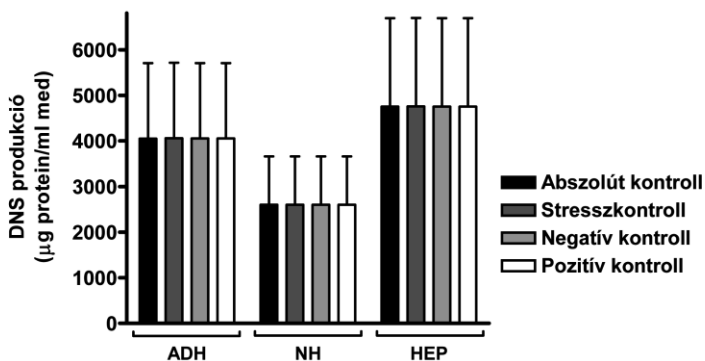
1. diagram Elektromágneses expozíció növekedésének követése modellháztartásokon keresztül

A 4. táblázat mutatja a modellháztartásaink időszavok szerinti EMF adatait. A modellháztartások kialakítási kritériuma: megfelelően reprezentálják az EMF expozíciók alakulását a háztartások fejlődésének relációjában. Összesítve tüntettük fel az egyes háztartási gépek által kisugárzott elektromos térerősség mértékét, majd ebből a modellháztartások szummázott expozícióját.

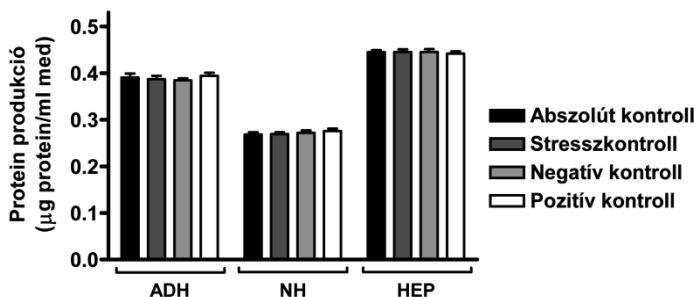
	Térerősség/ db (V/m)	Gyakorisággal súlyozott térerősség (V/m)		
		2004	2011	2012
Háztartások száma (db)		1759 74	1818 89	1925 56
Mobiltelefonok	12,9	17,6 2	22,1 1	22,0 3
Számítógép (internetel + modem/router)	965,64	241, 41	612, 87	655, 87
Mosógép	2,92	3,17	3,02	3,03
Mikrohullámú sütő	17,04	10,9 1	14,0 0	14,3 8
Televízió	158,21	224, 66	261, 80	268, 17
Hűtőszekrény	1,99	2,05	2,07	2,05
Légkondicionáló	64	3,20	2,51	2,35
Vezetékes telefon	9,9	5,67	4,58	3,10
Hagyományos olvasólámpa	136	3,2	2,8	2
Vízforraló	50	0,2	0,8	1,3
Hosszabbító	150	2,5	2,8	3,5
Olvasólámpa halogén izzóval	390	1,2	2	3,4
1. szint		238, 75	274, 28	278, 35
2. szint		252, 36	291, 89	297, 53
3. szint		511, 39	926, 87	975, 43
4. szint		512, 59	928, 58	979, 18

4. táblázat: Háztartási gépek által kisugárzott elektromos térerősség mértéke ($E = V/m$), előfordulási gyakoriságok szerint súlyozva

Elektromágneses erőtér (iEMF) expozíció vizsgálatok sejt szintű modelleken

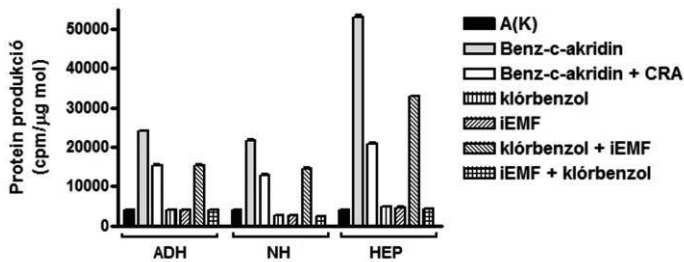
1. ábra: Primer, monolayer sejt kultúra kontroll rendszerek DNS produkciója (n=6, átlag±SEM)

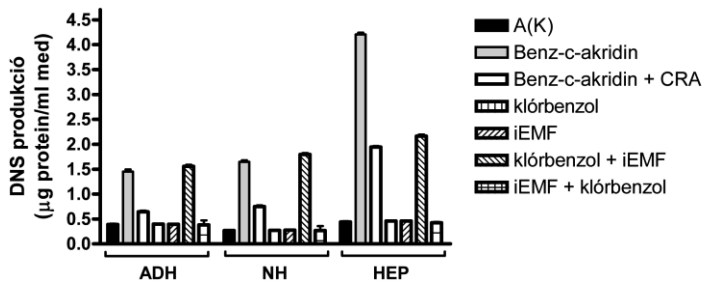
2. ábra: Különböző sejt típusú modell kultúrák kontroll rendszereinek protein produkciója (n=6, átlag±SEM)

A különböző módon kezelt kontroll minták között az eltérő eredetű és funkciójú sejteknél az átlagértékek azonos érték körül mozogtak mind a DNS mind a protein produkciót tekintve (1. és 2. ábra). Szignifikáns különbséget nem tapasztaltunk közöttük, így a továbbiakban mért értékeinket az abszolút kontrollhoz viszonyítottuk.

Az igazoltan karcinogén benz-c-akridin hatására fokozódást tapasztaltunk, míg krocin és retinsav mixének kezelésére ez a növekmény csökkent mindhárom sejttípusnál mind DNS mind protein produkció tekintetében. A fizikai vagy kémiai expozíció önálló kezelésére a kontroll rendszerekhez képest nem tapasztaltunk változást. Amennyiben a kémiai kezelés megelőzte az intermittáló elektromágneses mező expozícióját, szignifikáns különbséget tapasztaltunk minden vizsgált sejttípusnál, míg fordított sorrendű kezelés esetén ez nem volt tapasztalható (3. és 4. ábra).

3. ábra: Kémiai /klórbenzolok: 0,1μg/g protein és/vagy fizikai (50 μT: iEMF) expozíciókkal történő kezelés hatása a sejtkultúrák protein produkciójára (n=10, átlag±SEM)

4. ábra: Kémiai (klórbenzolok: 0,1μg/g protein) és/vagy fizikai (50 μT: iEMF) expozíciók hatása a sejtkultúra modellek DNS produkciójára (n=10, átlag±SEM)

MEGBESZÉLÉS, KÖVETKEZTETÉSEK

Az elektromágneses energia és annak hatásai tárgyalásakor nemcsak annak fizikai diszciplináris, hanem környezeti expozíciós megjelenítése is kulcsszerepet kapott munkámban a téma feldolgozásakor, a környezetközponitú rendszer-megközelítés hangsúlyozása mellett. Azért tartom különösen jelentősnek az elektromágneses környezeti-feltétel változásokra felhívni a figyelmet, mert az urbanizált társadalmakban a 21. században egyre fokozódó kitettséget jelent ez az energiaterhelés típus pont a gyermek és a fiatal korosztályok számára. A kemizáció hatásainak megjelenésekor a fiatal generáció kitettsége nem volt ilyen domináns. Az elektromágneses energiaterheléseknél a háztartásokban alkalmazásra kerülő (extrém alacsony energia tartományú) eszközök expozíciós hatásait bizonyára ismernünk kellene, ahhoz, hogy megérthessük azok környezetrendszerben értelmezhető pl. expozíciós szerepét. A környezeti toxikológiai vizsgálatok éppen arra hívták fel a figyelmet, hogy a környezetterhelések során hatás kombinációkkal is számolnunk kell.

Környezeti terhelésként kialakult és jelen lévő EMF expozíciók meghatározására módszereket dolgoztunk ki, amelyek segítségével a valós EMF expozíciók meghatározása vette kezdetét. Ilyen adatrendszerrel idáig nem találkoztuk a szakmai irodalmi vonatkozásokban. Így a Csongrád megyei EMF terhelési térkép kialakításával elsőként jelenhettünk meg. Az indoor mérési modellünkkel is hasonló prioritást valósítottunk meg.

Nem véletlen, hogy olyan sok egymásnak ellentmondó szakirodalmi közlés látott napvilágot ebben a témakörben, amelyekben igen gyakran hatástalannak minősítették a vázolt energiaterhelések expozítor jellegét.

Vizsgálataink során a leírt követelmények szerinti hatáseredményeket a szokásos toxikológiai vizsgálati eljárásokkal nem sikerült rögzítenünk. Egyértelművé vált számunkra, hogy a vizsgálati eljárásunkat kell átalakítani ahhoz, hogy az iEMF változások biológiai anyagmintázatokban is értelmezhető módszereit kialakítsuk. Sejtszintű modellalkotás mellett döntöttünk, éppen a sejtek elektromos tulajdonságai okán. Így a kialakított kutatási modellrendszerünk: primer, monolayer eltérő eredetű sejt kultúrákat

tartalmazott, amely generális sejtválaszok (különbféle sejt kultúrák: AdH, NH, HEP), valamint funkcionálisan standardizált kontrollrendszerek és sejttranszformációs események vizsgálatára igazoltan alkalmas. A következőkben két évtizede kutatott halogénezett szénhidrogén ágensek közül a klóbenzolok (CIB) szubtoxikus dózisu sejttranszformációs vizsgálatával kombinált iEMF protokollt alakítottunk ki. Eredményeink szerint nem tekinthető hatástalan tényezőnek a társadalmak által generált fizikai háttérmódosulás az iEMF tekintetében. Viszont kapott eredményeink elsősorban arra hívhatják fel ezen kutatási eredmények alapján a figyelmet, hogy érdemes a további vizsgálatok folytatása, sőt talán a pozitív hatásterületek feltérképezésére is lehetőségünk nyílna, amit az iEMF+CIB kombináció eredményei sejtetnek.

Munkánk kapcsán kialakított következtetéseink szerint igen hangsúlyosnak tartjuk, hogy a társadalom tagjai ismerjék azokat az expozíciós forrásokat, amelyekkel mindennapi életük során találkozhatnak. Tisztában kell lenniük az érintett expozíciók pozitív és negatív hatásaival, így a fizikai környezetterhelések közül pl., az „elektrosmog” jellegével, kiváltó forrásaival és okozati lehetőségeivel. Az EMF hatások valós jelenlétének igazolására kialakítottunk indoor és outdoor mérési eljárásokat és valós adatbázist kezdtünk építeni. Az ismert és objektív jelenléti EMF expozíciókhoz rendelt hatások vizsgálatát környezet-toxikológiai közelítéssel valósítottuk meg, vizsgálati modell alkotással és követéssel. Eredményeink szerint megállapítható, hogy az iEMF hatások jól karakterizálható eltéréseket válhatnak ki azokon a sejteken, amelyek már korábban (módszerünknek megfelelően közeli indukcióban) előzetesen iniciáló hatásnak voltak kitéve (klóbenzolok által). Így ebben a kontextusban igazoltnak tekinthetjük az iEMF promóter hatását.

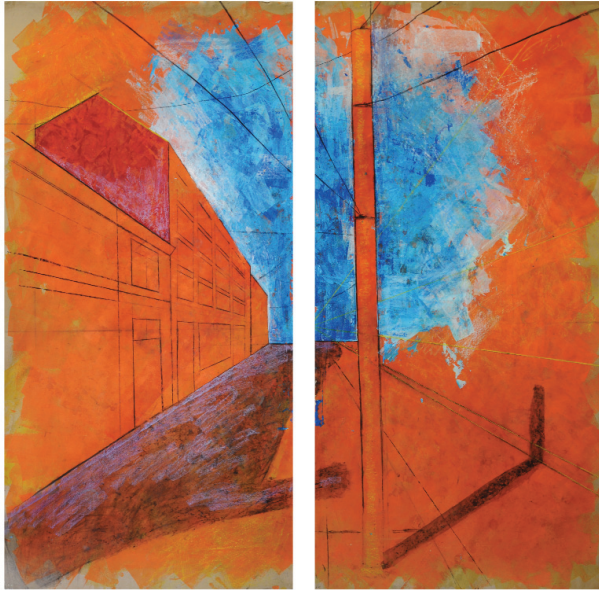
IRODALOMJEGYZÉK

- [1] J. Németh – A Világegyetem fejlődése; Magyar Tudomány, No: 10, 12482, 2003
- [2] E.C. Bullard – The magnetic field within the Earth; Royal Society, 433-453, 2003
- [3] I. Geresdi – Felhőfizika, Dialóg Campus Kiadó, 272, 2004

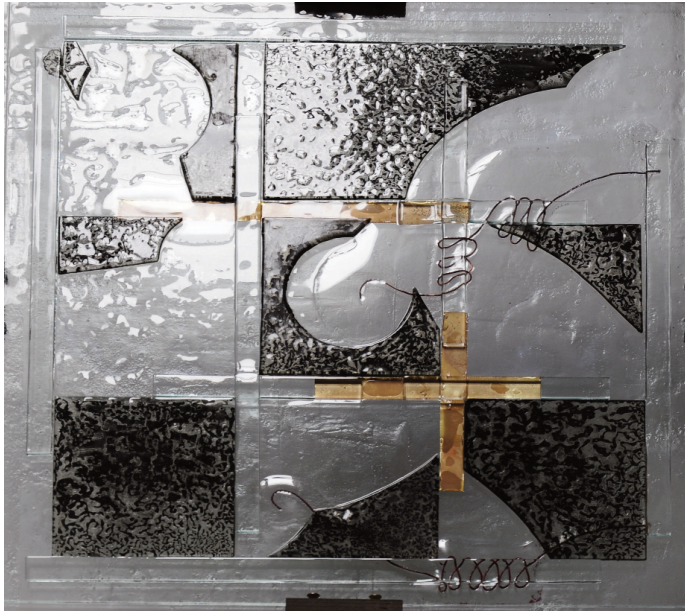
- [4] L. Zombory – Élet a sugárözönben; Magyar Tudomány, No: 8, 989, 2002
- [5] W. Daehn – Electrosmog & electromagnetic CAD; Proc. of the International Conference and Exhibition on High-Performance Computing and Networking, Volume I, 94-98, 1994
- [6] W. Ross Adey – Biological effects of Electromagnetic Fields; J. Cell. Biochem. No: 51, 410-416, 1993
- [7] J. Curits, A.W. Guy – Nonionizing electromagnetic wave effects in biological materials and systems; Proc. of the IEEE, 692-718, 2005
- [8] P. Zhou – Numerical Analysis of Electromagnetic Field; Ed: Springer-Verlag, 351-354 1993
- [9] WHO – Extremely low electromagnetic fields; Environmental health criteria, 238, 2007
- [10] C. Consales, C. Merla, C. Marino – Electromagnetic fields, oxidative stress and neurodegeneration; Int. J. Cell Biol. 1-16, 2012
- [11] A. Lerchl – Electromagnetic pollution, another risk factor for infertility, or a red herring?; Asian J. Androl. No: 15, 201-203, 2012
- [12] A. Zamanian, C. Hardiman – Electromagnetic radiation and human health; High frequency electronics. No: 7, 1-26, 2005

A pályamunka a XV. OFKD Környezettoxikológia szekciójában (2016. március 30.-április 1., SZTE, Szeged) I. helyezést ért el.

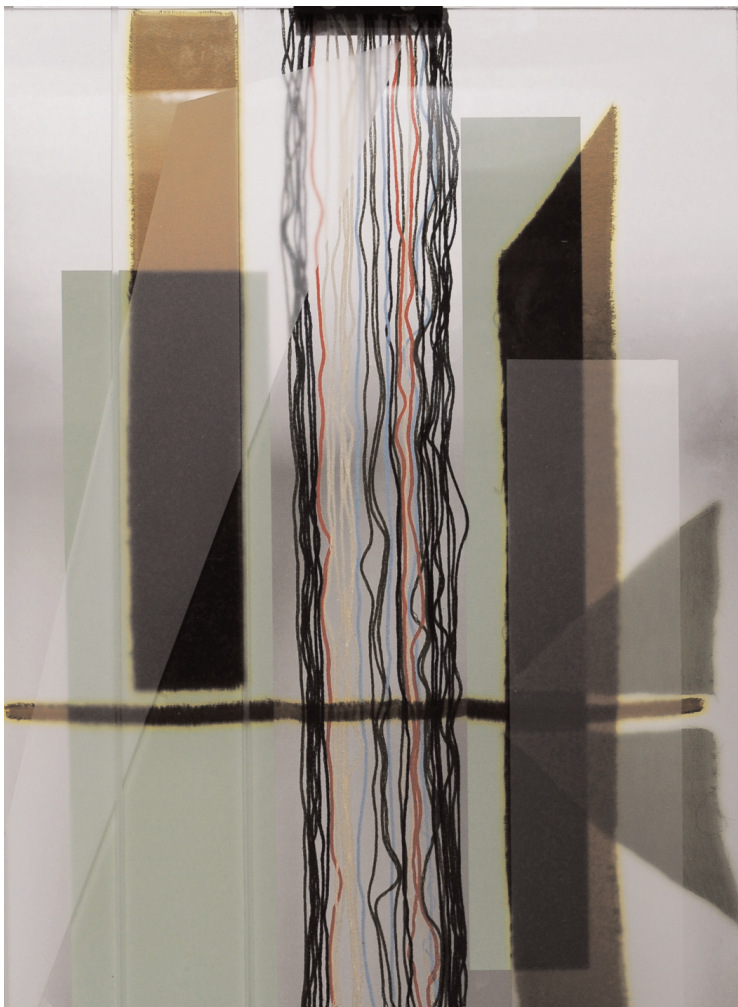
**Képes szemelvények a Rajz
és Művészettörténeti Tanszék
tudományos diákköri munkáiból**

Készítette: Fási Tímea

Készítette: Hernyák Nándor

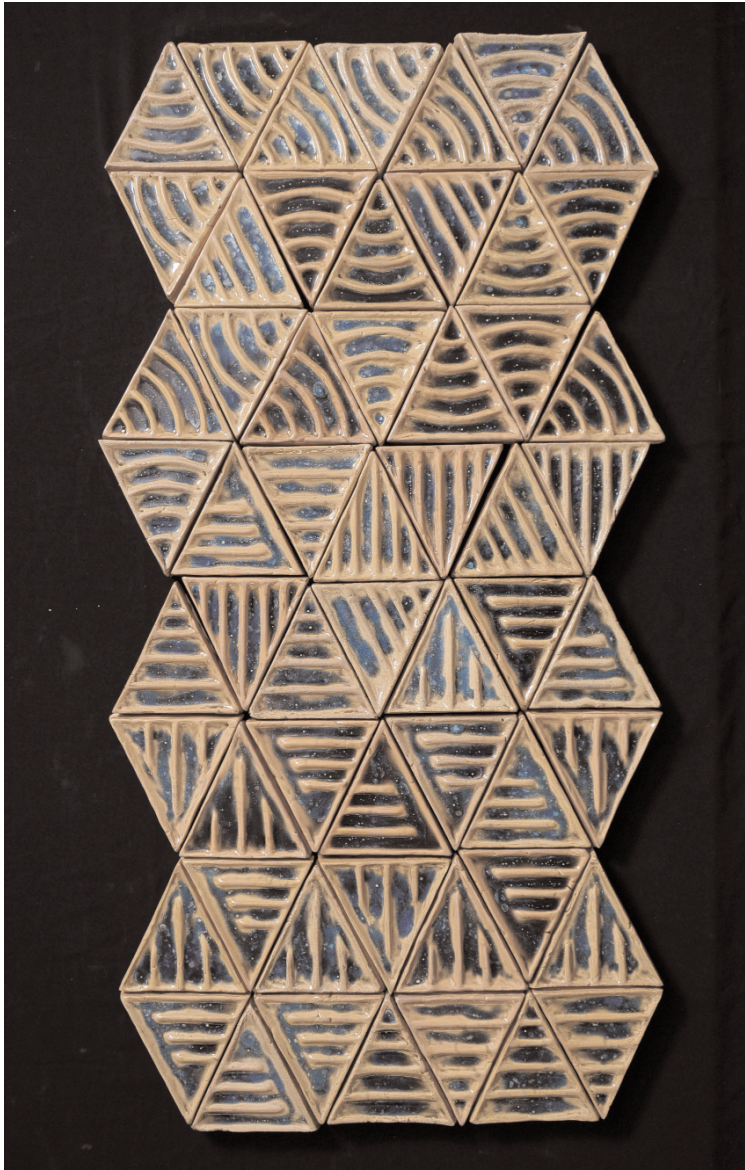
Készítette: Karancevic Izabella

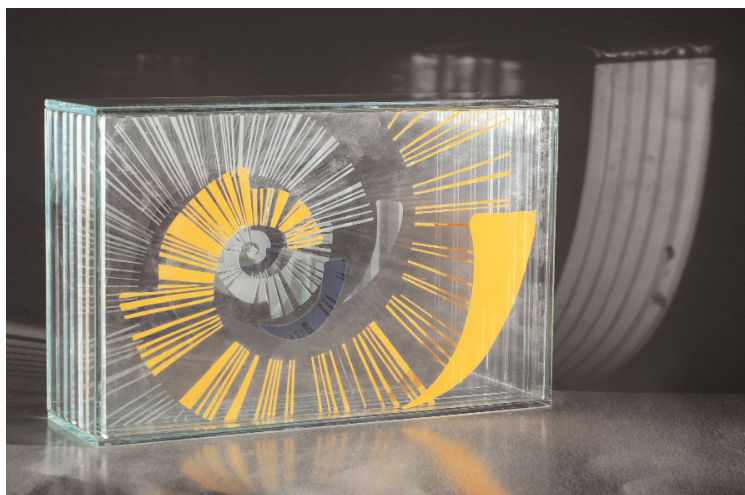
Készítette: Kardos Bence Bálint

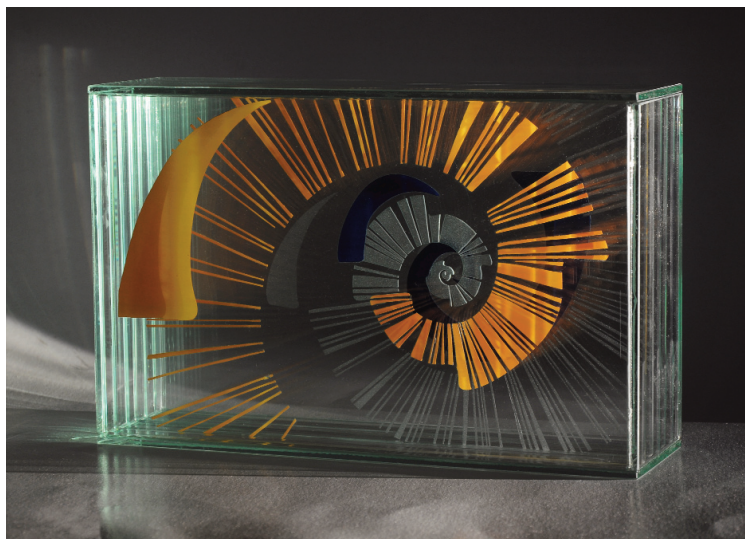
Készítette: Kovács Beáta

Készítette: Mecser Adrien Napsugár

Készítette: Mecser Adrien Napsugár

Készítette: Mecser Adrien Napsugár

Készítette: Mostoha Marcell

Készítette: Nagy Attila

Készítette: Nagy Attila

Készítette: Nagy Bettina

Készítette: Paszterkó Richárd

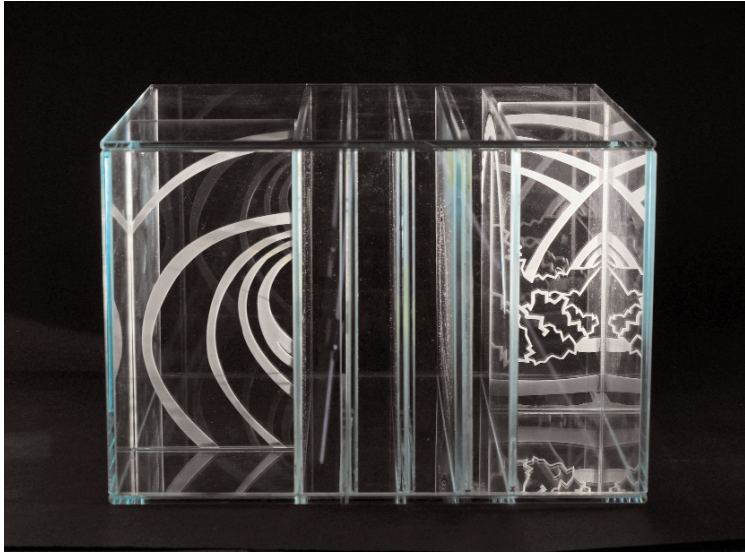
Készítette: Patkós Dániel

Készítette: Pavlovic Eszter

Készítette: Sárkány Tamás

Készítette: Schlitt Andrea

Készítette: Sipos Edina

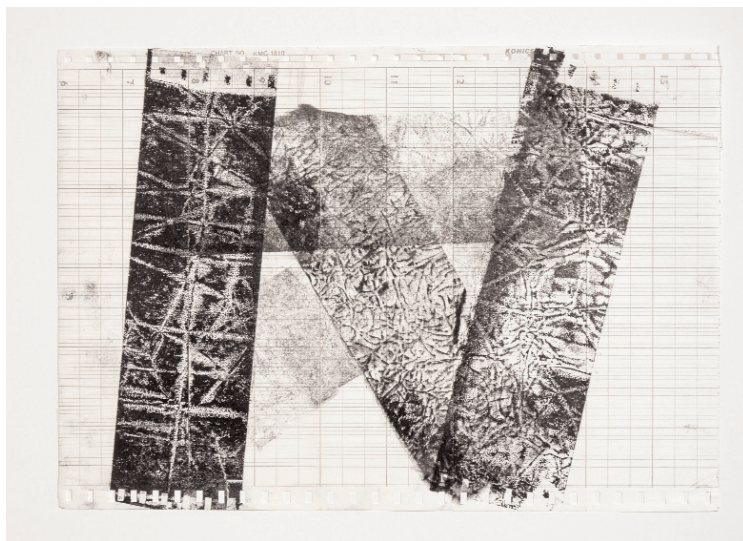
Készítette: Szepesi Dóra

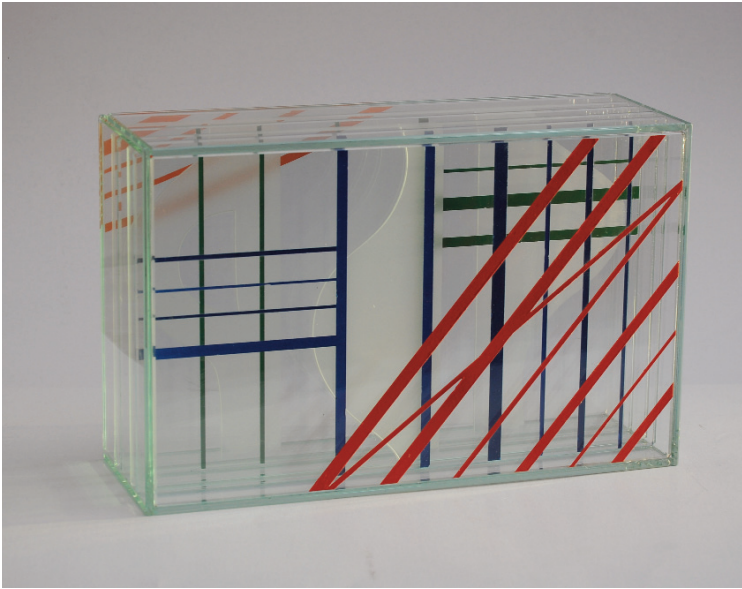
Készítette: Szepesi Dóra

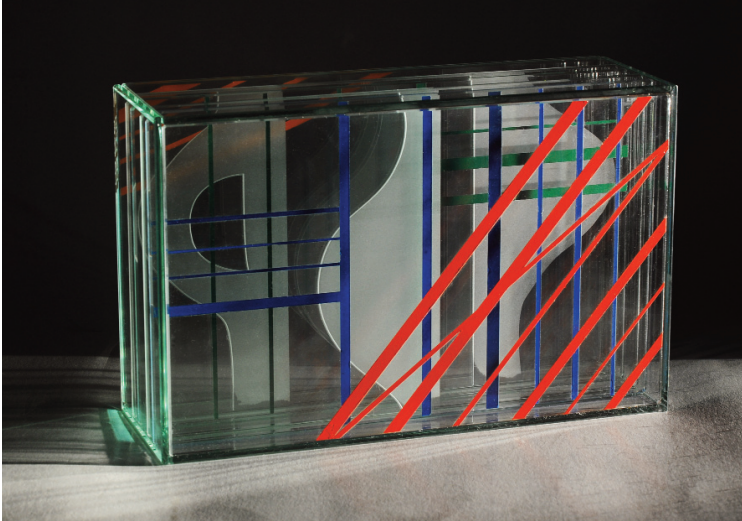
Készítette: Szepesi Dóra

Készítette: Volford Viktor

Készítette: Vörös Dorisz

Készítette: Vörös Dorisz

Kiállítás a Rajz és Művészettörténei Tanszéken

Kiállítás a Rajz és Művészettörténei Tanszéken

Kiállítás a Rajz és Művészettörténelmi Tanszéken

Kiállítás a Rajz és Művészettörténelmi Tanszéken

Kiállítás a Rajz és Művészettörténelmi Tanszéken

Kiállítás a Rajz és Művészettörténelmi Tanszéken

Kiállítás a Rajz és Művészettörténelmi Tanszéken